

West-Friese Archeologische Rapporten 62

Een middeleeuwse terp onder een 17de-eeuwse stolp

Bouwhistorisch en archeologisch onderzoek aan de Oostwouder
Dorpsstraat 69 in Oostwoud, gemeente Medemblik

S. Gerritsen & D.M. Duijn
Met een bijdrage van C.P. Schrickx

Een middeleeuwse terp onder een 17de-eeuwse stolp

Bouwhistorisch en archeologisch onderzoek aan de Oostwouder Dorpsstraat
69 in Oostwoud, gemeente Medemblik

S. Gerritsen & D.M. Duijn

Met een bijdrage van C.P. Schrickx

Colofon

West-Friese Archeologische Rapporten 62

Titel:	Een middeleeuwse terp onder een 17 ^{de} -eeuwse stolp. Bouwhistorisch en archeologisch onderzoek aan de Oostwouder Dorpsstraat 69 in Oostwoud, gemeente Medemblik
Onderzoekslocatie:	Oostwouder Dorpsstraat 69, Oostwoud
Gemeente:	Medemblik
Projectnummer:	383
OM-nummer:	59434
Centrumcoördinaat:	x: 134.237 y: 526.441
Opdrachtgever:	Fam. Grooteman en fam. Kleuver
Uitvoerder:	Archeologie West-Friesland
Veldwerk:	S. Gerritsen (senior-archeoloog, Archeologie West-Friesland) D.M. Duijn (archeoloog, Archeologie West-Friesland) M. Kossen (archeoloog, Archeologie West-Friesland) A. Weel (medewerker Archeologie West-Friesland) J. Leek (stagiair Saxion Next, Deventer)
Auteurs:	D.M. Duijn & S. Gerritsen Historische achtergrond: C.P. Schrickx (senior-archeoloog, Archeologie West-Friesland) Geologie en landschap: C.M. Soonius (senior-archeoloog, Archeologie West-Friesland)
Redactie:	M.H. Bartels
Determinatie vondsten:	D.M. Duijn
Veldtekeningen:	M. Kossen
Fotografie objecten:	D.M. Duijn
Opmaak:	D.M. Duijn

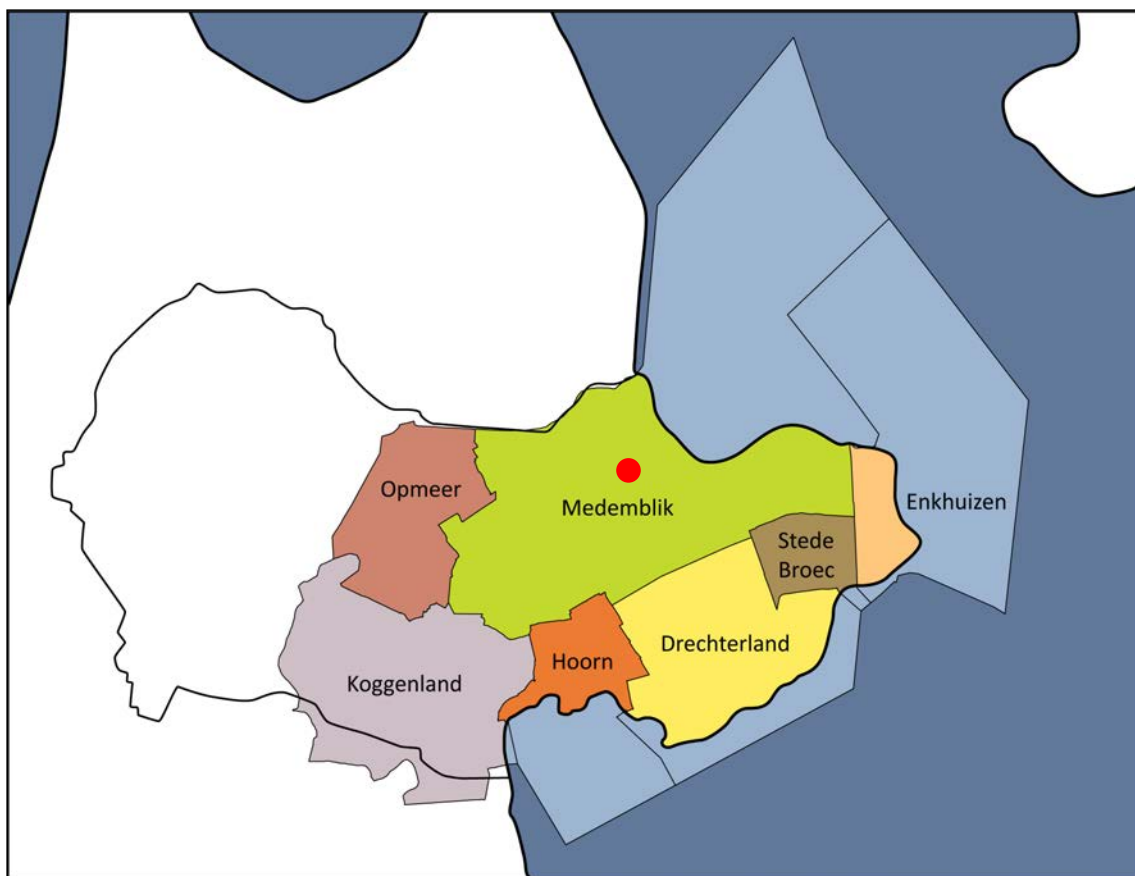
© Archeologie West-Friesland 2014

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, film, fotokopie, digitaal of geautomatiseerd systeem zonder voorafgaande toestemming van de copyrighthouders en de auteurs.

De uitgever heeft de inhoud met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Ondanks deze zorgvuldigheid kunnen gegevens zijn veranderd of onjuist zijn weergegeven.

Inhoud

1. Inleiding	7	
2. Onderzoekslocatie	9	
2.1 Geologie en landschap (C.M. Soonius)	9	
2.2 Geomorfologie en bodem (C.M. Soonius)	11	
2.3 Historische achtergrond Oostwoud (C.P. Schrickx)	11	
2.3.1 De oudste vermeldingen	11	
2.3.2 Oostwoud in de 14 ^{de} en 15 ^{de} eeuw	12	
2.3.3 Oostwoud in de 17 ^{de} eeuw	13	
2.3.4 De brand van 1710	14	
2.3.5 Oostwoud in de 18 ^{de} en 19 ^{de} eeuw	15	
2.4 Bekende archeologische waarden in de omgeving (D.M. Duijn)	17	
2.5 Historische ontwikkeling plangebied (D.M. Duijn)	18	
2.6 Bouwhistorisch onderzoek gesloopte stolpboerderijen (D.M. Duijn)	20	
2.6.1 Voorste stolpboerderij	20	
2.6.2 Achterste stolpboerderij	33	
2.7 Archeologische verwachting	37	
3. Opzet en doel van het onderzoek	38	
3.1 Doel en kader	38	
3.2 Thematiek en onderzoeksvragen	38	
3.3 Methoden en technieken	40	
4. Resultaten (S. Gerritsen)	42	
4.1 Fasering	42	
4.2 Bodemopbouw en verstoring	42	
4.3 Spoorbeschrijving	43	
4.3.1 Fase 1: Bronstijd	43	
4.3.2 Fase 2: vernatting	44	
4.3.3 Fase 3: Middeleeuwen	45	
4.3.4 Fase 4: vóór 1625	51	
4.3.5 Fase 5: 1625-1881	54	
4.3.6 Fase 6: 1881-2013	59	
5. Beantwoording onderzoeksvragen	64	
6. Conclusie	67	
7. Literatuur	68	
Bijlage 1	Dendrochronologisch onderzoek	71
Bijlage 2	Alle sporenkaart	79
Bijlage 3	Profielen 2, 8, 9, 10	81
Bijlage 4	Profielen 3, 5, 6	83
Bijlage 5	Bijlage 1, 4, 7	85
Bijlage 6	Fasekaarten	87
Bijlage 7	Historische gegevens Oostwouder Dorpsstraat 69	89
Bijlage 8	Determinatie vondstmateriaal	95

Afb. 1 Boven: ligging van Oostwoud binnen West-Friesland (rode stip).

Onder: ligging van het plangebied Oostwouder Dorpsstraat 69 in Oostwoud. Bron: Google Maps.

1. Inleiding

Naar aanleiding van geplande nieuwbouw op het perceel Oostwouder Dorpsstraat 69 in Oostwoud is in opdracht van de familie Grooteman en familie Kleuver door Archeologie West-Friesland een bouwhistorische begeleiding en archeologische opgraving uitgevoerd. Het gravend onderzoek vond plaats onder winterse omstandigheden tussen maandag 9 en donderdag 12 december 2013.

Op het perceel stonden tot 2013 twee stolpboerderijen achter elkaar (afb. 1 en 3). De voorste stolp stond op een duidelijke verhoging in het landschap, voor de achterste noordelijke stolp was dat onzeker. In april 2013 zijn beide stolpen gesloopt tot op het maaiveld.

Op het perceel wordt nieuwbouw geplaatst van 15 bij 15 meter (225 m²). De voorgevel van de nieuwbouw komt op een afstand van 12,5 meter vanaf de Oostwouder Dorpsstraat te liggen (afb. 2)

Het plangebied is gelegen langs de Oostwouder Dorpsstraat (nr. 69), het oude dorpslint van Oostwoud. Aan dit lint is een hoge archeologische waarde toegekend (monumentnummer 14819, CMA-code 14H-024). Voor het bestemmingsplan Dorpskernen I is een beleidskaart archeologie vervaardigd. Voor de historische dorpskern geldt dat rekening dient te worden gehouden met archeologie bij bodemingrepen met een oppervlakte groter dan 100 m².

Het doel van dit onderzoek was in de eerste plaats het documenteren van archeologische sporen en het bergen van vondsten. Hiernaast was het een doel om de ontwikkeling van het plangebied te reconstrueren aan de hand van deze archeologische bronnen. Tijdens de bureaustudie zijn reeds geologische, geschreven en cartografische bronnen geraadpleegd.¹ Tevens werd aandacht besteed aan de bouwhistorie van de gesloopte stolpboerderijen. Al deze gegevens worden samen in dit rapport gepresenteerd.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.2) en het Protocol Opgraven van de Gemeente Hoorn/Archeologie West-Friesland versie 2009 (OPG01/18).

Afb. 2 Impressie van de nieuwbouwstolp.

1 Schrickx, Duijn & Soonius, 2013. De hulp van de Historische Vereniging Oostwoud-Midwoud voor het historisch bronnenmateriaal was van grote waarde.

Afb. 3 De achter elkaar gelegen stolpboerderijen langs de Oostwouder Dorpsstraat. Bron: Google Maps.

Afb. 4 De ligging van de gesloopte stolpen (in rood) en de nieuwbouw (zwart vierkant) binnen het plangebied. Noorden boven, schaal 1:500.

2. Onderzoekslocatie

In dit hoofdstuk worden de landschappelijke, historische, bouwhistorische en archeologische gegevens met betrekking tot het onderzochte terrein gepresenteerd. Dit betreft voornamelijk informatie zoals deze tijdens het bureauonderzoek werd verzameld.² Waar nodig zijn deze gegevens aangevuld of gewijzigd.

2.1 Geologie en landschap (C.M. Soonius)

Aan het einde van de laatste ijstijd lag West-Friesland in een schaars begroeid landschap waar in de loop van die ijstijd zand was afgezet. Geologisch gezien behoort deze zandafzetting tot de Formatie van Twente (Laagpakket van Wierden: dekzand)³. De top van deze pleistocene afzetting bevindt zich tussen de 14 en 12 m –NAP. Na afloop van de ijstijd steeg de temperatuur en smolten de landijsmassa's waardoor de zeespiegel steeg. Hierdoor steeg ook de grondwaterspiegel en vormde zich veen (het Basisveen) op het dekzand. Dit Basisveen werd uiteindelijk afgedekt door wad- en kwelderafzettingen.

Tot circa 3800 voor Chr. was West-Friesland vrij toegankelijk voor de zee. De toenmalige kust bestond voornamelijk uit zandige wadplaten waartussen een groot aantal west-oost georiënteerde geulen lag. Meer landinwaarts gingen de zandige platen over in lagunes waarin klei werd afgezet. Een groot deel van West-Friesland lag in dit lagunaire gebied⁴. De sedimenten die in deze periode zijn afgezet, worden gerekend tot de oudste afzettingen van de Beemster Afzettingen (voorheen Calais II en III, tegenwoordig: Laagpakket van Wormer).

Rond 3800 v. Chr. ontstonden aan de kust van Noord-Holland op de zandige wadplaten strandwallen die de kust langzaam afsloten. De zee kon vanaf deze periode alleen nog via enkele zeegaten in het achterland doordringen. Via het zeegat van Bergen drongen getijdengeulen West-Friesland binnen. Buiten de invloedssfeer van deze geulen vond geen sedimentatie plaats en vormde zich veen. Binnen de invloedssfeer van deze getijdengeulen vond afzetting van zand en klei plaats. Het grovere, zandigere materiaal sedimenterde in en direct naast de geul. Het lichtere en kleiiger materiaal werd bij overstromingen verder van de geul afgezet.

Tussen 3800 en 1400 v. Chr. verlegden de getijdengeulen enkele malen hun loop, waardoor de ondergrond van West-Friesland een ingewikkelde opbouw heeft. Deze opbouw, en de geologische geschiedenis, is door De Mulder en Bosch ontrafeld en systematisch beschreven. Volgens deze reconstructies heeft Oostwoud en de directe omgeving in een kweldergebied gelegen. De mariene afzettingen die hier direct onder de bouwvoor liggen behoren tot het Laagpakket van Wormer. Grote getijdengeulen zijn vermoedelijk niet actief geweest. Buiten de actieve delen van het zeegat vond veengroei plaats (behorend tot het Hollandveen Laagpakket).

Rond 1200 voor Chr. sloot het zeegat van Bergen en werden de geulsystemen in West-Friesland minder actief. Na het droogvallen van de geulen vond als gevolg van differentiële inklinking van de verschillende afzettingen een omkering (inversie) van het reliëf plaats. De aanvankelijk

2 Ibid.

3 Hoewel Nitg-TNO in 2000 (Weerts e.a., 2000; De Mulder e.a., 2003) een nieuwe lithostratigrafische indeling heeft ingevoerd, wordt in dit stuk ook de oude chronostratigrafische indeling, gebruikt door De Mulder & Bosch, weergegeven. Het Laagpakket van Wormer komt overeen met de Afzettingen van Calais, het Laagpakket van Walcheren met de Afzettingen van Duinkerken en het Hollandveen Laagpakket met het Hollandveen.

4 De Mulder & Bosch, 1982.

laaggelegen geulen zakten minder in dan de aanvankelijk hooggelegen kwelders.

Buiten de actieve geulen had vanaf circa 3800 voor Chr. in heel West-Friesland continu veenvorming plaatsgevonden, waardoor grote veenkussens waren ontstaan. Op het moment dat de laatste actieve geulen verlandden, verdwenen ook deze onder een pakket veen. Op en rond de veenkussens waren alleen nog kleine veenstroompjes actief. Deze voerden het water uit de veenkussens af naar lager gelegen delen.

In de Midden- en Late-Bronstijd (1500 tot 800 v. Chr.) is sprake van uitgebreide bewoning in West-Friesland. Deze bewoning concentreerde zich op de flanken van de geulruggen en op de kwelders.⁵ Door toenemende vernatting werd vrijwel geheel West-Friesland rond 800 v. Chr. verlaten. Tot het ontstaan van de handelsplaats Medemblik omstreeks 700 n. Chr. was het gebied vermoedelijk onbewoond.⁶

In de Middeleeuwen was West-Friesland bedekt met een dik veenpakket. Door het ontstaan van de Zuiderzee in de 11de en 12de eeuw werd de invloed van de zee aan de oostzijde van Noord-Holland aanzienlijk groter: de zee sloeg grote stukken land langs de kust weg en de Hollandse binnenmeren ontstonden. Het ontstaan van de Zuiderzee, gecombineerd met een gemiddelde stijging van de temperatuur, zorgde voor een natuurlijke ontwatering van het Westfries veenpakket en gunstige condities voor ontginning. De eerste ontginningen in West-Friesland dateren uit de 8ste eeuw en vonden plaats rond Medemblik. Van de 10de tot en met de 12de eeuw werd het overige deel van West-Friesland ontgonnen. Het gebied werd geschikt gemaakt voor bewoning en landbouw door op systematische wijze sloten door het veen heen te graven, waardoor het veen ontwaterde. Door de ontwatering oxideerde het veen en klonk het veenpakket in, met een geleidelijke daling van het maaiveld als gevolg. Het land werd hierdoor kwetsbaar voor inbreuken van de zee en overstromingen.⁷ De bewoners van West-Friesland probeerden dit gevaar te verkleinen door dijken aan te leggen. Deze verschillende losse dijken werden met elkaar verbonden, waardoor West-Friesland vanaf circa 1250 werd beschermd door één lange dijk: de Westfries Omringdijk. Deze dijk is in de eeuwen hierna nog diverse malen doorgebroken, waardoor land afsloeg en klei en zand werd afgezet. De loop van de Omringdijk is in de loop der eeuwen sterk gewijzigd. Door het verdwijnen van het voorland (het land dat voor de dijk lag) verzwakte de dijk, waardoor deze op een groot aantal plaatsen moest worden teruggelegd door middel van inlaagdijken. De huidige Omringdijk bevat hierdoor slechts in een aantal dijkvakken nog de originele 12/13de-eeuwse kern.⁸

De Oostwouder Dorpsstraat is een zogenaamde binnenwaterkerende dijk (van historisch-geografische waarde). Door de hogere ligging werden dergelijke kaden vaak als weg gebruikt en ook nu nog is deze dijk als weg herkenbaar. Ook fungeerden deze dijken vaak als ontginnings- en bewoningsas, zoals bij Oostwoud. De binnenwaterkerende functie is meestal verloren gegaan. De samenhang met de verkaveling is verdwenen door herinrichting en ruilverkaveling.

5 IJzereef & Van Regteren Altena, 1991; Roessingh & Lohof, 2011.

6 Besteman 1990, 107.

7 Besteman 1990, 93-96.

8 Boon 1991, 78-114.

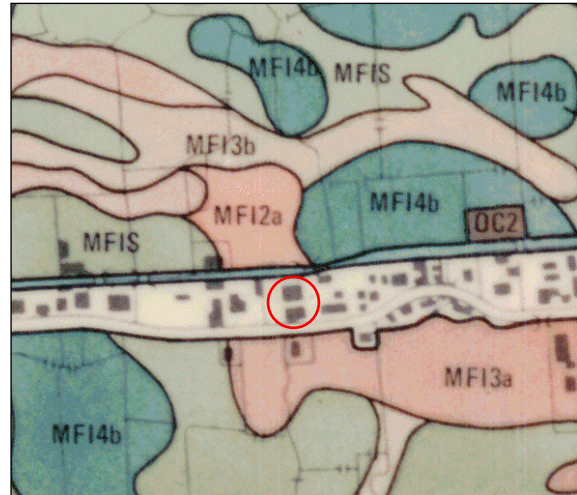
2.2 Geomorfologie en bodem (C.M. Soonius)

Op de geomorfologische kaart (schaal 1:50.000) staat het plangebied aangegeven als bebouwd⁹. Op basis van de loop van de getij-inversierug (Code 3K33) lijkt het plangebied in een vlakte van getij-afzettingen (Code 2M35) te liggen.

Op de bodemkaart schaal 1:50.000¹⁰ bevindt het plangebied zich in een zone met tuineerdgronden (Code EK79:) gevormd in zware zavel en klei. Tuineerdgronden in de bewoningslinten ontstaan door ophogingslagen, die vanaf de Late Middeleeuwen zijn aangebracht.

In het kader van de ruilverkaveling Vier Noorderkoggen is in de jaren '60 van de vorige eeuw een gedetailleerde bodemkaart vervaardigd¹¹. Deze bodemkaart is morfogenetisch van opzet, hetgeen betekent dat de genese van het landschap te herkennen valt in het kaartbeeld.

Het lint langs de Oostwouder Dorsstraat staat aangegeven als niet gekarteerd, maar aan weerszijden van het plangebied bevinden zich zogenaamde Westfriesse I-gronden gevormd in lichte (code MF12a) of zware zavel (MF13a) (afb. 5). Het bodemprofiel gaat binnen 80 cm over in een zeer lichte zavel of uiterst fijn zand. Dit betekent dat er ter plaatse van het plangebied een oude getijdengeul aanwezig is.

Afb. 5 Locatie van het plangebied op de bodemkaart van Ente.

2.3 Historische achtergrond Oostwoud (C.P. Schrickx)

2.3.1 De oudste vermeldingen

De oudste vermelding van de plaats Oostwoud dateert uit 1245. Deze vermelding is te vinden in een akte die handelt over de bezittingen van de Sint-Nicolaasabdij in Hemelum, een plaats enkele kilometers ten oosten van Staveren (Friesland). Dit was een benedictijner vrouwenklooster dat was gesticht vanuit een ouder Benedictijner mannenklooster, de Sint-Odulfusabdij in Staveren. In 1132 hadden zich daar benedictijner monniken gevestigd die van de bisschop van Utrecht diverse bezittingen toegewezen hadden gekregen. Een deel van die bezittingen ging over op de Sint-Nicolaasabdij. Het oudste en enige bewaard gebleven archiefstuk van de abdij van Hemelum is een pauselijk privilege dat wordt gedateerd in 1245.¹² Hierin verklaart de paus dat hij het vrouwenklooster van Sint-Nicolaas in Hemelum met al zijn rechten en bezittingen onder zijn pauselijke bescherming neemt. In het stuk worden de rechten en bezittingen in een aantal Westfriesse plaatsen opgesomd, waaronder in Oostwoud (Oestewalde). Dit bezit staat nog niet vermeld in de goederenlijsten uit 1132 en is dus na dat jaar verworven. Indirect kunnen we hier dus uit afleiden dat de bezittingen (meestal in de

9 Stiboka/RGD, 1979

10 Rosing, 1995

11 Du Burck & Dekker, 1975

12 Mol en Van Vliet 1998, 105.

vorm van land) in Oostwoud tussen 1132 en 1245 in Fries kloosterbezit zijn gekomen. Uit het privilege van 1245 blijkt verder dat het klooster het patronaatsrecht op de kerk van Oostwoud bezat.¹³ Dit recht hield in dat het klooster de pastoor van de kerk benoemde en inkomsten uit de parochie ontving. Het patronaatsrecht op de kerk van Oostwoud komt nogmaals tot uiting in 1320 in een uitspraak van de bisschop van Zuden en andere leden van de grafelijke raad tijdens een zitting in West-Friesland over geschillen en allerlei bestuurs- en dijkzaken.¹⁴ Als een van de punten wordt genoemd dat de mis in de kerk van Oostwoud (Oestwoude) moest worden gehouden zoals heer Dieric van Outshorne dat had bepaald. Ridder Dirk van Oudshoorn was de baljuw van Medemblik tussen circa 1319 en 1326.

De kerk van Oostwoud bestond dus in ieder geval reeds voor 1245 en had vermoedelijk een hogere ouderdom. Deze kerk was volgens de kronieken gewijd aan St. Gangulphus (†760).¹⁵ Bij de kerk hoorde een pastorie die over 16 morgen grond beschikte waaruit inkomsten werden verworven. De pastoor werd (vermoedelijk na 1345) door de graaf van Holland benoemd en door de proost van West-Friesland in zijn functie bevestigd. De kosterij trok inkomsten uit 5 morgen land. De oude kerk is in 1753 wegens bouwvalligheid op last van de Gecommitteerde Raden van West-Friesland en het Noorderkwartier voor f 6.800,- herbouwd.¹⁶ In de gevel bevindt zich een steen waarop staat "Hendrik Backer zoon van Petrus Backer predikant alhier heeft aan dit gebouw de eerste steen gelegd den 30 may 1753".¹⁷

2.3.2 Oostwoud in de 14de en 15de eeuw

Over de oudste bewoningsgeschiedenis van Oostwoud weten we verder erg weinig. Duidelijk is dat de huidige topografische situatie terug gaat op de Middeleeuwse structuur. Oostwoud vormt van oorsprong een lintdorp (de Oostwouder Dorpsstraat en het Oosteinde) tussen de Broerdijk aan de westzijde en de Veersloot aan de oostzijde. De plaatsnaam is een samenstelling van oost en woud. Samenstellingen met woud komen bij plaatsnamen veel voor (Aartswoud, Midwoud, Westwoud etc.). Een woud is een (hoog gelegen) vochtig bos. Merkwaardig is dat Oostwoud ten westen van Westwoud ligt. Waarschijnlijk verwijzen de namen naar verschillende wouden in het uitgestrekte veengebied dat West-Friesland tot in de 12de eeuw was. Oostwoud is een van de nieuwe ontginningsnederzettingen. Vooralsnog wijzen zowel historische als archeologische bronnen niet op een hogere ouderdom dan 12de eeuw.

Volgens een grafelijk stuk uit 1335 beschikte Oostwoud (Oestenwoude) over 45 mannen.¹⁸ Dit stuk zou zijn opgesteld ten behoeve van het onderhoud van de dijken en het aantal mannen zou gelijk staan aan het aantal huishoudens. Dat houdt in dat in 1335 in Oostwoud 45 huizen stonden. Oostwoud was daarmee een van de grotere dorpen in het noorden van de Vier Noorder Koggen (Houtwouderambacht). Midwoud had 13, Opperdoes 16, Abbekerk 17, Almersdorp 23, Lambertschaag 28 en Twisk 37 mannen. Binnen de Vier Noorder Koggen waren alleen Hoogwoud, Benningbroek, Wognum/Wadway en Medemblik groter. Uitgaande van een gemiddelde van 5 personen per huishouden levert een aantal van 45 mannen voor Oostwoud een inwonerstal van 225 personen op.

13 Zie: Schrickx, 2014 (in voorbereiding).

14 Van Mieris 1753, deel II, 210-216. Van Mieris dateert het stuk voor Pasen 1319.

15 Van Heussen & Van Rijn 1721, 498.

16 Saaltink 1992, 114. Zie ook: WFA, 1107, bergnr. 699.

17 Van den Berg 1955, 196.

18 Van Mieris 1753, deel II, 607. Van Mieris dateert het stuk in 1339.

In 1414 werden de dorpen Oostwoud, Opperdoes en Almersdorp onder het poortrecht van Medemblik gevoegd.¹⁹ De tekst van de akte is overgeleverd via een afschrift uit 1651. In hetzelfde jaar van 1414 kregen ook Hem, Venhuizen, Westwoud, Oosterblokker, Westerblokker, Sijbekarspel en Benningbroek poortrecht. De graaf verkreeg op deze manier inkomsten want voor het poortrecht moest worden betaald.

Op last van de Staten van Holland werd in 1494 de Enqueste opgesteld om de draagkracht van de steden en dorpen te bepalen. Het ging in die tijd economisch slecht. Oostwoud wordt samen met Wervershoof en Opperdoes onder Medemblik genoemd. Een probleem bij de interpretatie van de stukken is dat de afgevaardigden van de steden en dorpen sterk de neiging hadden de economische en financiële situatie veel minder rooskleurig weer te geven dan die daadwerkelijk was. In 1494 werd de situatie vergeleken met die ten tijde van het overlijden van hertog Karel de Stoute in 1477. Volgens de opgaaf van 1494 waren er in de plaatsen gezamenlijk 471 huizen (haardsteden), waarvan 334 in Medemblik.²⁰ De overige 137 huizen stonden dus in de drie dorpen. Specifiek over Oostwoud wordt gezegd dat de inwoners zich voornamelijk bezighouden met veeteelt ("koeyen ende beesten"). In 1477 zouden zij jaarlijks 50 vette beesten (vetgeweide koeien) op de markt hebben gebracht. Verder hielden zij 500 tot 600 melkkoeien. Daarnaast leefden de inwoners van vogel- en visvangst ("vogelen ende visschen"). In 1494 zouden de inwoners niet bij machte zijn geweest om ook maar één vet beest op de markt te brengen en zouden zij nog slechts 60 tot 70 melkkoeien hebben gehad. Deze achteruitgang is wel erg groot en Lesger merkt dan ook terecht op dat de opgave van 1477 waarschijnlijk veel te hoog en die van 1494 te laag zal zijn.²¹

In 1514 werd opnieuw een inventarisatie van de stand van zaken in alle steden en dorpen opgesteld. Oostwoud, Wervershoof en Opperdoes staan hierin wederom onder Medemblik.²² In dit geval wordt het aantal huizen (haardsteden) per dorp vermeld. Oostwoud bestond uit 55 huizen, Wervershoof eveneens uit 55 huizen, Opperdoes uit 28 huizen en er stond nog één huis in Almersdorp. Het totaal aantal huizen (139 huizen) in de dorpen is vrijwel gelijk aan het aantal in 1494 (137 huizen). In Medemblik waren 321 huizen, dus 23 minder dan in 1494. Vermeld staat verder dat het aantal huizen in Oostwoud in de afgelopen 10 jaar (dus sinds 1504) iets is toegenomen. Volgens de opgaaf waren er in Oostwoud 180 communicanten. Dit is het aantal mensen dat ter communie ging en dus ouder dan 12 jaar was. Gemiddeld is dat 3,3 personen per huishouden. Uitgaande van een gemiddelde van 5 personen per huishouden bestond de bevolking van Oostwoud in 1514 uit 275 personen.²³

2.3.3 Oostwoud in de 17de eeuw

Volgens de verponding van 1632 waren er in Oostwoud 79 huizen.²⁴ Opmerkelijk is dat Opperdoes (96 huizen) en Wervershoof (87 huizen) nu groter waren dan Oostwoud. Een beeld van het dorp krijgen we dankzij de kaart van Johannes Dou uit circa 1651-1654 (afb. 6).

Lesger geeft een overzicht van het veebezit van de inwoners van Oostwoud in 1616.²⁵ De veehouderij werd volgens hem nog gedomineerd door het kleinbedrijf. In totaal waren er in

19 WFA, 0849, bergnr. 4.

20 Fruin 1876, 25-26.

21 Lesger 1990, 71.

22 Fruin 1866, 104-105.

23 De kohieren van de 10de penning van 1544, 1553, 1558 en 1563 geven een beeld van de ontwikkeling van de bevolking van Oostwoud in de 16de eeuw, maar konden in het kader van deze bureaustudie niet worden bestudeerd.

24 Burger van Schoorel 1767, 132.

25 Lesger 1990, 73-74.

Oostwoud 71 veebezitters, wat neerkomt op nagenoeg het gehele dorp. Van deze veebedrijven bezat 42% (30 veebezitters) 1 tot 5 koeien en 44% (31 veebezitters) 6 tot 10 koeien. De overige 14% van de veebedrijven (10 veebezitters) hadden 11 tot 15 koeien. Grotere veebedrijven kwamen in Oostwoud niet voor. De totale veestapel van het dorp bestond uit 466 koeien.

Afb. 6 Oostwoud op de kaart van Johannes Dou uit 1651-1654.

Diverse stolpboerderijen aan het dorpslint dateren van oorsprong nog uit de 17de eeuw. Daarnaast zijn sporen uit deze tijd te vinden in de kerk. In de toren hangt een grote klok (diameter 1,15 m en hoogte 0,99 m) uit 1616. De klok is gegoten door Hendrik Nieman in Enkhuizen. De preekstoel in de kerk dateert uit de late 17de eeuw.

2.3.4 De brand van 1710

Diverse kronieken verhalen over een grote brand waardoor Oostwoud in 1710 werd getroffen. Voor het eerst lezen we over deze brand in de kroniek van Medemblik van Dirk Burger van Schoorel uit 1736: "Den 3 juny des avonds tusschen elf en twaalf uren, ontstond in 't oostend van Oostwoud een groote brand, waar door in een uur of anderhalf 13 huysen tot een puynhoop zyn geworden: ook een oude vrouw in een van de zelve huysen verbrand, nog zoude het hier niet by gebleven hebben, hadden die van Twisk met de brandspuyt daar niet by gekomen, en in de Predicants huys dat reets al in de vlam stond, maar alzoo het zelve veel met steen en met pannen gedekt was, tot haar groot geluk nog gestuyt, en het zelve gedempt en uytgeblust".²⁶ Abbing weet in zijn kroniek van Hoorn uit 1842 nog enkele details te noemen. Hij schrijft aldus: "Deze brand was gesticht door een bedelaar of landloper, gewoonlijk genaamd Flipje van Stockholm, woen een boer nachtverblijf geweigerd had. Hij stak het huis, nadat elk naar bed was gegaan, met eene brandende tabakspijp aan, en daar dien avond een meer dan gewone koelte uit den O.N.O. waaide, brandden er dertien huizen af. De dader werd eenige maanden daarna in Oosterblokker gegrepen, maar brak uit en vond middel om te ontkomen."²⁷

²⁶ Burger van Schoorel 1736, 347.

²⁷ Abbing 1842, 199-200.

Elf jaar later werd de brandstichter alsnog opgepakt. Burger van Schoorel vermeldt namelijk: "Den 27 augustus, is tot Enkhuysen aan een paal op het schavot gewurgt en geblakert, dat er de dood na volgde, eenen Philipje: oud omtrent 44 jaren, geboortig van Stockholm, maar hebbende lang tot Enkhuysen gewoont, over begane brandstigtinge tot Oostwoud, alzoo dat er 13 huysen en een oude vrouw zyn verbrand; door hem gedaan op den 3 juny in het jaar 1710."²⁸ Ook Abbing vermeldt deze gebeurtenis. Volgens hem werd de dader "om eene andere begane misdaad te Enkhuizen" gepakt.

Door de brand raakten een aantal inwoners van Oostwoud al hun bezittingen kwijt. In Hoorn werd op 2 juli 1710 een collecte langs de deuren gehouden voor de slachtoffers.²⁹ Het dorpsbestuur van Oostwoud liet de getroffen en niet in de steek, want in het archief bevindt zich een bestek en processen-verbaal betreffende de aanbesteding van de bouw van 7 boerenhuizen en 2 kleine huizen ter vervanging van de verbrande huizen.³⁰ Tevens werd een bestek gemaakt voor de reparatie van de hekken rondom het predikantshuis (van predikant J. Witsonius). In het archief bevindt zich ook een rekening van ontvangsten en uitgaven.

In 1846 zouden echter de sporen van de brand nog steeds in het dorp te ontdekken zijn.³¹

Uit de omschrijvingen in de kronieken kunnen we afleiden waar de brand het dorp trof. Er is sprake van het oosteinde van het dorp, oftewel de straat die nu nog Oosteinde heet. De wind waaide uit ONO en de brand zal zich dus in westelijke richting hebben uitgebreid. Bij het predikantshuis werd de brand gestuit. Uit het verpondingsregister van 1733 valt af te leiden waar het predikantshuis stond. Dit huis bevond zich aan de noordzijde van het Oosteinde en wordt in het register als elfde huis genoemd. Uit de oudste kadastrale kaart uit 1825 en de bijbehorende aanwijzende tafel blijkt dat huis nr. 116 (toenmalig kadastraal nummer) eigendom van de Gereformeerde Kerk was. Bij de brand in 1710 brandde dus de volledige bebouwing aan de noordzijde van het Oosteinde tot aan dit huis af.

2.3.5 Oostwoud in de 18de en 19de eeuw

Dankzij het register van de verponding uit 1733 krijgen we een beeld van Oostwoud in dat jaar. De huizen worden met hun eigenaars van oost naar west opgesomd. In totaal betreft het 58 huizen, waarvan 47 aan de noordzijde³² en 11 aan de zuidzijde van het dorpslint.³³ De bewoners zijn vooralsnog moeilijk aan huizen op de kadastrale kaart van 1825 te koppelen. De

28 Ibidem 357.

29 Abbing 1842, 199.

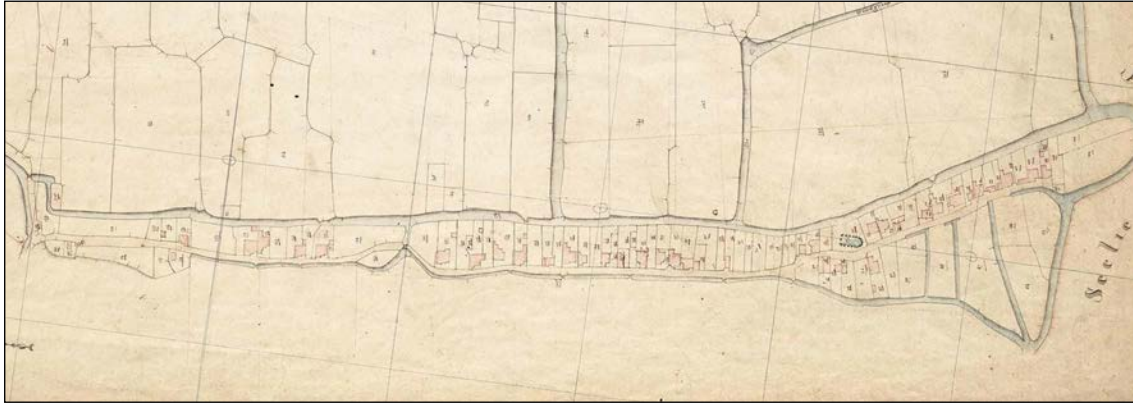
30 WFA, 0348, bergnr. 53.

31 Van der Aa 1846, 569.

32 1 Jacob Louw, 2 Remment Jansz. met zijn kinderen, 3 Dirk Riewerts., 4 Jasper Adriaansz., 5 Hedde Monis en zijn kind (huisje), 6 Jan Pietersz. Laans kinderen, 7 Ellert Laan, 8 Lijsbet Jans met haar kinderen, 10 Lijsbet Bakkers met haar kinderen, 11 Tijs schuijtemaker, 12 Het Predikants Huijs, 13 Willem Brouwer (onverhuurd), 14 Pieter IJsbrantsz. met zijn kinderen, 15 Pieter Klaasz. Ruijter met zijn kinderen, 16 Jan Jaspersz. Bakker, 23 Jacob Neuvel, 24 Pieter Blank, 25 Adriaan Jongersz. (een oud vervallen huisje), 26 Pieter Vlamming (onbewoonbaar), 27 Dorps halve huisje (verhuurd) en de andere helft ten dienst der Arme, 28 Marij Klaas met haar kinderen, 29 Harmen Bakker, 30 Pieter Govertsz. Sluijm, 31 Ris Luijtjes, 32 Vrouw Bakkers, 33 Herbet Jansz., 35 Sijmon Jacobsz. Baas, 36 Sijmon Jansz. Baas, 37 Teunis de Wild, 38 Reijnder Vos, 39 Jan Harmensz. Bakker, 40 Jan Elbertsz. Schuijtemaker met zijn kinderen, 41 Jan Broer, 42 Klaas Vogelaar, 43 Jan Zijvertsz., 44 Willem Nansz. (huisje dat op instorten staat), 45 Lobbrig Jans met haar kinderen, 47 Pietertje Jans, 48 Jan Kampen, 49 Kornelis Germentsz., 50 Kornelis de Boer, 51 Jacob Trompetter, 52 Adriaan Helder, 53 de kinderen van Pieter Maartsz. (verhuurd), 54 Sijmon Koster, 55 Kornelis Jacobsz. en 56 Jan Pietersz.

33 9 Kornelis Pietersz., 17 Jakob Bontekoe, 18 Pieter Hamer (een oud vervallen huisje), 19 Jan Janz. Laan, 20 Jan Blank en zijn zuster, 21 Klaas Broersz., 22 het Dorps Schoolhuijs, 34 Pieter Bullooper, 46 Plountje Karels (verhuurd), 57 Pieter Claasz. Rood (huisje) en 58 Jan Claasz. met zijn zuster (klein huisje van de arme voogden en diaconie).

reden daarvoor is dat vanaf de 17de eeuw het aantal huizen (en dus het aantal inwoners) van Oostwoud gestaag afnam. In 1632 waren er nog 79 huizen. Dit aantal was in 1733 afgenomen tot 58 huizen. De daling zette daarna voort. Op de kadastrale kaart van 1825 staan nog maar 37 huizen aan de noordzijde en 7 huizen aan de zuidzijde van het dorpslint (totaal 44 huizen). (afb. 7).

Afb. 7 Oostwoud op de kadastrale kaart uit 1825.

Afb. 8 Oostwoud op een gewassen pentekening van Cornelis Pronk uit circa 1730.

Een fraai beeld van Oostwoud geven een tweetal 18de-eeuwse prenten.³⁴ De eerste is van de hand van de bekende tekenaar Cornelis Pronk uit omstreeks 1730 (afb. 8). Op de gewassen

³⁴ Er bestaan ook nog twee tekeningen van Andries Schoemaker die pretenderen de situatie in de 17de eeuw weer te geven, maar door hem met een hoop fantasie zijn gemaakt in de 18de eeuw.

pentekening is de kerk zichtbaar met enkele huizen. Op de voorgrond rijdt een paard en wagen en loopt een melkmeisje. De tweede prent is een gewassen pentekening uit 1744 die zich in de collectie van het Westfries Museum bevindt (afb. 9). De tekenaar is onbekend. Op de afbeelding zien we opnieuw de kerk van Oostwoud en de daken van diverse stolpboerderijen aan het dorpslint. Op beide afbeeldingen zien we de kerk voordat deze werd verbouwd in 1753.

Afb. 9 Oostwoud op een gewassen pentekening uit 1744, gemaakt door een onbekende kunstenaar.

In 1812 werden de dorpen Midwoud, Oostwoud, Hauwert en Nibbixwoud samengevoegd tot de mairie Nibbixwoud. In 1815 en 1816 veranderde de bestuurlijke structuur opnieuw. Midwoud en Oostwoud vormden nu samen de gemeente Midwoud.

Volgens Van der Aa bestond het dorp in 1849 uit 49 huizen met 320 inwoners (bijna 7 personen per huishouden), waarvan 312 hervormd en 6 doopsgezind waren.³⁵ In het dorp waren geen katholieken. In het dorp was een dorpschool (ook genoemd in verponding van 1733) waar gemiddeld 65 leerlingen onderwijs genoten. De voornaamste inkomstenbron was veeteelt en melkveehouderij.

2.4 Bekende archeologische waarden in de omgeving (D.M. Duijn)

In en rond Oostwoud is nog maar zeer beperkt archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het belangrijkste onderzoek in dit gebied is de opgraving Tuithoorn. De opgraving vond plaats in de jaren 50 en 60 in de hoek tussen de Vereweg en Meersloot, iets ten noorden van Oostwoud. Ter plaatse zijn twee grafheuvels met zestien begravingen en een vlakgraf onderzocht uit het laat-Neolithicum en de vroege en midden-Bronstijd. Tevens werden zeer veel eergetouwkrassen aangetroffen, wat wijst op een akkercomplex.³⁶

Ten oosten van Oostwoud, ongeveer 700 meter verwijderd van bovengenoemde opgraving, is verder een mes van vuursteen uit het Laat-Neolithicum of de Bronstijd gevonden.³⁷

³⁵ Van der Aa 1849, 569.

³⁶ Van Heeringen en Theunissen 2001, 305-315.

³⁷ Vondstmelding AWF 1455.

2.5 Historische ontwikkeling plangebied (D.M. Duijn)

This is a historical map of the area around the Voerwylde molen. The map shows the Voerwylde molen, the Voerwylde molen, and the Voerwylde molen. A blue circle highlights a specific location on the map.

De eerstvolgende relevante kaart is de oudste kadastrale kaart uit 1825 (afb. 11). Op deze kaart is de bebouwing voor het eerst nauwkeurig ingetekend. De locatie en omvang van deze stolp komt zoals verwacht precies overeen met de voorste stolpboerderij. Uit de vorm van de boerderij op de kadastrale kaart kan worden afgeleid dat de stolp op dat moment al was voorzien van een uitstekend vooreind en dat de darsdeur zich in de voorgevel bevond. Achter de stolp was een kleine schuur aanwezig.

39 Bewaarplaats: verenigingsgebouw Midwoud (voormalig gemeentehuis). Waarneming: M. Bartels, januari 2014.

Afb. 11 De gesloopte stolpboerderijen (in rood) geprojecteerd op de kadastrale kaart uit 1825.

Door de Historische Vereniging Oostwoud-Midwoud is historisch onderzoek gedaan naar de bewoners van de stolpboerderij.⁴⁰ De oudste gegevens gaan terug tot het einde van de 17de eeuw. Uit de gegevens blijkt dat de stolp tot in de 20ste eeuw werd bewoond door welgestelde boerenfamilies, namelijk de familie De Boer, Groot, Koster en Bakker. Vóór 1683 was de stolp in bezit van Jan de Boer en zijn vrouw Aaf Cornelis Groot. Zij verhuurden de boerderij aan Maarten Vlaming en zijn vrouw Neel Adriaans Snijders uit Wervershoof. In 1683 ging de stolp via een erfenis over naar Cornelis de Boer, die de stolp zelf bewoonde. Hij was een vooraanstaand persoon binnen de gemeenschap: hij vervulde onder andere de functie van burgemeester, kerkmeester en armenvoogd en hij was lid van de vroedschap. Wie de stolp na Cornelis in bezit had, is niet bekend. Vóór 1754 was het eigendom van Jan Arisz Groot en zijn vrouw Luitje Gerrits Dekker. Hij verkocht de stolp in dat jaar aan Luijtje Koster voor 175 gulden en betrok zelf een grotere boerderij langs de Oostwouder Dorpsstraat. Een paar jaar later, in 1757, verkocht Luijtje Koster de boerderij alweer. In ieder geval vanaf 1768 was de boerderij in bezit van Claas Bakker. Claas trouwde in 1757 met Aaltje Adriaans, maar twee jaar later stierf zij. Claas hertrouwde in 1765 met Geertje Herks Ooijevaar uit Hem. Hun zoon Jan Bakker was eigenaar van de boerderij na het overlijden van zijn vader en moeder in 1782 en 1786. In 1787 huwde hij Maartje Jacobs Meurs uit Oostwoud. Maartje overleed in 1804 en Jan woonde hierna met zijn twee kinderen in de boerderij. Na zijn overlijden in 1831 kwam de stolp in bezit van zijn dochter Geertje en haar echtgenoot Klaas Weeder uit Twisk. Ook zij lieten de boerderij na aan een van hun kinderen, namelijk Dirk Weeder. Hij was vanaf 1863 de eigenaar, het jaar dat hij eveneens trouwde met Geertje Mol uit Wognum. Samen kregen ze maar liefst 13 kinderen. Een van hun zoons, eveneens Dirk Weeder geheten, was vanaf 1919 eigenaar. Hij gaf in 1924/25 Dirk Saal, die getrouwd was met zijn zuster Margaretha, opdracht om de stolp te verbouwen. Dirk Weeder bleef samen met zijn vrouw Trijntje Koelemij tot 1958 eigenaar van de boerderij. Zij verkochten de boerderij aan Paul van den Bergh uit Delft, die van beroep boer was.

40 Zie bijlage 7.

In de 19de eeuw is een stolp achter de voorste stolp gebouwd. Op een van de vierkantpalen van de tweede stolp staat het jaartal 1847 geschilderd. In het kadaster zijn echter geen gegevens te vinden over een verbouwing in dat jaar. Pas in 1881 worden twee percelen samengevoegd en wordt een verbouwing vermeld.⁴¹ Het vermoeden bestaat daarom dat de achterste stolp pas in 1881 is geplaatst. Het vierkant van deze stolp moet, gezien het jaartal dat erop aanwezig is, ouder zijn. Er lijkt dus sprake te zijn van nieuwbouw met gebruik van een oud vierkant.

2.6. Bouwhistorisch onderzoek stolpboerderijen (D.M. Duijn)

De bebouwing op het perceel Oostwouder Dorpsstraat 69 bestond uit twee achter elkaar gelegen stolpboerderijen. De stolpen stonden niet op de monumentenlijst en genoten ook geen bescherming binnen het dorpsgezicht. Wel waren deze beeldbepalende panden monumentwaardig en behoudenswaardig.⁴² De voorste (zuidelijke) stolp dateert uit omstreeks 1625, de achterste stolp is waarschijnlijk gebouwd in 1881. Op 2 april 2013 is een bouwhistorische opname van beide stolpen uitgevoerd. Hierbij is de meeste aandacht uitgegaan naar de houtconstructies van beide boerderijen. In de dagen hierna zijn de gebouwen gesloopt. Op 5 april konden vier elementen van het vierkant op de grond worden bestudeerd en zijn drie houtmonsters gezaagd uit het vierkant.⁴³ Deze monsters zijn dendrochronologisch onderzocht. Het vierkant van de achterste stolp is gedemonteerd en wordt hergebruikt in de omgeving van Winkel.

2.6.1 Voorste stolpboerderij

Dendrochronologisch onderzoek

De drie houtmonsters van het vierkant zijn onderzocht door Van Daalen Dendrochronologie.⁴⁴ De monsters zijn afkomstig uit de noordelijke- en zuidelijke bovenste dekbalken en uit de zuidwestelijke vierkantpaal. In alle gevallen ging het om grove den (*Pinus sylvestris* L.). De monsters van de dekbalken bleken beide gekapt te zijn tussen het najaar van 1622 en het voorjaar van 1623. Het jaarringpatroon van beide balken synchroniseert goed met elkaar, wat er op wijst dat de bomen vlakbij elkaar groeiden. De vierkantpaal gaf een post-quem datering van 1536 en spreekt daarmee de vorige datering niet tegen. Het grenenhout is afkomstig uit het zuiden van Noorwegen. De bouw van de voorste stolp kan op basis van de dateringen van het hout rond 1625 worden geplaatst.

Exterieur

De stolpboerderij is in 1924 zowel inpandig als uitpandig verbouwd. Hierbij zijn nieuwe gevels aan de zuid- en westzijde opgetrokken naar ontwerp van architect Dirk Saal (1884-1945) (afb. 12 en 13) in de traditie van de Amsterdamse School.⁴⁵ Stolpen met gevels in deze bouwstijl komen nauwelijks voor. De overige bakstenen gevels dateren waarschijnlijk uit de 19de eeuw. De houten darsdeur bevindt zich in de voorgevel. De voorgevel is eveneens voorzien van een uitspringend vooreind. Deze situatie is al aanwezig op de oudste kadastrale kaart uit 1825.

41 WFA, toegangsnr 0822, inventarisnr 478, artikel 149.

42 Informatie: Westfries Genootschap, Commissie Landelijk Schoon.

43 De andere elementen van het vierkant waren al afgevoerd. In totaal zijn drie houtmonsters genomen.

44 Zie bijlage 1.

45 Informatie Beeldbank Boerderijenstichting.

Afb. 12 De voorgevel (zuidgevel) van de voorste stolpboerderij.

Afb. 13 De westgevel van de voorste stolpboerderij.

Aan de oostzijde van de stolp is een aanbouw (staart) met houten topgevel aanwezig (afb. 14). Op basis van de oudste kadastrale kaart kan worden gesteld dat deze aanbouw van na 1825 dateert. Het dak van de boerderij is gedekt met riet. Aan de voorzijde is een spiegel met dakpannen aanwezig en de staart is eveneens gedekt met pannen. Aan de westzijde is een ronde schoorsteen met veelhoekige basis aanwezig. Deze schoorsteen dateert waarschijnlijk uit de 19de eeuw.

Indeling

De indeling van de voorste stolpboerderij was nog grotendeels origineel. Op basis van de indeling kan de stolp worden ingedeeld bij het type 'Westfriese stolp'. Kenmerkend voor dit

Afb. 14 De oostgevel van de voorste stolpboerderij met rechts de staart.

type is de darsdeur in de voorgevel van de stolp, zodat de dars langs een zijgevel ligt. Langs de andere zijgevel bevinden zich de woonvertrekken en de stal is aan de achterzijde van de stolp gesitueerd.

In het midden van de stolp, tussen de stijlen van het vierkant, bevond zich zoals gebruikelijk de hooiberg. Deze ruimte is altijd open gebleven en is niet voorzien van een verharde vloer. Langs de oostgevel lag de dars met een vloer van klinkers (afb. 15). De dars was voor hooiwagens toegankelijk via de grote darsdeur in de voorgevel. De koeienstal bevond zich langs de achtergevel (noordgevel) van de boerderij en in de staart. De stal is in de 20ste eeuw gemoderniseerd door de vloeren uit te voeren in beton en het plafond geheel te vernieuwen (afb. 16). De stal was vergroot door middel van een aangeloeft deel met lage wand: de dakspanten werden aan deze zijde gedragen door een balk met daaronder stijlen, zodat de achtergevel meer naar buiten kon worden geplaatst (afb. 18). Deze manier van het vergroten van de stal werd

Afb. 15 De dars gezien door de darsdeuren in de voorgevel.

Afb. 16 De stal langs de noordgevel van de stolp.

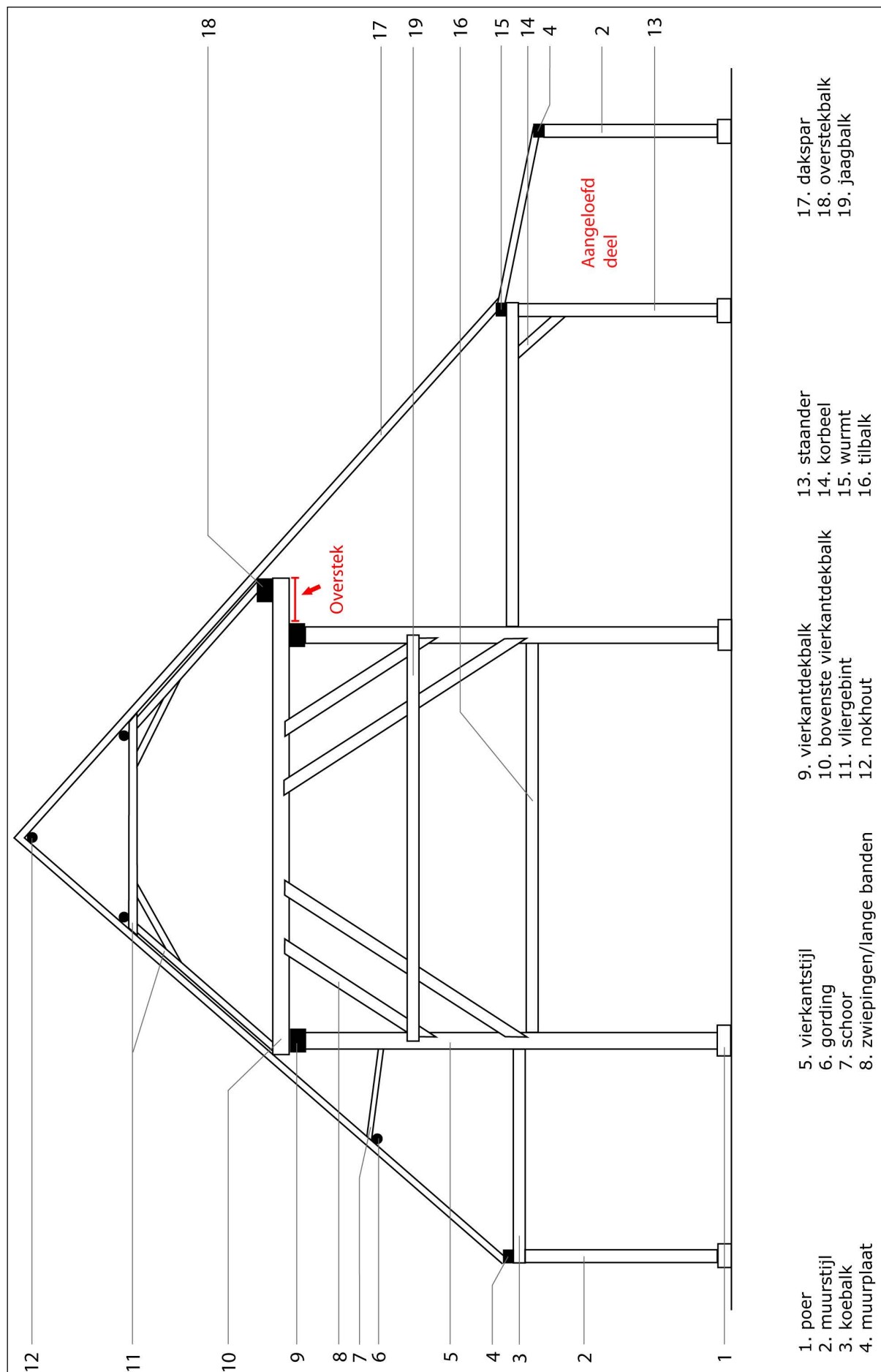
Afb. 17 De waterput tussen de noordelijke vierkantpoeren.

in ieder geval al toegepast in de vroege 17de eeuw.⁴⁶ In de stal was een waterput aanwezig, die zich tussen de noordelijke poeren van het vierkant bevond (afb. 17). Bij meer stolpboerderijen is vastgesteld dat de waterput half binnen het vierkant en half binnen de stal ligt.⁴⁷

Langs de zuid- en westgevel lagen de woonvertrekken. Deze kamers zijn verbouwd in de 20ste eeuw en bevatten onder meer elementen van de verbouwing uit 1925 (afb. 19). Ook oudere

46 Duijn 2013.

47 Dit was bijvoorbeeld het geval bij Dorpsweg 52a in Schellinkhout, Bangert 61 in Zwaag (Duijn 2013) en Kerkebuurt 196 in Berkhout. Zie ook Brandts Buys 1974, 235.

Afb. 18 Schematische weergave van de houtconstructie van een stolpboerderij met de gebruikte termen.

Afb. 19 De 20ste-eeuwse trap in een van de woonvertrekken.

Afb. 20 Een smuiger uit de 19de eeuw in de woonkamer aan de westzijde.

Afb. 21 De oostzijde van het vierkant, gezien richting de dars.

bouwelementen waren aanwezig, waaronder een betegelde smuiger uit de 19de eeuw (afb. 20). Het is goed mogelijk dat in de oorspronkelijke situatie alleen woonvertrekken langs de westgevel van de stolp aanwezig waren. Onder de westzijde van de boerderij bevond zich een grote rechthoekige kelder, vermoedelijk uit de 19de eeuw.

Tussen de bakstenen poeren van het vierkant bevonden zich lage bakstenen muurtjes met een rollaag. Op deze muurtjes stonden oorspronkelijk de houten wanden die de onderkant van de hooiberg afsloten. Aan de oostkant was nog een raamwerk van een dergelijke wand met een deur aanwezig (afb. 21).

Houtconstructie

De hoofdconstructie van de boerderij bestond uit een zogenaamd vierkant: vier vierkantstijlen waarop vierkantdekbalken liggen. De vierkantconstructie van de stolpboerderij was volledig gemaakt van grenenhout en mat circa 8,10 bij 6,70 meter (buitenmaten). De stijlen en dekbalken waren rechthoekig gezaagd en hadden vrij forse afmetingen (20 x 35 cm tot 23 x 40 cm). Op de gezaagde vlakken van de elementen van het vierkant waren duidelijk schaaf- of disselsporen aanwezig. Na de sloop is de lengte van een vierkantstijl gemeten: 6,64 meter. Als hierbij de diktes van de twee dekbalken wordt opgeteld, kan de hoogte van het vierkant bij benadering worden vastgesteld op circa zeven meter.

Aan de westzijde was het vierkant vergroot door middel van een overstek van ruim één meter breed. Hierdoor lag het dakschild aan deze zijde verder naar buiten, waardoor op de begane grond meer grondoppervlak in de woonvertrekken werd gecreëerd. De vier stijlen stonden op een bakstenen poer met daarop een dikke eikenhouten plaat. Deze plaat verdeelde het gewicht van de vierkantstijl over de poer en voorkwam daarmee dat de stijl de poer kapot drukte.

De vierkantstijlen waren aan de bovenzijde voorzien van een rechthoekige pen met twee gaten. Deze pennen waren ingelaten in de onderste dekbalken en werden geborgd met twee toognagels van eikenhout (afb. 22, 23 en 24). Op de locatie waar de onderste dekbalken waren verbonden met de bovenste dekbalken waren taps toelopende inkepingen of uitsparingen gemaakt in het hout (afb. 25). De dekbalken waren op verschillende manieren met elkaar verbonden: aan de zuidkant waren de

Afb. 22 Rechthoekig gat in de onderzijde van een onderste dekbalk. Hierin werd de pen van een vierkantstijl ingelaten.

Afb. 23 De rechthoekige pen aan de bovenzijde van een vierkantstijl, met eiken toognagels.

Afb. 24 De verbinding tussen een vierkantstijl (noordwesthoek) en onderste dekbalk, geborgd met twee eiken toognagels. Rechts hiervan is de onderkant van een ijzeren spiebout zichtbaar, waarmee de overstekbalk met de bovenste dekbalk was verbonden.

Afb. 25 Tapse inkeping in de onderzijde van de bovenste dekbalk aan de zuidkant, op de locatie waar deze dekbalk op de onderste dekbalk lag. De balken waren hier verbonden door middel van één eiken toognagel.

Afb. 26 Uiteinde van de bovenste dekbalk aan de noordkant. De dekbalk was hier verbonden met de onderste dekbalk door middel van een lange ijzeren nagel.

balken aan weerszijden verbonden door middel van één toognagel van eikenhout, terwijl de noordelijke bovenste dekbalk aan de ene zijde was bevestigd met twee toognagels (houtsoort onbekend) en aan de andere zijde met een lange ijzeren nagel (afb. 26). De bovenste dekbalken waren op een soortgelijke manier verbonden met de overstekbalk, namelijk door middel van een tapse inkeping en een lange ijzeren spiebout (afb. 27).

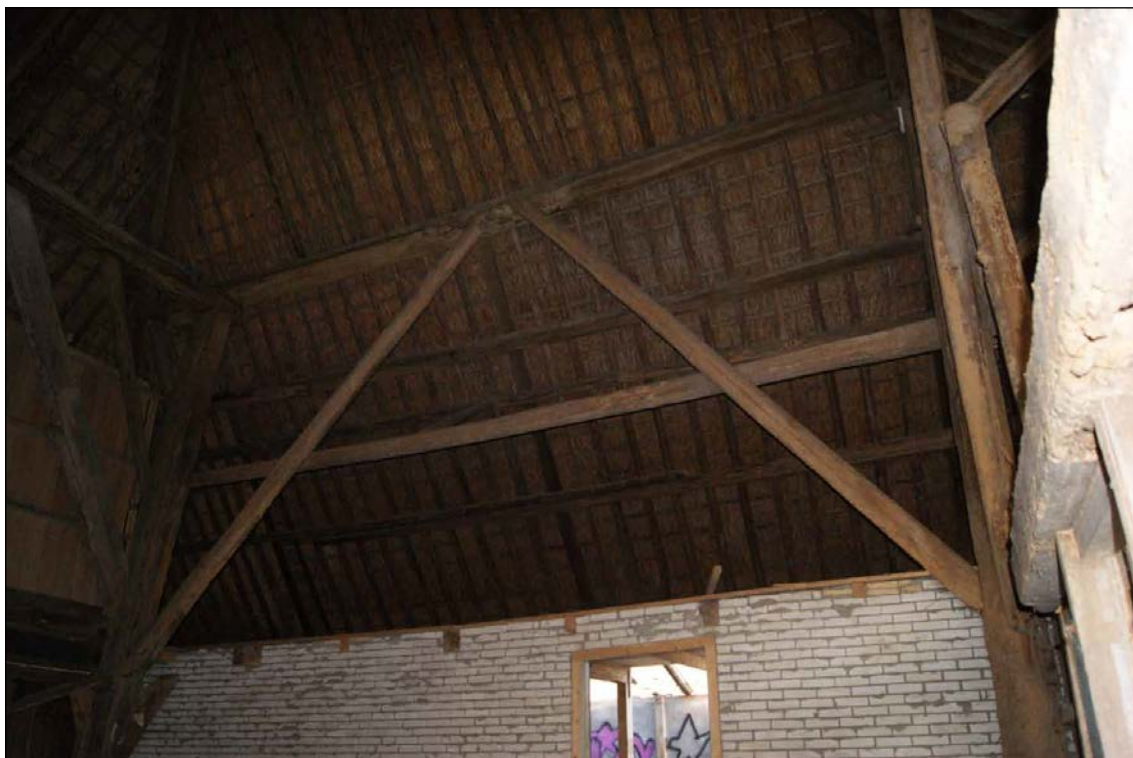
Aan de west- en zuidzijde waren ongeveer halverwege het vierkant tilbalken aanwezig. Deze balken droegen de plafondbalken van de ruimtes tussen het vierkant en de buitenmuren. Aan de darszijde is normaal gesproken geen tilbalk aanwezig en dit was bij deze stulp ook niet het geval. Aan de noordzijde (stalzijde) heeft ook nooit een tilbalk gezeten en dit is minder goed te verklaren.⁴⁸

Afb. 27 Uiteinde van de bovenste dekbalk aan de noordkant. Aan de bovenzijde is een inkeping voor de overstekbalk aanwezig.

Tussen de tilbalken en de vierkantdekbalken waren aan drie zijden jaagbalken aanwezig (noord, oost en zuid) (afb. 28). Deze jaagbalken lijken later te zijn aangebracht.

Aan de oostzijde (darszijde) was het midden van de jaagbalk weggezaagd, waarschijnlijk omdat de balk het hooi verplaatsen naar de hooiberg bemoeilijkte (afb. 29). Aan de westzijde kon geen jaagbalk worden gemaakt door de aanwezigheid van de schoorsteen.

Afb. 28 De noordzijde van het vierkant, met jaagbalk en enkele zwiepingen.

Tussen de vierkantstijlen en -dekbalken waren, zoals gebruikelijk is, schuine zwiepingen aanwezig. Aan de oost- en westzijde waren zij dubbel uitgevoerd (afb. 29), aan de noord- en zuidzijde enkel (afb. 28). Alleen aan de zuidkant waren de zwiepingen waarschijnlijk origineel. Op basis van inkepingen op de vierkantstijlen en het uiterlijk van de elementen kan worden gesteld dat de overige zwiepingen niet origineel zijn. Inkepingen wijzen er bijvoorbeeld op

⁴⁸ Aan deze zijde is een nieuw plafond gemaakt. In de vierkantpalen zijn echter geen inkepingen van een tilbalk aanwezig, zodat kan worden gezegd dat deze hier nooit heeft gezeten.

dat aan de westkant oorspronkelijk enkele zwiepingen hebben gezeten. Later is dit vervangen door dubbele zwiepingen die op een andere plaats op de vierkantstijlen zijn bevestigd. Hetzelfde geldt voor de zwiepingen aan de oostzijde. Oorspronkelijk was het vierkant waarschijnlijk dus aan alle vier zijden voorzien van enkele zwiepingen. Vermoedelijk is om de stabiliteit van het vierkant te vergroten op een later moment gekozen voor dubbele zwiepingen aan twee zijden. Mogelijk zijn gelijktijdig de jaagbalken aangebracht.

Op het vierkant stonden vliergebinten die extra werden ondersteund door enkele sparren (afb. 30). De vliergebinten en het vierkant ondersteunden de daksparren. Op de punten waar de daksparren op de dekbalken en overstekbalk lagen, waren ondiepe inkepingen in de balken gemaakt. Op de locaties waar de kopse kanten van de dekbalken en overstekbalk het dakschild raakten, waren zij afgeschuind.

Afb. 29 De westzijde van het vierkant met de schoorsteen.

Afb. 30 De kap van de voorste stolpboerderij.

In het geval van ten minste één vierkantstijl (zuidwesthoek) is een rond gat in de onderzijde van de stijl gezien (afb. 31). Het gat was helemaal door de paal heen geboord. Vermoedelijk waren alle vier stijlen voorzien van een dergelijk gat. Ook bij andere stolpen zijn dergelijke gaten waargenomen in de onderkant van de vierkantstijlen. Mogelijk houden zij verband met het optillen van de stijlen wanneer zij op de poeren werden geplaatst.

Afb. 31 Een rond gat in de onderzijde van een vierkantstijl.

Na de sloop is bij twee dekbalken een gat met een diameter van ongeveer twee centimeter gedocumenteerd.⁴⁹ Het gat is voorafgaand aan het zagen van de balk gemaakt en houdt dus geen verband met de constructie van de stomp. Het gat was oorspronkelijk aan weerszijden op een grove manier ingehakt en is vervolgens bij het zagen van de balk door midden gezaagd. Één zijde van het gat, op het gezaagde vlak van de balk, ziet er daarom nu strak uit (afb. 32). Het is niet zeker waar de gaten voor hebben gediend, maar vermoed wordt dat zij samenhangen met het vloten van de boomstammen in rivieren. Soortgelijke gaten zijn gezien in balken in de kerk aan de Noorderhoofdstraat in Krommenie.⁵⁰ Vlotgaten zijn een vrij algemeen fenomeen in bouwhout, maar normaal gesproken gaat het om geboorde gaten die zijn opgevuld met een houten klosje en wilgentenen.⁵¹

Afb. 32 Een gat in de bovenste dekbalk aan de zuidkant.

Voor en na de sloop zijn op enkele elementen van het vierkant ingekraste en ingegutste merken gezien. Waarschijnlijk is dit maar een klein deel van het werkelijk aantal aanwezige merken, aangezien niet alle elementen in detail konden worden bestudeerd.

Op slechts één vierkantstijl zijn merken waargenomen, namelijk de stijl in de zuidwesthoek (afb. 33). Hiernaast zijn merken gezien op de bovenste dekbalk aan de zuidkant (afb. 34), de onderste dekbalk aan de oostkant (afb. 35) en de onderste dekbalk aan de westkant (afb. 36).

49 Bovenste dekbalk zuidkant en een onderste dekbalk.

50 Mondelinge mededeling Sjoerd van Daalen.

51 Van Tussenbroek 2013, 45-51.

Afb. 33 Twee merken op een vierkantstijl (zuidwesthoek).

Afb. 34 Merk op de bovenste dekbalk aan de zuidkant.

Afb. 35 Vier merken op de onderste dekbalk aan de oostkant.

Afb. 36 Merk op de onderzijde van de onderste dekbalk aan de westkant.

De merken zijn allemaal aangebracht na het zagen van het hout, aangezien zij op de gezaagde vlakken van de balken aanwezig zijn. De merken kunnen worden geïnterpreteerd als handelsmerken, oftewel merken die zijn aangebracht door een houthandelaar.⁵² De merken houden dus geen verband met de stolpboerderij.

Afb. 37 De achterste stolp gezien richting het zuiden.

52 Zie ook Van Tussenbroek 2013, 51-62.

2.6.2 Achterste stolpboerderij

Exterieur

De achterste (noordelijke) stolp was rondom voorzien van bakstenen gevels uit de 19de eeuw (afb. 37). De darsdeur bevond zich in de oostgevel (afb. 38). Het dak was gedekt met riet en aan vier zijden voorzien van een spiegel met dakpannen. Aan de westzijde was een ronde schoorsteen aanwezig.

Afb. 38 De oostgevel van de achterste stolpboerderij met darsdeur.

Indeling

De stolp heeft, in ieder geval in de 20ste eeuw, waarschijnlijk uitsluitend dienst gedaan als bedrijfsruimte. Binnen het vierkant lag de hooiberg. Langs de noordgevel (achtergevel) bevond zich de dars (afb. 39) en langs de oost- en zuidgevel lagen de koeienstallen (afb. 40). Aan de westzijde bevonden zich enkele kleinere ruimtes die vermoedelijk eveneens hebben gediend als veestalling. Tussen de zuidelijke vierkantpoeren lag een waterput, die zich dus half in de stal bevond en half in het vierkant (afb. 41). De waterput was aan de bovenzijde afgesloten met een bakstenen koepel. Ook bij deze boerderij is in de 20ste eeuw veel vernieuwd met beton en nieuw hout. In de zuidwesthoek van de stolp stond een grote schoorsteen met stookplaats (afb. 42 en 43). De schoorsteen

Afb. 39 De dars langs de noordgevel van de stolp.

Afb. 40 De stal aan de zuidzijde van de stolpboerderij.

Afb. 41 De waterput met bakstenen koepel tussen de zuidelijke vierkantpoeren.

was vrij fors: de basis van de schoorsteen mat 85 bij 235 cm. Mogelijk was hier de zomerkeuken van de stolp in de 19de en 20ste eeuw gesitueerd. Tussen de vierkantpoeren waren ook in dit geval lage bakstenen muren met een rollaag aanwezig. Het is niet met zekerheid te zeggen of de achterste stolp ooit een volwaardige woonfunctie heeft gehad.

Houtconstructie

De achterste stolpboerderij is waarschijnlijk in 1881 gebouwd, maar het vierkant dateert uit 1847. Het vierkant van de boerderij was gemaakt van naaldhout. Het vierkant was groter dan die van de voorste stolp, namelijk 7,05 bij 8,55 meter. De stijlen en dekbalken waren

grotendeels rond, hoewel ze wel aan twee zijden waren gezaagd en geschaafd of gedisseld. Van de vierkantstijlen konden de afmetingen worden bepaald: 28 x 28 cm tot 30 x 30 cm. Het vierkant was niet voorzien van een overstek. De vierkantstijlen stonden op hoge bakstenen poeren met daartussen een eiken plaat.

Aan alle vier zijden was het vierkant voorzien van tilbalken en een jaagbalk (afb. 44). Alle zijden waren bovendien uitgevoerd met enkele zwiepingen. De elementen van het vierkant lijken allemaal origineel te zijn, er hebben dus geen reparaties of veranderingen plaatsgevonden aan de hoofdconstructie na 1847. De kap van de stomp was aan de bovenzijde verstevigd met een constructie van sparren (afb. 45).

Op geen van de elementen van het vierkant zijn merken gezien. Op de vierkantstijl in de noordoosthoek is een datum geschilderd, namelijk 11 mei 1847 (afb. 46).

Afb. 42 De schoorsteen.

Afb. 43 De haard aan de zuidzijde van de stomp.

Afb. 44 De westzijde van het vierkant met jaagbalk en enkele zwiepingen.

Afb. 45 De kap van de achterste stulp.

Afb. 46 De datum 11 mei 1847 op een vierkantstijl.

2.7. Archeologische verwachting

Op basis van de historische ontwikkeling werden binnen het plangebied de volgende sporen en structuren verwacht:

Sporen uit het Neolithicum

De kans op het aantreffen van sporen uit het Neolithicum (Late Steentijd) is klein. Het plangebied ligt op een getijdengeul die waarschijnlijk nog actief was in deze periode.

Sporen uit de Bronstijd

Op basis van de ligging op een getijdengeul geldt een hoge verwachting voor sporen uit de Bronstijd. Hierbij valt te denken aan greppels, paalsporen van gebouwen, waterputten en kuilen.

Bewoningssporen uit de Middeleeuwen

Op basis van archeologische en historische bronnen kan worden verondersteld dat Oostwoud in de 12de eeuw is ontstaan. Het is goed mogelijk dat binnen het plangebied al in de Late Middeleeuwen bebouwing aanwezig was. Tijdens het archeologisch onderzoek kunnen sporen van bewoning uit deze periode worden teruggevonden, bijvoorbeeld (klei)vloeren, paalkuilen, haardplaatsen, waterputten en afvalkuilen. Het is eveneens mogelijk dat de terpophoging op het perceel uit de Late Middeleeuwen dateert.

Ondergrondse sporen van de stolpboerderijen

De ondergrondse sporen van de stolpboerderijen bieden inzicht in de constructie en indeling van deze gebouwen in verschillende periodes. Hierbij kan worden gedacht aan de gebruikte funderingstechnieken, dichtgegooide kelders, gedempte waterputten en funderingen van verdwenen binnenmuren en schoorstenen.

3. Opzet en doel van het onderzoek

3.1 Doel en kader

Het doel van een opgraving is het documenteren van gegevens en het bergen van vondstmateriaal om daarmee informatie te behouden die van belang is voor de kennisvorming van het verleden.⁵³ Daarnaast wordt de gespecificeerde archeologische verwachting, zoals geformuleerd in het bureauonderzoek, getoetst en waar nodig aangevuld of aangepast.⁵⁴ Ten slotte moeten een aantal onderzoeksvragen worden beantwoord die inzicht geven op de ontwikkeling van het plangebied aan de hand van archeologische bronnen

Voor het plaatsen van een archeologisch onderzoek binnen een landelijk onderzoekskader is de NOaA (Nationale Onderzoeksagenda Archeologie) van belang. De NOaA is vervaardigd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, ondersteund door universiteiten en gemeentelijk archeologen. Het weerspiegelt de stand van zaken, lacunes en vragen die er leven binnen de archeologie. Voor het onderzoeksgebied is met name hoofdstuk 16 De Middeleeuwen en vroegmoderne tijd in West-Nederland van belang. Hierin wordt onder meer gesteld: “de veronderstelde evolutie van de lange eenschepige boerderij naar de Westfriese stolpboerderij kent nog vele missing links” (16.3.6). De regionale en lokale onderzoeksagenda is in opbouw.

3.2 Thematiek en onderzoeksvragen

Het archeologisch onderzoek richt zich met name op twee thema's:

1. De bewoningssporen tussen de 12de eeuw en de bouw van de voorste stolpboerderij en;
2. De stolpboerderijen zelf. Het was voor het onderzoek onbekend wanneer de voorste stolpboerderij werd gebouwd. Zeker was dat de boerderij voor het begin van de 19de eeuw dateerde. Een bouw in de 17de of 18de eeuw werd waarschijnlijk geacht.⁵⁵

Hoewel stolpboerderijen een vertrouwd onderdeel van het West-Friese landschap vormen en talloze studies naar het uiterlijk, de indeling en het interieur zijn gedaan, zijn nog veel vragen over stolpboerderijen en hun bewoners onbeantwoord. Een snelle blik op enkele standaardwerken over stolpboerderijen, zoals “De landelijke bouwkunst in Hollands Noorderkwartier” van Brandts Buys, leert ons bijvoorbeeld niets over de ondergrondse constructies en materiële cultuur van de bewoners.⁵⁶ Bovendien is het ontstaan en de ontwikkeling van de stolpboerderij hoofdzakelijk gebaseerd op architectuurhistorisch onderzoek naar bestaande stolpen en daardoor veelal op aannames gebaseerd. De stolpboerderij zou het resultaat zijn van een geleidelijke ontwikkeling waarbij de diverse onderdelen langzamerhand werden gegroepeerd rondom een centrale hooiberg. Het is echter zeer de vraag of de verschillende varianten die als stadia in de ontwikkeling worden gezien, niet verschillende types waren die naast elkaar en gelijktijdig functioneerden. Archeologisch en bouwhistorisch onderzoek kan een wezenlijke bijdrage aan het onderzoek naar stolpboerderijen leveren. Tot nu toe heeft dergelijk onderzoek nog nauwelijks plaatsgevonden.

53 KNA 3.2, protocol 4004, p.3.

54 Schrickx, Duijn & Soonius, 2013.

55 Dendrochronologisch onderzoek heeft hierover uitsluitend gegeven.

56 Brandts Buys, 1974

Binnen het plangebied lagen sporen uit de Bronstijd eveneens binnen de verwachting. Het te onderzoeken gebied is echter dermate klein dat het archeologisch onderzoek zich hier niet primair op richt: de sporen zouden wel worden gedocumenteerd, maar op basis hiervan kunnen maar beperkt conclusies worden getrokken.

Het archeologisch onderzoek dient antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

1. Zijn sporen uit het Neolithicum of de Bronstijd aanwezig binnen het plangebied? Zo ja, uit welke periode dateren de sporen. Is sprake van een nederzetting op deze locatie of heeft het gebied een andere functie gehad, bijvoorbeeld als akkerland of weidegrond.
2. Zijn bewoningssporen uit de Late Middeleeuwen aanwezig binnen het plangebied? Indien dit het geval is:
 - 2.1 Vanaf wanneer was het perceel bebouwd? Is sprake van continue bebouwing vanaf dit moment tot het heden?
 - 2.2 Wat was de aard van de bebouwing? Wat was de oriëntatie en indeling van het gebouw?
 - 2.3 Dateert de terpophoging (gedeeltelijk) uit de Late Middeleeuwen? Wat voor materiaal is gebruikt om de terp op te werpen? Is de terp in meerdere fasen opgehoogd?
 - 2.4 Wat was de indeling van het erf? Zijn hierbinnen verschuivingen aanwezig? Hoe ziet de percelingsstructuur eruit in deze periode?
3. Zijn ondergrondse resten van de stolpboerderijen aanwezig? Indien dit het geval is:
 - 3.1 Kan op basis van de ondergrondse resten iets worden gezegd over de datering van de voorste stolp?
 - 3.2 Kan op basis van ondergrondse resten de oorspronkelijke indeling van de stolpen worden gereconstrueerd? Zijn verbouwingsfasen te herkennen?
 - 3.3 Hoe zijn beide stolpen gefundeerd?
 - 3.4 Wat was de indeling van het erf? Zijn hierbinnen verschuivingen aanwezig? Hoe ziet de percelingsstructuur eruit in deze periode?
4. Wat vertelt de materiële cultuur over de bewoners van de locatie door de tijd heen?

Afb. 47 Het terrein voor aanvang van het archeologisch onderzoek.

3.3 Methode en technieken

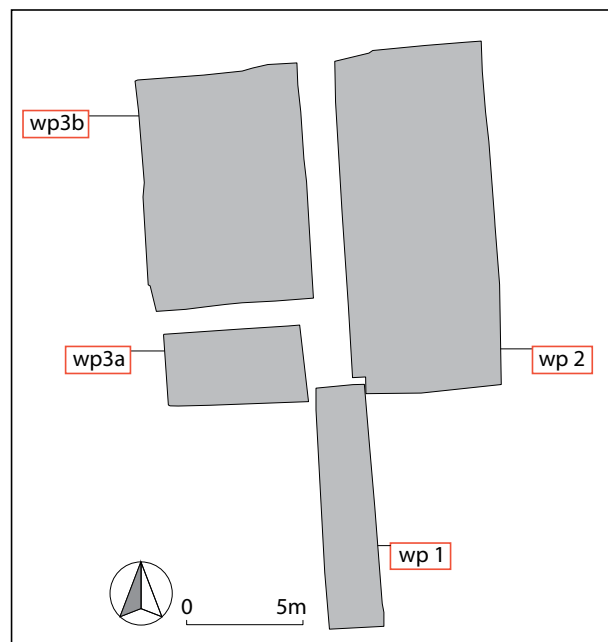
De opgravingsstrategie en de toegepaste methoden en technieken zijn conform KNA 3.2 en het Kwaliteitshandboek Archeologie Hoorn, versie 2009.

Het gravend onderzoek vond plaats tussen 9 en 13 december 2013. Ter hoogte van de geplande nieuwbouw werden twee werkputten aangelegd.⁵⁷ (afb. 48) Deze hadden een afmeting van ca. 15 x 7 m. Tussen de werkputten bleef een dam staan om het profiel aan twee zijdes te kunnen bestuderen. Bij de westelijke van de twee bleef ivm het belang van de bodemopbouw nog een extra dam staan.⁵⁸ De geplande nieuwbouw lag halverwege beide voormalige stolpboerderijen net ten noorden van het hoogste deel van het terrein. Omdat er vanaf de straatzijde een deel verstoord zou worden door de aansluiting van nutsvoorzieningen werd besloten om ten zuiden van deze werkputten een sleuf te graven. Deze lag haaks op het lint en doorsneed het hoogste deel van het terrein. Deze sleuf had een afmeting van 10,5 x 2,5 m. In totaal werd 215 m² vlakdekkend onderzocht.

De sporenvlakken zijn in secties en als geheel gefotografeerd. De vlakken werden analoog ingetekend op schaal 1:20.

Met een metaaldetector zocht een specialist de stort en vlakken af op metaalvondsten. Alle sporen werden gecoupeerd. Bij ondiepe sporen voldeed een notering van de diepte en de vorm van het spoor. De coupes van diepere sporen werden getekend en gefotografeerd. Het couperen van de sloten, greppels en andere sporen en het verzamelen van vondsten hier uit, gebeurde laagsgewijs en stratigrafisch.

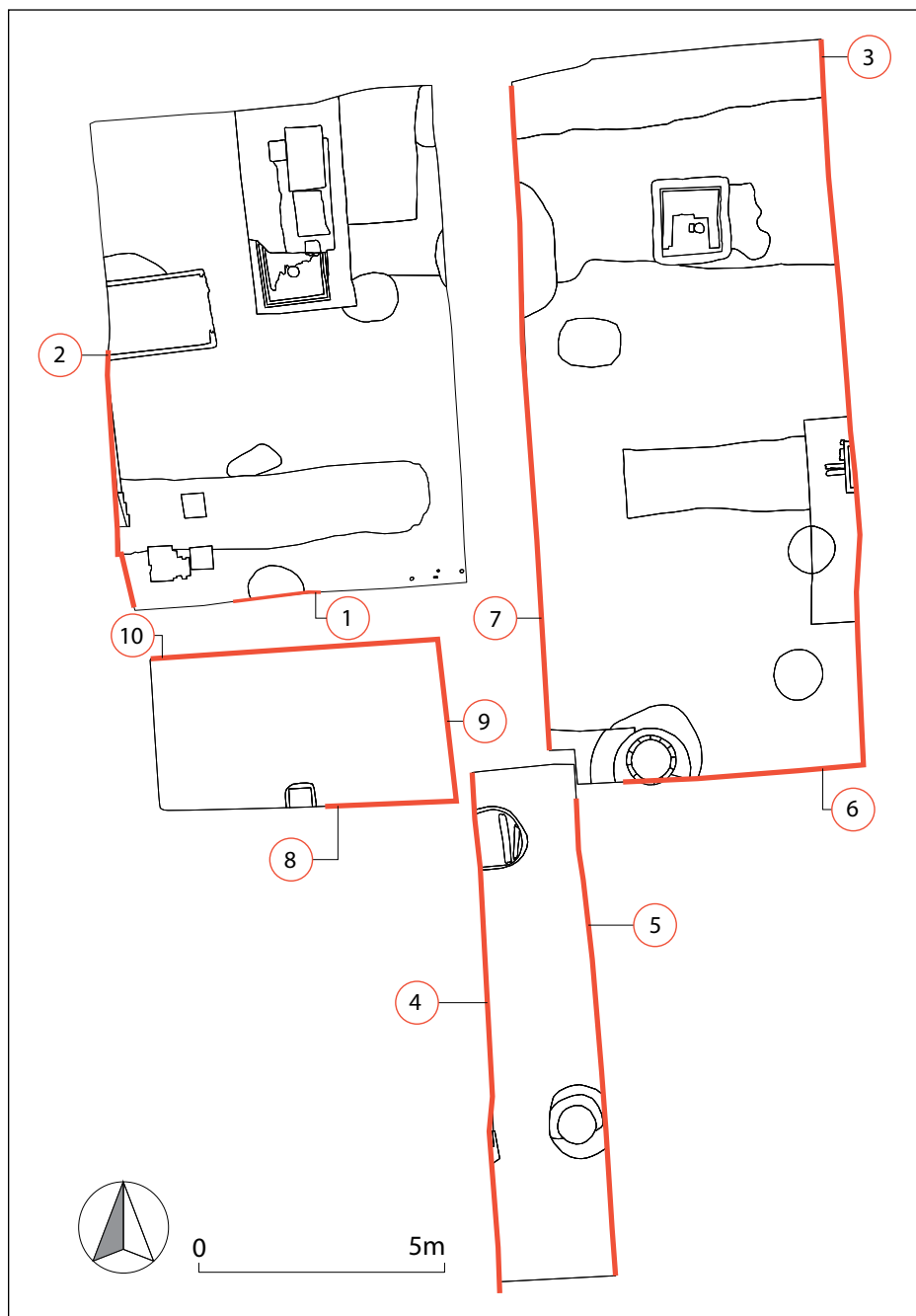
De werkputten werden met een dieplepelkraan laagsgewijs verdiept tot op de natuurlijke ondergrond. Dit om de volledige bodemopbouw vast te kunnen leggen. Diepere sporen werden geheel uitgegraven. Van de werkputten werden alle lengte- en breedteprofielen bestudeerd. Uiteindelijk konden tien profielen in het geheel worden gedocumenteerd. (zie afb. 49) Uitsluitend de contour van de nieuwbouw is opgegraven, de overige delen zijn in de bodem behouden gebleven.

Afb. 48 Overzicht van de werkputten.

57 Werkput 2 en 3.

58 Tussen werkput 3a en 3b.

Afb. 49 Overzicht van de bestudeerde profielen. De nummers verwijzen naar de nummers in de bijlagen.

4. Resultaten (S. Gerritsen)

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het archeologisch onderzoek beschreven. Hierbij komen achtereenvolgens aan bod: de algemene bodemopbouw, de mate van verstoring, de beschrijving van de aangetroffen sporen per fase en de materiële cultuur.

4.1 Fasering

Tijdens het onderzoek kwamen resten tevoorschijn uit de Bronstijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Op basis van het dateerbaar vondstmateriaal en de relatieve datering van de sporen kon een onderscheid worden gemaakt in zeven verschillende (gebruiks)fases van het terrein.

In fase 1 werd het gebied voor het eerst in gebruik genomen. Dateerbaar vondstmateriaal uit deze fase ontbrak, maar vermoedelijk zijn de (spaarzame) sporen te dateren in de Midden-Bronstijd. Nadat het gebied vernatte tijdens en na de Late Bronstijd (fase 2), werd het in de Middeleeuwen ontgonnen en weer in gebruik genomen als woongrond (fase 3). De oudste bewoning dateert vermoedelijk uit de 13de eeuw. Of men in de periode hierna - tussen 1325 en 1550 - op de terp bleef wonen werd niet duidelijk. Vóór 1625 (fase 4) stond er vermoedelijk een boerderij die aan het eind van deze fase plaats moest maken voor de eerste (voorste) stolpboerderij (fase 5). Deze fase duurde tot 1881. Tijdens de laatste fase bouwde men op het achterterrein een tweede stolp achter de oude (fase 6). Deze fase eindigde met de sloop van de stolpen in 2013.

4.2 Bodemopbouw en verstoring

In deze paragraaf wordt de algemene bodemopbouw geschetst. De meer specifieke kenmerken van de terphogingen worden onder de spoorbeschrijving van fase 3 beschreven.

De onderste laag in alle profielen bestond uit mariene afzettingen van lichtgrijs sterk siltig zand tot sterk siltige klei. Hierop lag een bodem van grijs tot donkergrijze sterk siltige humeuze klei. Op een aantal locaties was deze laag beakkerd en aan de onderzijde vermoedelijk door vee vertrappt.⁵⁹ De onderzijde lag op een hoogte van –1,9 m NAP op een diepte die varieerde tussen 1,35 en 1,55 m –maaiveld. Op meerdere locaties was deze laag doorworteld met rizomen (wortelstokken) van riet uit de veenlaag hierboven.

De donkergrijze kleilaag had aan de top een geleidelijk verloop naar een meer humeuze bruinigrijze klei (gyttja) en uiteindelijk naar een pakket gelaagd mineraalarm (natuurlijk) veen. De veenlaag was sterk gelamineerd met een één tot enkele cm gelaagdheid. De onderzijde bezat veel rizomen. Het veenpakket was het best geconserveerd ter hoogte van de dikste middeleeuwse ophogingspakketten ter hoogte van het centrum van de terp. Verder naar het noorden langs de flanken en

buiten de terp was het veen compleet verdwenen (afb. 50). Waar de veenlaag het dikste en minst veraard was, is een dubbel grondmonster

periode	fase	datering
Midden- Late Bronstijd	1	1500-800 v. Chr
Late Bronstijd-Late Middeleeuwen	2	800 v. Chr.-1200
Late Middeleeuwen	3	1200-1300/1325
Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd	4	1325-1625
Nieuwe Tijd	5	1625-1881
Nieuwe Tijd	6	1881-2013

Afb. 50 Tabel met onderscheiden fases.

59 Zie ook 4.3.1 spoorbeschrijving: fase 1.

genomen voor de analyse van microfossielen (afb. 51).⁶⁰ De top van deze laag lag op een hoogte van –1,2 m NAP op een diepte van 0,9 m –maaiveld. Bovenop dit restveen lagen diverse ophogingspakketten uit de Middeleeuwen. De top van deze ophogingen lag op sommige locaties onder een lichte verstoring net onder het maaiveld. Meer naar het noorden, wat verder van de kern van de terp af, waren er nog jongere ophogingslagen aanwezig. Deze worden verder in paragraaf 4.3.3 behandeld.

De mate van verstoring was vooral voor de resten uit fase 4, 5 en 6 hoog. Niet lang voor het archeologisch onderzoek, werden helaas veel ondergrondse delen van de stolpboerderijen gesloopt.⁶¹ Met name de funderingen, kelders en zelfs een waterput raakten daarbij verstoord. Restanten van structuren waarvan men niet meer wist dat ze aanwezig waren bleven wel in de bodem bewaard. Bij de sloopwerkzaamheden verdween ook een

Afb. 51 Detailopname van ingeslagen monsterbakken ten behoeve van onderzoek naar microfossielen. Werkput 2, profiel 6.

deel van de top van de terp. Hoeveel er verdween is onduidelijk. In het zuid- en oostprofiel van werkput 2 was te zien dat er oorspronkelijk meer ophogingslagen aanwezig waren.⁶² Minimaal 0,5 m was verdwenen. Of dit ook werkelijk bij de sloop werd aangetast is onbekend. Mogelijk werd een deel hiervan al eerder verstoord.

De mate van verstoring voor oudere sporen was minder groot. Door de aanwezigheid van de terpopphogingen werd het veenpakket en de sporen daaronder juist beter geconserveerd.

4.3 Spoorbeschrijving

4.3.1 Fase 1: Bronstijd

Ondanks de hoge verwachting voor sporen uit de Bronstijd, was het aantal sporen uit deze periode laag. Aan de westzijde van werkput 3 werden tijdens de aanleg eergetouwkrassen waargenomen. Deze hadden een noordwest-zuidoost oriëntatie en haaks hierop (afb. 52). Deze ploegsporen tekende zich scherp af als donkergrijze enkele centimeters brede strepen in de lichtgrijze mariene afzettingen. Tussen de krassen leken ook wat hoefafdrukken aanwezig, maar deze waren niet met zekerheid te duiden. De sporen bevonden zich op een hoogte van –1,9 m NAP.

In de profielen waren deze krassen niet zichtbaar. De onderzijde van de grijze laag die aanwezig was op deze hoogte, leek op een aantal locaties sterk verrommeld. Vermoedelijk is een deel

⁶⁰ Zie ook paragraaf: 4.3.2: fase 2

⁶¹ In de eerste instantie werd conform de bepalingen, de stolpen tot het maaiveld afgebroken.

⁶² Respectievelijk profiel 6 en 3.

van deze laag een akkerlaag uit de Midden-Bronstijd die in een later stadium buiten gebruik raakte.

Afb. 52 Aan de westzijde van werkput 3 werden eergetouwkrassen met mogelijke hoefindrukken van vee uit de (Midden-)Bronstijd waargenomen.

4.3.2 Fase 2: vernatting

In de loop van de Midden-Bronstijd vernatte een groot deel van dit gebied door een stijgende grondwaterspiegel. Aan het einde van de Late Bronstijd rond 2700 BP nam deze vernatting nog extra toe.⁶³ Onder invloed hiervan werden rond deze periode grote delen van oostelijk West-Friesland verlaten. Op de verlaten akkers werd in ondiep zoet water *gyttja* afgezet. Hierna trad verlanding op en vormde zich veen. Hoe dik dit veenpakket ooit was, is niet duidelijk.

Veen was oorspronkelijk in grote delen van West-Friesland aanwezig, maar verdween door toedoen van de mens vanaf de Middeleeuwen. Door het graven van sloten in de ontginningsperiode en daarna, ontwaterde het veen waardoor het oxideerde. Hiernaast werd veel veen afgestoken voor het gebruik van turf als brandstof. Op bepaalde locaties waar het veen tijdens of niet lang na de ontginning werd afgedekt, is nog een deel van dit restveen geconserveerd. Dit zijn bijvoorbeeld kerkterreinen en dijken, maar ook zoals in dit geval terpen. Dergelijke locaties zijn van groot belang voor onderzoek naar de ontwikkeling van het (paleo)landschap. Tijdens het veldonderzoek in Oostwoud werd het veenpakket bemonsterd.⁶⁴

63 Van Geel *et al.*, 1996. Van Geel, 2014.

64 De resultaten van deze analyse zullen mogelijk in de toekomst worden gepubliceerd en vallen buiten deze rapportage.

4.3.3 Fase 3: Middeleeuwen

In tegenstelling tot andere middeleeuwse vindplaatsen in de regio kwamen er onder de oudste bewoningssporen geen andere sporen tevoorschijn. In veel gevallen worden sporen aangetroffen, zoals erfsloten en daliegaten.⁶⁵ Deze sporen horen in dat geval bij een oudere fase waarin het gebied wel werd gebruikt voor akkerbouw en veeteelt maar (nog) niet voor bewoning. In Oostwoud ontbraken deze sporen. De vroegste bewoning op het perceel dateert waarschijnlijk uit de 13de eeuw.

Terp

De oudste middeleeuwse sporen bestonden uit ophogingslagen van donkergrijze brokken klei en brokken veraard veen (fase 3a). Mogelijk zijn deze laatste het restant van gestoken veenplaggen. Deze laag had een dikte van 0,2 m en bevond zich op een hoogte tussen -1,2 m en -1,4 m NAP. Uit de onderste ophogingslaag direct op het natuurlijke veen zijn veertien scherven van kogelpot verzameld.⁶⁶ Op twee fragmenten is een bezemstreekversiering aanwezig, een derde is voorzien van vingerveeg.

In het zuidprofiel van werkput 2 bestond de oudste middeleeuwse ophoging uit twee dunne (3 cm) lagen van grijze klei van elkaar gescheiden door een dun zwart laagje (1 cm) van organisch materiaal en houtskool. Mogelijk kunnen deze lagen in analogie met andere vindplaatsen worden geïnterpreteerd als vloerlagen van een huis.⁶⁷ Dit huis lag dan aan de oostzijde van het onderzochte terrein (afb. 53). Van een huis werden geen andere duidelijke sporen zoals paalkuilen e.d. gevonden.

Een van de aangetroffen sloten was vermoedelijk gelijktijdig met deze eerste ophogingen.⁶⁸ Deze sloot bezat een oost-west oriëntatie, parallel aan het huidige lint. Het spoor was 2 m breed en minimaal 0,5 m diep. In het midden van het onderzochte deel kwam een soort ingang van 4 m breed tevoorschijn. Aan de westzijde van deze opening stonden vier palen van loofhout. Alle palen waren aangepunt. Een van de palen was aan beide zijdes gekantrecht, de rest was rond. Het hout was, op een uitzondering na, 0,6 tot 0,8 m het zand ingeslagen.⁶⁹ Mogelijk zijn deze palen het restant van een hekwerk dat vee moest tegenhouden ter hoogte van de opening.

In de subfase die hierop volgde (fase 3b) kreeg men vermoedelijk te maken met meer wateroverlast. Na de ontginning werd het veen ontwaterd door de gegraven sloten. Hierdoor klonk het veen in en oxideerde de top. Dit had maaiveldddaling tot gevolg met een verdere vernatting als resultaat. In de zone net ten zuiden van de sloot tegen de terp aan werden mogelijk sporen hiervan teruggevonden. In dit stuk was het natuurlijk veen sterk vertrappt door vee (zie afb. 78).

Om het water enigszins het hoofd te kunnen bieden werd de terp opgehoogd. De sloot werd gedempt en de natte zone langs de sloot werd aangeplempt met een dik pakket grijze klei met kleine brokjes veen (afb. 54). Ter hoogte van het mogelijke huis werd een plateau opgeworpen van grote brokken lichtgrijze klei vermengd met zand. Deze laag had een dikte van ca. 35 cm.

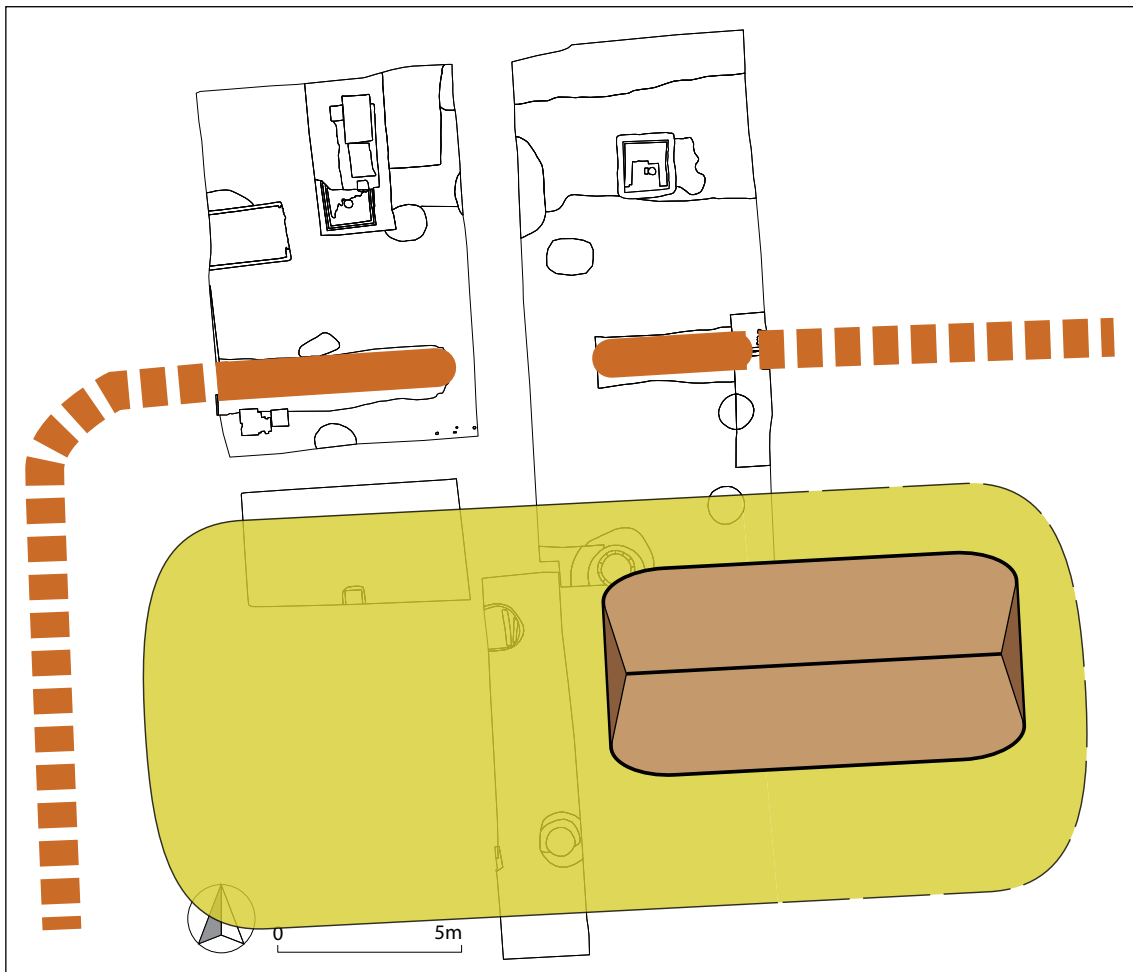
65 Zie bijvoorbeeld Schrickx, 2013; Gerritsen 2013b.

66 V001, V008, V032.

67 Zie bijvoorbeeld Duijn, 2012; Gerritsen *et al.*, 2013.

68 S9.

69 S33. Een paal had een diepte van 0,3 m.

Afb. 53 Interpretatie van de sporen uit fase 3a. Mogelijk lag in deze fase het huis op een kleine terp waar een kleine sloot omheen liep.

Afb. 54 In het midden is de dikke laag zichtbaar waarmee de sloot uit fase 3a werd gedempt en de randzone van de terp werd aangeplempt. Werkput 2, profiel 7.

In het zuidprofiel van werkput 2 werd hier weer een mogelijk vloerlaag op aangetroffen.⁷⁰
In de volgende subfase (fase 3c) hoogde men de terp wederom op. Deze ophoging zorgde

⁷⁰ Helaas werden geen andere sporen gevonden die met zekerheid aan een dergelijke structuur konden worden toegeschreven.

voor een verhoging maar ook voor een verbreding naar het noorden toe. Mogelijk werd in deze fase aan de noordzijde een nieuwe ondiepe sloot of steilkant gegraven al kon de koppeling aan deze fase niet met zekerheid worden gemaakt.⁷¹ In het vlak leek dit spoor in eerste instantie op een sloot, maar in het profiel had het meer de karakteristieken van een enkele ingraving aan de zuidzijde (afb. 55). Mogelijk werd aan de randzone van de terp een steilkant gegraven om de terp te ontwateren. Uit de vulling van dit spoor kwamen slechts twee fragmenten kogelpotaardewerk. Een van deze fragmenten is een complete standring van een kogelpot. Binnen de vulling van het spoor was veel as aanwezig, soms als vullingslaag en soms ingegraven als een askuil (afb. 56). De grote hoeveelheid as is mogelijk afkomstig van de bewoning uit deze fase, maar vloeren of andere duidelijke structuren die direct aan bewoning konden worden gekoppeld, ontbraken.

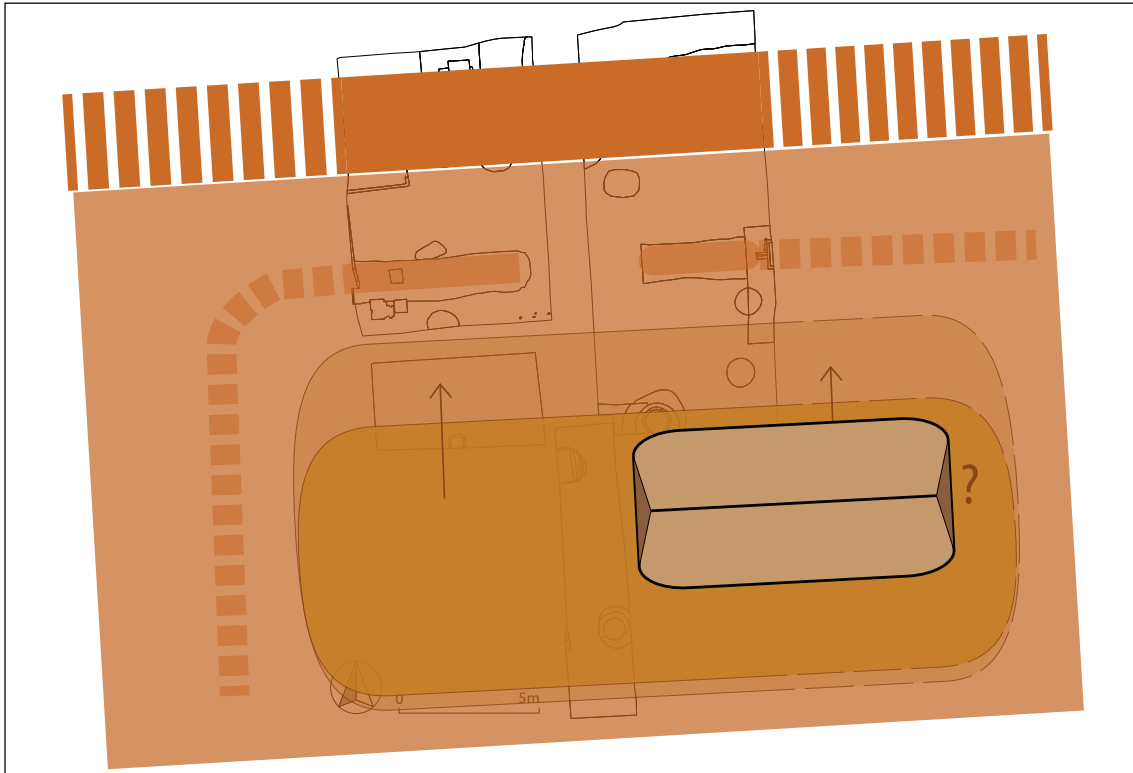
Afb. 55 De noordzijde van de terp in fase 3c werd begrensd door een ondiepe sloot of steilkant. Let op de laag met grote klei en veenbrokken bovenop dit spoor. Werkput 2, profiel 3.

Afb. 56 Askuil of -dump in de vulling van de ondiepe sloot of steilkant. De grote hoeveelheden as zijn mogelijk een indicatie voor bewoning. Links is nog net een vierkantspoer van de achterste stomp zichtbaar.

71 S10. Dit spoor behoort op stratigrafische gronden toe aan subfase 3c, maar mogelijk doorsnijdt ze een oudere fase.

Door de diverse ophogingen verbreedde de terp. Door de zijwaartse uitbreidingen kwamen de verschillende huisterpen tegen elkaar aan te liggen. Zo ontstond er één langerekte terp parallel aan het huidige lint. Wanneer dit precies gebeurde, was uit de profielen niet op te maken. Mogelijk viel dit moment samen met het graven van de steilkant aan de noordzijde. Het opvullen van de steilkant kan op basis van het aanwezige vondstmateriaal niet nader worden gedateerd dan in de 13de of eerste kwart van de 14de eeuw (afb. 57). De afstand van de steilkant tot de zuidzijde van de terp bedroeg 22 m.

Afb. 57 Interpretatie van de sporen uit fase 3b. Vermoedelijk werd de terp in deze fase aan meerdere zijdes verbreed en was er geen sprake meer van losse huisterpen.

Vondstmateriaal en datering terp

Uit de ophogingslagen op een hoger niveau kwamen (net als uit de oudste ophogingen) scherven laat-middeleeuws aardewerk.⁷² Ook hierbij ging het opvallend genoeg uitsluitend om kogelpotaardewerk (27 scherven). Importkeramiek uit het Rijnland, bijvoorbeeld Pingsdorf aardewerk of proto-steengoed, werd tijdens de opgraving in het geheel niet gevonden. Het is hierdoor lastig om de vroegste ophogingen op het perceel te dateren. Het kogelpotaardewerk van het perceel kenmerkt zich door een fijne magering met zand. De vormen zijn vrij strak afgewerkt en ongeveer een derde van de scherven is voorzien van bezemstreekversiering. Op basis van het kogelpotaardewerk kunnen de middeleeuwse ophogingslagen, en daarmee waarschijnlijk ook de vroegste bewoning, slechts vermoedelijk en algemeen in de 13de eeuw worden geplaatst. Door het geringe aantal is het niet mogelijk de op stratigrafische gronden onderscheiden subfases nader te dateren. De demping van de steilkant aan de noordzijde wordt gedateerd in de 13de of vroeg 14de eeuw. Wellicht hebben we te maken met een korte bewoningsduur.

72 V013, V028, V029, V031.

Uit de middeleeuwse ophogingslagen komen verder twee fragmenten van maalstenen van tefriet, elf brokjes huttenleem en een spinlood (afb. 58). Het spinlood is aan één zijde versierd met kruisjes. Dergelijke spinloden wordt binnen West-Friesland regelmatig gevonden in 12de- en 13de-eeuwse context. Vondsten zijn onder meer bekend uit Hoorn, Enkhuizen, Westerblokker, Ursem, Wognum, Bovenkarspel en Grootebroek.⁷³ Vaak zijn de spinloden voorzien van een eenvoudige radiale versiering met spaken, ruiten blokjes of chevrons.

Afb. 58 Tijdens het onderzoek werd een middeleeuws spinlood gevonden.

Cilindrische kuilen

Over het terrein verspreid werden vier kuilen gevonden met een diameter rond de 1,1 m (afb. 59 en 60).⁷⁴ De kuilen waren cilindrisch van vorm met opvallend rechte zijdes. De vulling bestond uit uiterst heterogene klei, die in de meeste gevallen fijn gelaagd was. De vulling van de kuilen werd niet bemonsterd. De onderzijden van de kuilen lagen op een vergelijkbare diepte tussen -2,0 en -2,2 m NAP. De hoogte van de bovenzijden kon niet altijd eenduidig worden bepaald. Soortgelijke cilindrische kuilen zijn binnen West-Friesland onder meer gevonden aan de Hoofdstraat 17-19/23-29 in Bovenkarspel en aan de Raamstraat in Enkhuizen.⁷⁵

Uit de vulling van een van de kuilen kwamen vier scherven kogelpotaardewerk en drie fragmenten van kannen van Maaslands wit aardewerk.⁷⁶ De kannen hebben een trechtervormige hals met een verdikte, afgeplatte rand (wm-kan-2). Op twee fragmenten is glazuur aanwezig. Dit type kan dateert uit de 13de eeuw. In Zwaag zijn in 2005 twee complete kannen van hetzelfde type gevonden in een slootvulling uit ca. 1200.⁷⁷ De keramiek dateert de kuil in de 13de eeuw of daarna (het kan immers ook om opspit gaan). Uit de kuil komt verder een brok graniet.

73 Wognum, Kerkstraat 11: Schrickx 2013, 28-29; Ursem: Gerritsen & Duijn 2013, 54-55; Grootebroek, Schuilhoeve: Gerritsen 2013c, 25; Enkhuizen, Breedstraat: Duijn/Schrackx 2012, 174-175; Hoorn, Grote Noord: Schrickx/Van de Walle-van der Woude 2006, 110; Bovenkarspel, Hoofdstraat 217a: Intern rapport. Zie ook: Gerritsen, 2014 (Folder 11 AWF)

74 S1, S3, S5 en S29.

75 Gerritsen 2014, 48-50. Het onderzoek in Enkhuizen is nog niet gepubliceerd.

76 S1: V002 en V020.

77 Schrickx 2009, 32.

Afb. 59 Op het terrein werden meerdere cilindrische kuilen aangetroffen. Hier S1 in werkput 1.

Afb. 60 De kuilen bezaten opvallend rechte zijdes en waren gevuld met een heterogene kleivulling. Mogelijk deed een deel van de kuilen dienst als waterput. S3, werkput 2.

Uit een tweede kuil kwamen slechts twee scherven van kogelpotaardewerk.⁷⁸ De kuil kan hiermee niet nader worden gedateerd dan de 13de of eerste kwart van de 14de eeuw of daarna. Doordat de kuilen door een deel van de middeleeuwse terp heen werden gegraven, zou het om opspit kunnen gaan. De datering blijft onzeker.

Uit een derde kuil komen zeven scherven, waarvan vijf van kogelpotaardewerk, één van bijna-steengoed en één van echt steengoed zonder oppervlaktebehandeling.⁷⁹ Een van de kogelpotscherven is van een bakpan, een andere van een kogelpot met een onverdikte, flauwe kraagrand (kp-kog-5). Deze kogelpot is niet gemagerd met zand en strak uitgevoerd, iets wat kenmerkend is voor de productie van kogelpotten rond 1300. De keramiek dateert de kuil in de eerste helft van de 14de eeuw.

De functie van de kuilen is niet helemaal duidelijk. Het was mogelijk om een kuil te graven in natuurlijk veen en de ophogingslagen van veen en klei zonder dat de wanden instortten. Hierdoor is het theoretisch goed mogelijk dat de kuilen werden gebruikt als waterput. Versteving van de wanden met kleibrokken of veenplaggen of het gebruik van tonnen was hier vanwege de bodemgesteldheid niet nodig. In dit licht is het interessant dat geen andere waterputten werden aangetroffen waarbij tonnen of plaggen werden gebruikt. Een andere mogelijkheid is dat de kuilen zijn gebruikt voor de productie van toemaak (een mengsel van mest, huisvuil, zand en slootbagger) ter verbetering van landbouwgrond. In Bovenkarspel bleek bijvoorbeeld uit de analyse van monsters uit vergelijkbare kuilen dat er in veel gevallen mest met organisch materiaal in de kuilen werd vermengd.⁸⁰

De cilindrische kuilen kunnen door de geringe hoeveelheid dateerbare keramiek niet met zekerheid aan deze vroegste bewoningsfase worden gekoppeld.

4.3.4 Fase 4: vóór 1625

Het is onduidelijk of in de 14de en 15de eeuw op de terp werd gewoond. Dateerbaar vondstmateriaal uit deze periode ontbreekt vrijwel volledig. Dit fenomeen is vaker herkend in de regio. Bij diverse onderzoeken in onder meer Spanbroek en Zwaag ontbrak eveneens materiaal uit de 14de en 15de eeuw.⁸¹

Mogelijk kunnen wel sporen aan deze periode worden toegeschreven. In diverse profielen was aan de noordzijde duidelijk zichtbaar dat de terp na de demping van de ondiepe sloot of steilkant nog flink werd opgehoogd (afb. 55). Deze ophogingen bestonden uit grote brokken klei en veen met zand. Helaas waren deze pakketten alleen op de lagere delen aanwezig, op de

Afb. 61 De vondst van een spinsteen van grijsbakkend aardewerk is een schrale aanwijzing voor bewoning in de periode tussen de late 13de en de eerste helft van de 15de eeuw (V5- C01).

78 S3: V004 en V018.

79 S29: V034.

80 Gerritsen & Schrickx 2014, 49-50.

81 Spanbroekerweg 120, project 374 Archeologie West-Friesland, nog niet gepubliceerd.

top van de terp waren ze vergraven. Mortel en baksteen ontbrak in deze lagen en het is dus goed mogelijk dat ze bij een of meerdere houtbouw-bewoningsfases uit de 14de of 15de eeuw horen.

Uit de insteek van een waterput uit een latere fase kwam een complete spinsteen van grijsbakkend aardewerk (afb. 61). Deze is te dateren in de periode tussen de tweede helft van de 13de eeuw en de tweede helft van de 15de eeuw (1250-1450). Mogelijk is dit samen met de ophogingen uit deze fase een hele kleine aanvullende aanwijzing voor bewoning uit deze tijd. Waar de rest van het afval uit deze periode is gebleven, blijft onduidelijk.

De periode vanaf omstreeks 1550 is beter vertegenwoordigd door zowel sporen als vondsten. Een losse vondst van het terrein bestond uit een groot fragment van een steengoedkan uit de periode 1540-1575 (afb. 62). De kan is rijk versierd met onder meer acanthusbladeren en medaillons met portretten. Op de buik is een band aanwezig met florale motieven, vazen en fantasiefiguren. Het stuk is gemaakt in Keulen.

Afb. 62 Onderzijde van een rijk versierde kan van steengoed uit Keulen, 1540-1575 (V28-C01).

Waterputten?

In het zuidprofiel van werkput 3(b) werd een grote ronde kuil aangesneden die scherfmateriaal uit de periode 1550-1600 bevatte (afb. 63).⁸² De kuil had een diameter van 1,3 m. De diepte bedroeg minimaal 1,3 m. De onderzijde lag op een diepte van -2,3 m NAP. Het vondstmateriaal omvatte fragmenten van minimaal negen objecten. Van roodbakkend aardewerk zijn een bakpan en sterk beroete grape (r-gra-29). Verder zijn stukken van een witbakkende bakpan, een kan en een complete spinsteen van steengoed aanwezig (afb. 64). Overige vondsten zijn een ongeglazuurde plavuis (9,5x9,5x2,5) en een nagel van ijzer.

Een tweede vergelijkbaar spoor uit deze fase lag dicht tegen het lint aan in werkput 1.⁸³ Deze kuil had een diameter van 1,1 m en was minimaal 1,4 m diep. De onderzijde lag op een diepte van -2,1 m NAP. Deze kuil had een mooie cilindrische vorm met rechte zijdes. Op ongeveer 0,2 m boven de onderzijde bevond zich een laag met veel verbrand gras of hooi, houtskool en

82 S23: V030, V035 en V036.

83 S2.

Afb. 63 Deze kuil bevatte materiaal uit de periode 1550-1600. Mogelijk gaat het om een waterput of -kuil die bij een boerderij hoorde die op het terrein stond voor de bouw van de eerste stulp. Werkput 3, S23.

half verbrand hout en verbrande keramiek (afb. 65). Het aardewerk bestond uit drie bakpannen (r-bak-4) en een kop (r-kop-20) van roodbakkerd aardewerk, evenals stukken van een steengoedkan met applique gevonden.⁸⁴ Deze stukken dateren uit de periode rond 1600. Uit de laag eronder kwam ook onverbrand materiaal tevoorschijn, waaronder rood- en witbakkerd aardewerk en het fragment van een bord van majolica met gearceerde vlakken.⁸⁵ Het majolicabord dateert uit de periode 1575-1625. Hiernaast komen enkele laat-middeleeuwse scherven

Afb. 64 Uit de kuil kwam een spinsteen van steengoed.

uit de onderzijde van de kuil, waaronder een rand van een bakpan van grijsbakkerd aardewerk en twee kogelpotscherven. Dit moet worden gezien als opspit afkomstig uit de middeleeuwse ophogingen. Op basis van de keramiek kan worden gesteld dat deze kuil in de periode 1575-1625 is dichtgegooid. Het spoor dateert van vóór de bouw van de voorste stulpboerderij. In de onderste laag kwam naast de keramiek een gebroken eikenhouten deksel van een ton tevoorschijn. Het deksel had een diameter van 43 cm en was 4 cm dik. De randen waren schuin. In het midden zat een ijzeren nagel, verder was een klein gat aanwezig. Een van de delen werd dendrochronologisch onderzocht. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat het hout uit de omgeving van Gdansk in Polen afkomstig is. De boom waar het hout uit afkomstig is, werd gekapt na 1545. Het gaat hier om een *post quem* datering, helaas kon de kapdatum niet nauwkeuriger worden bepaald.

84 V016.

85 V017.

Afb. 65 Een kuil was gevuld met veel verbrand gras of hooi, houtskool en half verbrand hout. Mogelijk zijn dit de overblijfselen van een brand als gevolg van hooibroei. S2.

Mogelijk zijn beide kuilen het restant van waterputten. De sporen kunnen worden gekoppeld aan bewoning voor de bouw van de voorste stolpboerderij rond 1625.⁸⁶ Wellicht ging het om een oudere stolpboerderij of een ander type boerderij.⁸⁷ Het verbrande materiaal uit de vulling van de kuil zou afkomstig kunnen zijn van een verbrande boerderij als gevolg van hooibroei binnen de hooiopslag.

Mogelijk was de bouw van de voorste stolp rond 1625 een direct gevolg van het afbranden van de vorige boerderij op dezelfde plek. Deze boerderij zal licht gefundeerd zijn geweest. De funderingen zijn mogelijk tijdens de bouw van de voorste stolp grotendeels verdwenen. Tijdens de laatste sloopwerkzaamheden werden eventueel nog aanwezige resten voorafgaand aan het onderzoek mogelijk uitgebroken.

4.3.5 Fase 5: 1625-1881

Rond 1625 is de voorste stolp op het perceel gebouwd. In paragraaf 4.2 werd al aangegeven dat de funderingen van zowel de voorste (zuidelijke) als de achterste (noordelijke) stolp werden gesloopt. Van de voorste stolp kwamen dan ook weinig sporen tevoorschijn.

Waterput

Een van de sporen die aan deze stolp kon worden toegewezen was een inpandige bakstenen waterput.⁸⁸ De waterput lag net boven de lijn tussen de twee noordelijke vierkantspoeren en was bij de bouwhistorische opname al gezien (afb. 17). Vanuit het staldeel dat ten noorden van het vierkant lag, kon men goed bij de waterput om het vee van drinkwater te voorzien.

86 Zie ook paragraaf 4.3.4

87 In deze periode bestonden hoogstwaarschijnlijk meerdere types boerderijen naast elkaar.

88 S4.

Afb. 66 Vooraanzicht van een flesvormige waterput. S4, werkput 2. Foto is richting het zuiden genomen.

De put had aan de bovenzijde een diameter van ruim 1 m. Aan de onderzijde liep de put breed uit waardoor een soort flesvorm was ontstaan (afb. 66). Aan de onderzijde bezat de put een diameter van 1,3 m. De diepte bedroeg 2,4 m. De onderzijde lag op -3,1 m NAP. De put was opgebouwd uit hergebruikte orangerode en gele bakstenen met een formaat van 19 x 8 x 3,5 en 21 x ? x 4,5 cm. Om de put was een ronde insteek aanwezig met een diameter van 2,5 m. De waterput was gefundeerd op een wagenwiel van iep (*Ulmus sp.*) (afb. 67).⁸⁹ Langs het wiel stonden planken rechtop, vermoedelijk om een soort werkbak te creëren en de bakstenen te geleiden. De planken waren van naaldhout. De afmetingen bedroegen 0,8 m x 0,2 m x 3 cm. De vulling van de waterput bestond uit zand met grof baksteenpuin en grote fragmenten blauwgrijze plavuizen. Deze zogenaamde blauwbakkers werden in de 19de eeuw vaak gebruikt binnen boerderijen.

In de waterput zelf waren geen keramiekvondsten aanwezig. Uit de insteek van het spoor kwamen vijf scherven keramiek. Deze keramiek dateert uit de 17de eeuw en omvat onder meer een fragment van een roodbakkende kaasvorm en bakpan, en de steel van een kleipijp. Het is op basis van dit materiaal goed mogelijk dat de waterput gelijktijdig met de bouw van de voorste stulp rond 1625 is gemaakt.

Rondom de waterput was het natuurlijke veenpakket opmerkelijk dunner. Doordat de put het veen ontwaterde droogde de

Afb. 67 De onderzijde van de waterput stond op de buitenzijde van een houten wagenwiel.

89 Van Daalen 2013, 2. Bijlage 1 deze publicatie.

bodem uit, waardoor het veen oxideerde. De oxidatie was dichterbij de put sterker dan verder er vandaan. Hierdoor zakte het veen vlak bij de put ineen waardoor de middeleeuwse ophogingslagen op het veen mee omlaag zakten. Dit leverde soms opmerkelijke profielen op (afb. 68).

Afb. 68 Overzichtsfoto van profiel 6 in werkput 2. Foto is richting het zuiden genomen. Rechts van het profiel is waterput S4 aanwezig.

Dierbegravingen

Ongeveer ter hoogte van werkput 2 kwamen diverse begravingen van dieren tevoorschijn. Het botmateriaal lag enkele decimeters onder het maaiveld en was slecht geconserveerd. Uiteindelijk kon één begraving goed worden onderzocht, maar geschat ging het om minimaal vijf dieren (afb. 69).⁹⁰ Deze bevonden zich in een langgerekte oost-west georiënteerde zone parallel aan het huidige lint. Hoewel duidelijk dateerbaar materiaal ontbrak is het waarschijnlijk dat deze dieren hier werden begraven voor dat de tweede stolp in de 19de eeuw werd gebouwd. De zone bevond zich direct ten noorden van de oorspronkelijke achtergevel van de eerste stolp. Waarschijnlijk bevond zich hier in de vroege fase, net als later, het staldeel. Waarom deze dieren hier direct achter de stolpboerderij begraven werden, is niet duidelijk. Mogelijk ging het om ziek vee, al lijkt een begraving wat verder weg van het gezonde vee dan een logischere plek. Dit laatste is echter een benadering vanuit onze eigen huidige perceptie. Tot voor kort werden ziektes nog vaak gewijd aan de toorn van God.⁹¹ Aan besmetting werd niet gedacht. Een andere optie is dat de betreffende boer voor een locatie uit het zicht van anderen koos, omdat deze iets te verbergen had. Vanaf de Oostwouder Dorpsstraat was de plek waarschijnlijk niet zichtbaar.

90 S8. Vermoedelijk gingen het bij alle begravingen net zoals bij het onderzochte exemplaar hetgeval was, om runderen.

91 Dit komt is sommige christelijke boerengemeenschappen nog steeds voor.

Afb. 69 Aan de oostzijde van het achtererf van de eerste stolpboerderij kwam een zone met diverse dierbegravingen tevoorschijn.

Afb. 70 Aan de noordzijde van werkput werd een grote rechthoekige kuil gevonden (S32). Op de dichtgegooide kuil verrees de haard van de tweede stolp (fase 6). Aan de linkerkant is een van de vierkantspoeren van deze stolp zichtbaar.

Kuil

Aan de noordzijde van werkput 3(b) kwam een grote rechthoekige kuil tevoorschijn (afb. 70).⁹² De afmeting bedroeg 1,5 m bij minimaal 2,8 m.⁹³ De diepte was ca. 1,4 m. De kuil had een gelaagde vulling met lichtbruin-grijze brokken klei met grof oranje baksteen en houtskool. Op 0,2 m boven de bodem bevond zich een mestlaag met direct daar op een afval laag met veel keramiek.

Uit de kuil komen de scherven van minimaal zeven objecten.⁹⁴ De vondsten dateren uit de tweede kwart van de 19de eeuw. Vier stuks roodbakkerd aardewerk komen uit de kuil, namelijk een bakpan uit Bergen op Zoom (r-bak-6), een grote perenpot (r-pot-2), een kan met ringeloorversiering uit Friesland (r-kan-8) en een grote grape (r-gra-53.). De grape heeft het model van een kachelpan, maar staat nog op drie kleine pootjes. Het object is niet, zoals gebruikelijk voor deze periode, voorzien van een BOZ-stempel. Dit doet vermoeden dat de grape niet is gemaakt in Bergen op Zoom, maar in een andere productieplaats. Op de wand zijn wel twee kleine stempels met ruitmotief aanwezig (afb. 71).

Afb. 71 Uit een afvalkuil kwam deze grote grape met een kleine stempel met ruitmotief (V39-C01).

Afb. 72 Op dit witbakkend bord uit Duitsland staat: WIE MEIN GOTT WILL SO IST MEIN WILL ANNO 1826.

Helemaal compleet is een groot witbakkend bord uit Duitsland (w-bor-2, afb. 72). Op de rand is een tekst met jaartal aanwezig, namelijk WIE MEIN GOTT WILL SO IST MEIN WILL ANNO 1826. Het bord is waarschijnlijk gemaakt in Frechen, nabij Keulen. Uit de kuil komen verder een stuk van een kom van faience met veelkleurige beschildering en een kleipijp uit Gouda. Over de dichtgegooide kuil werd later in de 19de eeuw de schoorsteenfundering van de achterste stulp aangelegd.

Overig

Andere sporen ontbraken van deze stulp. De vierkantspoeren lagen allen buiten het ontgraven deel. Gezien de mate van verstoring op andere locaties zullen deze vermoedelijk geheel zijn geruimd. Mogelijk geldt dit niet voor oudere sporen waarvan de slopers de aanwezigheid niet wisten. Mogelijk zijn (delen van) oudere poeren die niet meer zichtbaar waren, nog ergens in de bodem aanwezig. De oudere zijgevels waren vermoedelijk niet zo zwaar gefundeerd en zullen bij de werkzaamheden zijn verdwenen.

92 S32.

93 Aan de noordzijde liep dit spoor het profiel in.

94 V039.

4.3.6 Fase 6: 1881-2013

Vierkantspoeren

Waarschijnlijk is in 1881 ten noorden van de bestaande stolpboerderij een tweede stolp gebouwd. Hiervan konden de twee zuidelijke vierkantspoeren worden onderzocht. Aan de onderzijde hadden de poeren een afmeting van 1,3 m x 1,2 m. Na de onderste twee lagen werden de volgende lagen steeds met een versnijding van 5 cm aangelegd. Het gebruikte rode baksteen had een formaat van 22 x 10-11 x 4,5-5 cm. Onder de poer was een deel van het veenpakket weggegraven en opgevuld met een vlijlaag van grijs zand.

Om de poer extra te verstevigen sloeg men voor de aanleg houten palen de grond in waarop de poer steunde. Onder de westelijke poer werd een ronde paal gevonden, onder de oostelijke een ronde en een rechthoekige. Beide waren aangepunt (afb. 73). De ronde paal had een diameter van 18 cm en was van naaldhout. De rechthoekige paal was van secundair gebruikt eikenhout en had een afmeting van 20 x 10 cm. De lengte van beide palen waren respectievelijk 1,2 m en 0,9 m. Mogelijk was het slaan van deze palen een goedkopere oplossing dan het aanleggen van de poeren tot op de natuurlijke zandige ondergrond.

Afb. 73 Onder vierkantspoeren van de tweede stolp kwamen twee aangepunte palen tevoorschijn, namelijk deze van eiken (boven) en naaldhout (rechts).

Haard

Direct ten noorden van de zuidwestelijke vierkantspoer van de tweede stulp werden de resten van een schoorsteenfundering gevonden. De fundering had een noord-zuid oriëntatie. Deze had een afmeting van 0,7 x 2,3 m. Ook hier had men voor de aanleg grondverbetering toegepast: de ophogingspakketten werden weggegraven tot op het natuurlijke zand waarna het gat werd opgevuld met grijs zand. De schoorsteen was tot de sloop in 2013 aanwezig.

Kelders

Aan de westzijde van werkput 3(b) kwamen de resten van een rechthoekige waterkelder tevoorschijn.⁹⁵ Deze was 1,6 m breed en minimaal 2,2 m lang. Het muurwerk was halfsteens en opgebouwd uit rode bakstenen met een formaat van 21 x 10 x 4,5 cm. Bij recente sloopwerkzaamheden werd de kelder grotendeels gesloopt. Tijdens een opname na de sloop van de stolpen tot het maaiveld was deze kelder nog intact (afb. 74). Tijdens het archeologisch onderzoek werd alleen de onderzijde gedocumenteerd.

Helemaal aan de oostzijde in werkput 2 kwam een tweede kelder van dezelfde stulp tevoorschijn.⁹⁶ Deze was ruim 1,0 m breed, de lengte kon niet worden bepaald. De kelder was halfsteens en opgebouwd uit gele bakstenen. Aan de binnenzijde was het muurwerk aangesmeerd met een harde stuc laag. De kelder was op houten planken van naaldhout gebouwd. De kelder kan gezien de productiewijze en het gebruikte materiaal worden geïnterpreteerd als een waterkelder voor de opvang van hemelwater. De kelder lag tussen de twee stolpen in. Het is mogelijk dat de kelder in de vorige fase (fase 6) uitpandig aan de achterzijde van de voorste stulp lag. De waterkelder die hiervoor werd besproken zou dan de opvolger kunnen zijn die tijdens de bouw van de achterste stulp werd aangelegd.

Afb. 74 Tijdens een opname na de sloop van de stolpen lag de waterkelder nog open.

95 S27.

96 S11.

Poeren

Tijdens de verbouwing in 1925 werden niet alleen de zuid- en westgevel van de voorste stolp gewijzigd, maar ook inpandig vonden diverse veranderingen plaats. In werkput 1 en 3(a en b) werden vijf rechte poeren of pilaren gevonden die vermoedelijk met deze verbouwing in verband kunnen worden gebracht.⁹⁷ Deze poeren waren vierkant met een afmeting van 0,5 m x 0,5 m. Alle stonden met de onderzijde op het natuurlijke zand. Bij twee van deze poeren werd onder het metselwerk een ca. 10 cm dikke fundering van cement gevonden (afb. 75).⁹⁸

Afb. 75 Onder twee poeren lag een fundering van cement. In het midden een van deze poeren in het profiel. Rechts zijn de lichtgekleurde middeleeuwse ophogingslagen duidelijk zichtbaar. In het profiel zijn verder meerdere kuilen te zien. Werkput 1, profiel 4.

Afb. 76 In dit profiel kwam de vermoedelijk oorspronkelijke zuidwest-hoek van de achterste stolp tevoorschijn. Onder deze fundering lag een dik pakket zand ten behoeve van grondverbetering. Onder de hoek is een middeleeuwse sloot zichtbaar. Rechts wordt de bovenzijde van een akker uit de (Midden-) Bronstijd aangekrest. Werkput 3, profiel 2.

Bij een ander stond de pilaar op een dubbele laag planken van naaldhout.⁹⁹ In dit laatste geval bestond het metselwerk uit twee verschillende soorten baksteen. In de onderste 1,3 m was voornamelijk oranje- en gele baksteen met een formaat van 20,5-21x10,5-4,5 cm

97 Twee in het westprofiel van werkput 1 en werkput 3b. Drie in het vlak: S18, S19, S20.

98 Dit betreft de poeren in het westprofiel van werkput 1 en S34.

99 In het westprofiel van werkput 3b.

gebruikt, terwijl daarboven rode bakstenen met een formaat van 22x10x5 waren gemetseld (afb. 76). Dit onderscheid werd bij de andere poeren niet waargenomen.

Uit de kaart waar de archeologische sporen zijn gecombineerd met de gegevens van het bouwhistorisch onderzoek valt op te maken dat deze poeren voor een deel aanwezig waren onder (T) splitsingen binnen het opgaand muurwerk (afb. 77). Zo stond de poer in het westprofiel van werkput 1 op de splitsing tussen entree, slaapkamer en opslagruimte en de poer uit werkput 3a op de splitsing van een andere entree, keuken en kelderkast. Bij de drie poeren aan de zuidwestzijde van werkput 3b was dit minder duidelijk. Vermoedelijk hebben deze voor extra versteviging gezorgd in het verbindende deel tussen de oude en de nieuwe stulp. Tussen twee van deze poeren kwamen twee lagen hergebruikt baksteen tevoorschijn.¹⁰⁰ Mogelijk zijn deze bakstenen het restant van de stelvloer hier.

Fundering

In het westprofiel van werkput 3(b) werd een stuk van een muurfundering gedocumenteerd. Het was opgebouwd uit rode bakstenen met een formaat van 22 x 20,5 x 5 cm. Aan de zuidzijde maakte deze een hoek naar het oosten toe. Het muurwerk was ca. 0,5 m breed. De onderzijde bezat vier versnijdingen. Onder de fundering was bijna 0,5 m zand aanwezig als grondverbetering. Vermoedelijk was dit de zuidwest-hoek van de oorspronkelijke achterste stulp.

Wellicht stonden de twee stolpen tot die periode los van elkaar en werden ze toen pas echt verbonden. Het is echter opvallend dat er in het verlengde van deze hoek richting het oosten niet meer resten van de oorspronkelijke achtergevel werden teruggevonden. Uitbraaksporen ontbraken en de mate waarin de grond onder de fundering werd verbeterd zou zeker voor sporen moeten hebben gezorgd. In het oostprofiel van werkput 2 werd net ten noorden van de vermoedelijke waterkelder een zandbaan enkele decimeters onder het maaiveld waargenomen. Deze baan bevond zich precies in het verlengde van het muurwerk. Wellicht was dit zand ook het restant van grondverbeteringen van een licht gefundeerde achtergevel.

Waterput

In werkput 2 en 3 werd een groot uitbraakspoor gevonden waar ooit een waterput aanwezig was.¹⁰¹ Binnen het spoor lagen brokken grof rood baksteenpuin van vermoedelijk de oorspronkelijke put. Uit dit spoor kwam een 18de eeuwse duit van Gelderland.¹⁰² In het westprofiel van werkput 2 en in het vlak van werkput 3 werd nog de randzone van de insteek waargenomen. Deze bestond uit lichtgrijs tot lichtbruin zand. De put lag tussen de twee zuidelijke vierkantspoeren van de noordelijke stulp. Het staldeel lag ten zuiden van deze poeren. De put werd gebruikt om het vee daar van drinkwater te voorzien. Wanneer men de put sloopte is niet duidelijk. Tijdens de opname direct na de (eerste) sloop werd deze put niet waargenomen.

100 S20.

101 S12.

102 Gezien de bouw van de achterste stulp in 1847, zal de 18de-eeuwse duit opspit zijn.

5. Beantwoording onderzoeksvragen

Voor het plangebied werd een aantal onderzoeksvragen geformuleerd. In de lopende tekst in zijn deze vragen voor een groot deel beantwoord.¹⁰³ Voor een uitgebreid antwoord wordt daarnaar verwezen.

1. Zijn sporen uit het Neolithicum of de Bronstijd aanwezig binnen het plangebied? Zo ja, uit welke periode dateren de sporen. Is sprake van een nederzetting op deze locatie of heeft het gebied een andere functie gehad, bijvoorbeeld als akkerland of weidegrond?

Er zijn eergetouwkassen uit de Bronstijd aangetroffen. Vermoedelijk zijn de sporen in Midden-Bronstijd te dateren, dateerbaar vondstmateriaal ontbreekt.

2. Zijn bewoningssporen uit de Late Middeleeuwen aanwezig binnen het plangebied? Indien dit het geval is:

2.1 Vanaf wanneer was het perceel bebouwd? Is sprake van continue bebouwing vanaf dit moment tot het heden?

Vermoedelijk is het terrein bewoond vanaf de 13de eeuw. Het materiaal uit deze periode is spaarzaam, maar ouder materiaal ontbreekt.

2.2 Wat was de aard van de bebouwing? Wat was de oriëntatie en indeling van het gebouw?

Van een huis zelf werd weinig teruggevonden. Mogelijk werd in het zuidprofiel van werkput 2 meerdere vloerniveaus aangesneden. Mogelijk stond het huis met de lange zijde langs het lint. Dit verschijnsel is eerder aangetroffen in Wognum, Spanbroek en Oosterleek.¹⁰⁴

2.3 Dateert de terphoging (gedeeltelijk) uit de Late Middeleeuwen? Wat voor materiaal is gebruikt om de terp op te werpen? Is de terp in meerdere fasen opgehoogd?

De terp is voor een groot deel opgeworpen in meerdere fasen gedurende de Late Middeleeuwen. In de vroege fase lijkt vooral veen en klei te zijn gebruikt, in latere fasen ook klei en zand. Dit materiaal zal ergens uit de buurt komen. In sommige gevallen leken tussen het zand brokken van de Bronstijd-akker aanwezig.

De top van de terp was verdwenen, waardoor over de laatste ophoofsfases lastig uitspraken te doen waren. Mogelijk is de gehele terp in de Middeleeuwen aangelegd en zijn in latere fasen alleen egalisatie- en andere grondverstorende werkzaamheden uitgevoerd, maar geen echte ophogingen.

2.4 Wat was de indeling van het erf? Zijn hierbinnen verschuivingen aanwezig? Hoe ziet de percelingsstructuur eruit in deze periode?

Mogelijk verandert de indeling gedurende de ophogingen van het terrein. In de vroege fase ging het wellicht om losse omgreppelde huisterpen. In de opvolgende fasen werden deze huisplaatsen verhoogd en verbreed waardoor er in de loop der tijd een lange aaneengesloten terp ontstond. De erfgronden zullen nog wel aanwezig zijn geweest, maar de terpsloot om de afzonderlijke huisplaatsen verdween. Aan de noordzijde verscheen een soort steilkant die de terp afwaterde.

3. Zijn ondergrondse resten van de stolpboerderijen aanwezig?

Het overgrote deel van de ondergrondse resten van beide stolpen is voorafgaand aan het archeologisch onderzoek grondig gesloopt.

103 Voornamelijk hoofdstuk 4.

104 Respectievelijk: Schrickx, 2013, Spanbroek nog niet gepubliceerd, Gerritsen, *et al.* 2013.

3.1 Kan op basis van de ondergrondse resten iets worden gezegd over de datering van de voorste stolp?

Nee. Op basis van het dendrochronologisch onderzoek van houtmonsters van het vierkant van de voorste stolp kan de bouw rond 1625 worden geplaatst. Oudere vondsten zijn een aanwijzing dat er voor de bouw van deze stolp een ander huis of boerderij op het perceel stond.

3.2 Kan op basis van ondergrondse resten de oorspronkelijke indeling van de stolpen worden gereconstrueerd? Zijn verbouwingsfasen te herkennen?

Nee. Door de sloopwerkzaamheden zijn alle ondiepere resten verdwenen. Op basis van de bouwhistorische opnames kon wel een indeling worden gereconstrueerd.

3.3 Hoe zijn beide stolpen gefundeerd?

Ook hier kunnen bijna geen uitspraken over worden gedaan. Van de voorste stolp lagen de vierkantspoeren buiten het ontgraven deel. Van de achterste stolp werden de twee zuidelijke gedocumenteerd.¹⁰⁵ De gevels waren (grotendeels) gesloopt.

3.4 Wat was de indeling van het erf? Zijn hierbinnen verschuivingen aanwezig? Hoe ziet de percelingsstructuur eruit in deze periode?

Het onderzoek heeft geen gegevens opgeleverd met betrekking tot de erfindeling ten tijde van de stolpboerderijen.

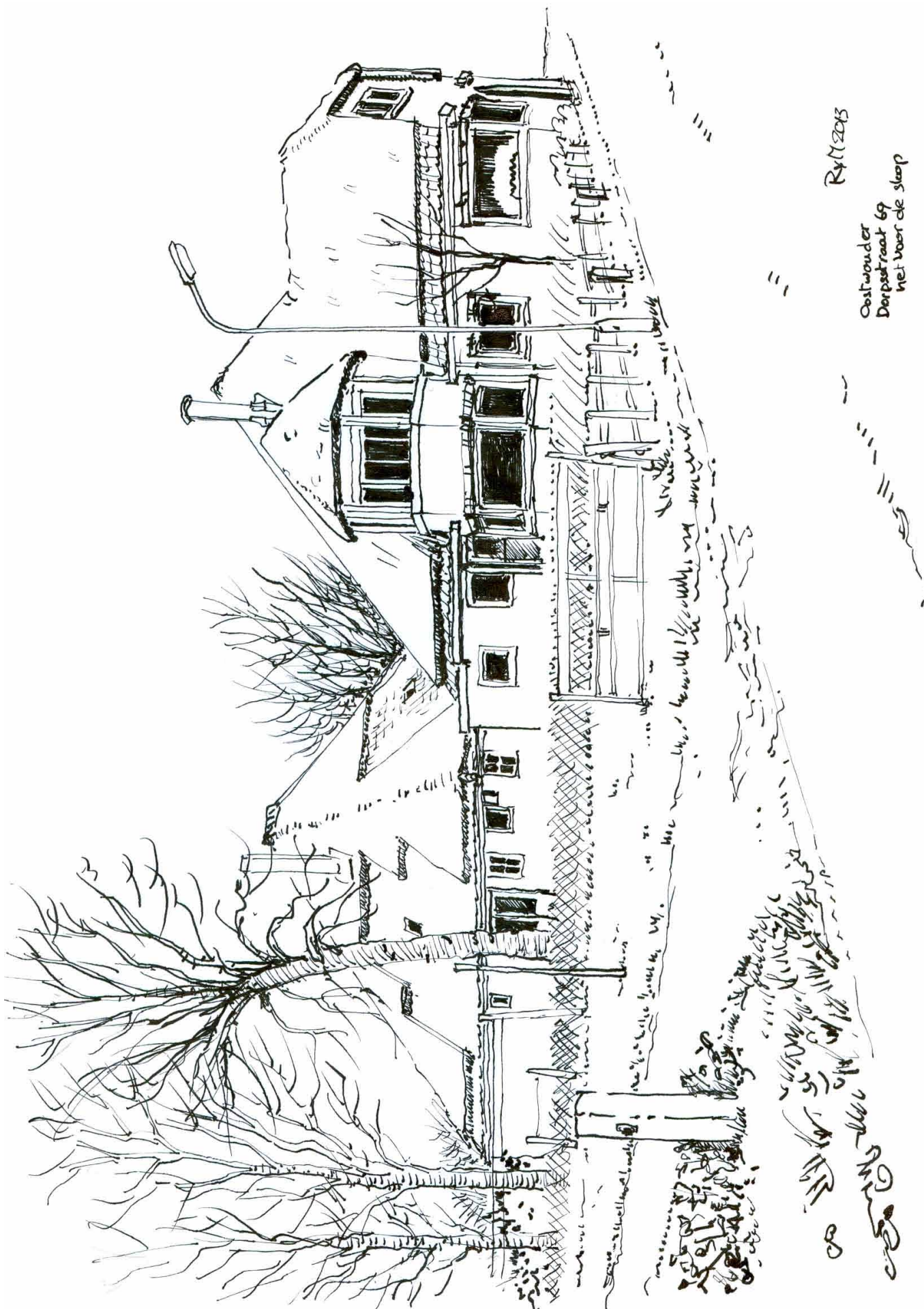
4. Wat vertelt de materiële cultuur over de bewoners van de locatie door de tijd heen?

Tijdens het archeologisch zijn slechts zeer weinig vondsten aangetroffen die aan de bewoners van het perceel kunnen worden gekoppeld. Hierdoor kunnen geen uitspraken worden gedaan over materiele cultuur.

Afb. 78 De randzone van de oudste terp was door vee vertrapt. Op deze foto is dat goed te zien. Helemaal rechts de oudste ophogingen. Links is zichtbaar dat het vee tot in het natuurlijke veen is weggezakt. Werkput 2, profiel 3.

105 Zie hoofdstuk 4.

6. Conclusie

Tijdens het gravend onderzoek werden op het perceel Oostwouder Dorpsstraat 69 archeologische resten aangetroffen uit de Bronstijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Dit komt grotendeels overeen met de gespecificeerde verwachting. Door de ligging op een getijdengeul gold een hoge verwachting voor sporen uit de Bronstijd. De verwachte bewoningssporen werden niet gevonden, maar de aanwezigheid van een akker doet vermoeden dat de bewoning niet ver weg zal hebben gelegen. Door de geringe omvang van het ontgraven deel kunnen hier geen eenduidige uitspraken over worden gedaan.

Op basis van historische en archeologische bronnen in de directe omgeving, kan worden verondersteld dat Oostwoud in de 12de eeuw is ontstaan. Vermoedelijk werd het onderzochte perceel vanaf de 13de eeuw bewoond. Uit deze periode werden naast vondsten ook terpophogingen, mogelijke vloeren van huizen, erfsloten en kuilen teruggevonden.

Op basis van dendrochronologisch onderzoek kan worden gezegd dat de voorste stolpboerderij rond 1625 is gebouwd. In de 19de eeuw werd hierachter een tweede stolp geplaatst. Beide stolpen zijn voorafgaand aan de sloop bouwhistorisch onderzocht. Helaas konden de ondergrondse resten van de boerderijen bij het archeologisch onderzoek maar zeer beperkt worden bestudeerd. Dit had voor een klein deel te maken met de locatie van de nieuwbouw en dus ook de ligging van de werkputten. Deze overlapte de achterzijde van de voorste en de voorzijde van de achterste stolp. Daardoor kon geen van de stolpen als geheel worden onderzocht. Een belangrijkere oorzaak voor het ontbreken van ondergrondse sporen van de stolp komt door sloopwerkzaamheden. De top van de terp en daarmee de archeologie werd daarbij ook geschonden, waardoor de aansluiting tussen de 17de eeuwse bouwhistorische data en de archeologische data nauwelijks meer te maken viel. Dit had voorkomen kunnen worden.

Afb. 80 De stolpboerderijen voor de sloop.

Vorige pagina: Pentekening van de stolpen door Ron van Marle van de historische vereniging Midwoud-Oostwoud.

7. Literatuur

Adviesdocumenten:

Duijn, D.M., 2013. *Programma van Eisen; Definitief archeologisch onderzoek. Oostwouderdorpsstraat 69, 1678 HB Oostwoud, gemeente Medemblik.*

Schrickx, C.P., D.M. Duijn & C.M. Soonius, 2013. *Oostwouder Dorpsstraat 69 in Oostwoud, gemeente Medemblik. Een archeologisch bureauonderzoek.*

Soonius, C.M., 2012. *Oostwouderdorpsstraat 69, Oostwoud, gemeente Medemblik. Adviesnr 12138. Archeologische Quick scan.*

Literatuur algemeen:

Aa, A. van der, 1846. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden. Achtste deel.*

Abbing, C.A., 1842. *Geschiedenis der stad Hoorn, hoofdstad van West-Vriesland, gedurende het grootste gedeelte der XVII en XVIII eeuw, of vervolg op Velius chronyk, beginnende met het jaar 1630.*

Berg, H.M. van den, 1955/1971. *Westfriesland, Tessel en Wieringen. De Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst deel VIII. De Provincie Noordholland tweede stuk, 's-Gravenhage.*

Berkel, G. van en K. Samplonius, 2007. *Nederlandse plaatsnamen: herkomst en historie.*
Besteman, J.C., 1990: North Holland AD 400-1200: turning tide or tide turning?, in J.C. Besteman/J.M. Bos/H.A. Heidinga (eds.), *Medieval Archaeology in the Netherlands. Studies presented to H.H. van Regteren Altena*, Assen/Maastricht.

Boon, P., 1991. Voorland en inlagen. De Westfriese strijd tegen het buitenwater, in *West-Frieslands Oud en Nieuw* 58, 78-111.

Brandts Buys, L., 1974. *De landelijke bouwkunst in Hollands Noorderkwartier.*

Burck, P. du & L.W. Dekker, 1975. *De bodemgesteldheid van de Vier Noorderkoggen. Bodemkaart schaal 1:10.000. Stiboka-rapport 972. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.*

Burger van Schoorel, D., 1736. *Chronijk van de Stad Medemblik.*

Duijn, D.M., 2013. *Een 17de-eeuwse stolpboerderij uit de grond. Archeologisch onderzoek langs de Bangert in Zwaag, gemeente Hoorn. West-Friese Archeologische Rapporten 57.*

Duijn, D.M. & C.P. Schrickx, 2012. *Huis en haven onder de straat. Archeologisch onderzoek tijdens rioolwerkzaamheden van de Noorder Havendijk tot de Compagniesbrug in Enkhuizen. West-Friese Archeologische Rapporten 46.*

Fruin, R., 1866. *Informacie up den staet, faculteyt ende gelegentheyt van de steden ende dorpen van Hollant ende Vrieslant om daernae te reguleren de nyeuwe schiltaele, gedaen in den jare 1514*, Leiden.

Fruin, R., 1876. *Enqueste ende Informatie upt stuck van der reductie ende reformatie van der schiltaelen, voertijts getaxeert ende gestelt geweest over de landen van Hollant ende Vrieslant, gedaen in der jaere 1494*, Leiden.

Van Geel, B. 2014. *Palynologisch onderzoek Bovenkarspel (SB 328: Hoofdstraat 23-29). In: Gerritsen, S. & C.P. Schrickx. Kringgreppels rond De Leeuwenhalm. Archeologisch onderzoek naar resten uit de Bronstijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd op het terrein van het oude Postkantoor (Hoofdstraat 17-19 en 23-29) in Bovenkarspel, gemeente Stede Broec*. West-Friese Archeologische Rapporten 60

Geel, B. van, J. Buurman & H.T. Waterbolk 1996. Archaeological and palaeoecological indications of an abrupt climate change in The Netherlands, and evidence for climatological teleconnections around 2650 BP, in *Journal of Quaternary Science* 11, 451-460.

Gerritsen, S., 2013a. *Op de grens van de Stede, rapportage over de eerste fase van het archeologisch proefonderzoek (IVO), voor de uitbreiding van winkelcentrum Streekhof in Grootebroek, gemeente Stede Broec*. West-Friese Archeologische Rapporten 48.

Gerritsen, S., 2013b. *De schaduw van Hooge Werffe. Archeologisch onderzoek langs een vergeten middeleeuwse bewoningsas aan de Zuidergouw in Ursem, gemeente Koggenland*. West-Friese Archeologische Rapporten 51.

Gerritsen, S., 2013c. *Archeologische begeleiding op een voormalig kloosterterrein aan de Zesstedenweg 159 in Grootebroek, gemeente Stede Broec*. West-Friese Archeologische Rapporten 50.

Gerritsen, S., 2014. *Kolonisten in de Westfriese wildernis*. Archeologie in West-Friesland 11, gemeente Koggenland.

Gerritsen, S., M. Kossen, Y. Meijer & M.H. Bartels, 2013. *Acht eeuwen wonen, werken, bouwen en sterven aan de Westfriese Omringdijk. De archeologische begeleiding van het hoogwaterbeschermingsprogramma, het onderdeel Zuiderdijk in de gemeentes Drechterland en Hoorn*. West-Friese Archeologische Rapporten 44.

Gerritsen, S & C.P. Schrickx, 2014. *Kringgreppels rond De Leeuwenhalm. Archeologisch onderzoek naar resten uit de Bronstijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd op het terrein van het oude Postkantoor (Hoofdstraat 17 – 19 en 23 – 29) in Bovenkarspel, gemeente Stede Broec*. West-Friese Archeologische Rapporten 60.

Heeringen, R.M., van, E.M. Theunissen (red.), 2001. *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 2 Site-dossiers*. Nederlandse Archeologische Rapporten 21.

Heussen, H.F. van, en H. van Rijn, 1721. *Oudheden en gestichten van Kennemerland, Amstelland, Noordholland en Westvriesland*.

Lesger, C.M., 1990. *Hoorn als stedelijk knooppunt. Stedensystemen tijdens de late middeleeuwen en vroegmoderne tijd*.

Mol, J.A. en K. van Vliet, 1998. 'De oudste oorkonden van het Sint-Odulfusklooster van Staveren', in *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis* 1, 73-134, aldaar 105.

Mieris, F. van (ed.), 1753. *Groot Charterboek der Graaven van Holland, van Zeeland en Heeren van Vriesland*.

Mulder, E.F.J. de & J.H.A. Bosch, 1982. *Holocene stratigraphy, radio-carbon datings and palaeogeography of central and northern North-Holland (The Netherlands)*. Mededelingen Rijks Geologische Dienst 36(3): 111-160.

Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong (red.), 2003. *De ondergrond van Nederland. Geologie van Nederland, 7*. Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO, Utrecht.

Rosing, H., 1995. Toelichting bij de bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, kaartbladen Blad 9 West Texel (gedeeltelijk) – 14 West Medemblik; 14 Oost Medemblik – 15 west Stavoren (Noordhollands gedeelte); Blad 19 West Alkmaar. DLO-Staring Centrum, Wageningen.

Saaltink, H.W., (red. en ann.), 1992. *Vervolg op de Chronyk der Stad Hoorn van de heer Dr. T. Velius. De boeiende jaren tussen 1630 en 1799*.

Stiboka/RGD, 1981. Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 14 Medemblik – 9 Den Helder – 10 Sneek – 15 Staveren (gedeeltelijk). Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.

Schrickx, C.P., 2013. *Middeleeuwse woonterpjes in Wognum. Archeologisch onderzoek op het perceel Kerkstraat 11 in Wognum, gemeente Medemblik*. West-Friese Archeologische Rapporten 55.

Oostwoud, Oostwouder Dorpstraat 69

Dendrochronologisch onderzoek

Van Daalen Dendrochronologie

Projectnummer: 13.101

Uitgevoerd: December 2013

Auteur: ir. S. van Daalen

Opdrachtgever: Archeologie West-Friesland

Contact:

H.G. Gooszenstraat 1, kamer 15, 7415 CL Deventer

vandaalen@dendro.nl

www.dendro.nl

tel: +31 (0)630114237

Copyright: Archeologie West-Friesland /Van Daalen Dendrochronologie

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Archeologie West-Friesland en/of Van Daalen Dendrochronologie.

INLEIDING

Door Archeologie West-Friesland is archeologisch onderzoek uitgevoerd op het perceel aan de Oostwouder Dorpstraat 69 te Oostwoud. Hierbij is onderin een put een wagenwiel aangetroffen en deze is aangeleverd voor houtanatomisch onderzoek. Voor het dendrochronologisch onderzoek is een tondeksel uit een kuil aangeleverd. Dit is aangevuld met 3 monsters uit de stolpboerderij aan de straatzijde van dezelfde locatie. Aangezien het hier om naaldhout ging is hier ook houtanatomische onderzoek op uitgevoerd.

Het onderzoek vond plaats in december 2013 op het laboratorium van Van Daalen Dendrochronologie te Deventer.

METHODE

Waar niet vastgesteld kon worden dat het om eik (*Quercus sp.*) ging zijn per monster microscopische coupes gemaakt met verschillende oriëntaties. De hierin waarneembare houtanatomische kenmerken zijn vergeleken met een determinatiesleutel.¹

Voor de monsters voor dendrochronologisch onderzoek is nagegaan of het een dateerbare houtsoort betrof, of het aantal voldoende jaarringen leek te hebben (minimaal 70) en of het jaarringpatroon vrij was van verstoringen.

Geschikt bevonden monsters zijn volgens standaard methodes geprepareerd² en de jaarringbreedtes zijn ingemeten met een daartoe ingerichte meetopstelling.³

Bij het inmeten is gelet op aanwezigheid van spinthout of wankant⁴ zodat een kapjaar of kapinterval bepaald kan worden.

De metingen zijn met behulp van dendrochronologische software⁵ met elkaar vergeleken. Voor iedere positie tussen de metingen zijn twee parameters berekend; de Student t-waarde en de *Gleichläufigkeit* (GLK).⁶ Synchronisaties die aan de statistische vereisten voldoen zijn door de dendrochronoloog visueel beoordeeld. De synchronisatie is vervolgens geaccepteerd of verworpen. Onderlinge dateringen zijn uitgevoerd om metingen uit dezelfde boom te identificeren en/of middelcurven samen te stellen die het dateren faciliteren.

De individuele metingen en middelcurven zijn vervolgens op dezelfde wijze vergeleken met lokale en regionale referentiecurven.

¹ Schweingruber 1990.

² Pilcher 1990.

³ Een Velmex meetopstelling met Acu-Rite QV10-V lineaire codeerder met een nauwkeurigheid van 10 µm gekoppeld aan een Euromex binoculair microscoop met een vergroting van 10 en 30 maal.

⁴ De termen spinthout en wankant worden toegelicht in bijlage 1.

⁵ PAST4. Uitgegeven door SCIEEM, Wenen (Oostenrijk). www.sciem.com

⁶ Student t-waarde en GLK worden toegelicht in bijlage 1.

RESULTATEN

Uit het houtsoortenonderzoek bleek dat voor het wagenwiel iep (*Ulmus sp.*) gebruikt is en dat het constructiehout uit de stolpboerderij in alle gevallen om grove den (*Pinus sylvestris* L.) ging (zie tabel 1). De eiken plank (M4) bleek halverwege een litteken te bevatten. Hierdoor is het jaarringpatroon dusdanig verstoord dat van de 134 aanwezige jaarringen alleen de 80 buitenste jaarringen ná het litteken voor het onderzoek gebruikt zijn.

Tabel 1. Overzicht van de meetgegevens. *n*: aantal jaarringen, *n*_(s): aantal spintringen, *wk*: aanwezigheid wankant.

vondstgegevens				meetgegevens			
spoornr.	vondstnr.	object	houtsoort	meting	<i>n</i>	<i>n</i> _(s)	wk
4	M3	wagenwiel	iep	-			
2	M4	tondeksel	eik	13.101.001	80	-	-
	M5	bovenste dekbalk (noord)	grove den	13.101.002	126	-	ja
	M6	vierkantpaal zuid-west hoek	grove den	13.101.003	373	-	
	M7	bovenste dekbalk (zuid)	grove den	13.101.004	172	-	ja

Uit het onderlinge vergelijken van de metingen voor grove den volgde een goede synchronisatie voor M5 en M7. Beide bomen zijn in hetzelfde seizoen geveld. Middels synchronisatie van de metingen met referentiecurven kon vast gesteld worden dat de buitenste jaarring in 1622 gevormd is. De middelcurve van de 2 metingen (13.101.M1) bleek voor het dateringsonderzoek niet noodzakelijk, maar is wel gebruikt voor de herkomstbepaling.

Het buitenste deel van M4 en het buitengewoon lange jaarringpatroon van M6 konden gedateerd worden in de 16^e eeuw (zie tabel 2). Voor M6 moet hierbij worden opgemerkt dat de laatste circa 80 jaarringen dusdanig smal zijn dat hier nauwelijks sprake is van een uitgesproken jaarringpatroon. Daarnaast bestaat het vermoeden, dat om voorgenoemde reden niet getoetst kan worden, dat rond de zeer smalle jaarring van 1470 een jaarring ontbreekt. De datering is tot stand gekomen met de eerste 297 jaarringen waarin de wel een sterk signaal aanwezig is. De buitenste jaarringen dienen in dit geval enkel om het kapjaar dichterbij te benaderen. De vermelde referentiecurven staan in tabel 3 toegelicht.

Tabel 2. Overzicht van de dateringen met statistische onderbouwing. De grafische weergave van de metingen met de onderstreepte referentiecurve staat in bijlage 2. * Resultaten voor het interval 1164-1470

meting	eind	referentie	eind	overlap	GLK	t-waarde
13.101.001	1539	<u>PLOPO01</u>	1985	80	78,8	7,05
13.101.002	1622	<u>NLPISY01</u>	1730	126	73	11,1
		NLPISY02	1725	126	68,3	7,11
13.101.003	1536*	<u>SE007</u>	1888	297	61,6	6,71
13.101.004	1622	<u>NLPISY01</u>	1730	172	64,5	7,31
		NLPISY02	1725	172	60,8	5,00

Tabel 3. Overzicht van vermelde referentiecurven.

referentie	locatie of vindplaats, objecttype	herkomst-indicatie	omvang herkomst	hout-soort	auteur(s)
NLPISY01 (1302 – 1730)	Nederland, diverse objecten	Zuid-Noorwegen	regionaal	grove den	van Daalen, niet gepubliceerd.
NLPISY02 (1319 – 1725)	Nederland, diverse objecten	Zuid-Noorwegen	regionaal	grove den	van Daalen, niet gepubliceerd.
PLOPO01 (1000 – 1985)	Polen, Oost-Pommeren	als vindplaats	site	eik	Wazny, 1990.
SE007 (931 -1888)	Zweden, Dalarna	als vindplaats	site	grove den	Lund University (Zweden), niet gepubliceerd.

INTERPRETATIE

Het kapinterval voor het grenenhout uit de stolpboerderij kan tussen het najaar van 1622 en voorjaar van 1623 geplaatst worden. De datering van M6 spreekt dit niet tegen. Voor de eiken plank kan alleen bepaald worden dat deze op z'n vroegst rond de tweede helft van de 16^e dateert (zie tabel 4).

Tabel 4. Schatting van de kapintervallen. Het type datering geeft aan hoe het kapinterval geschat is;

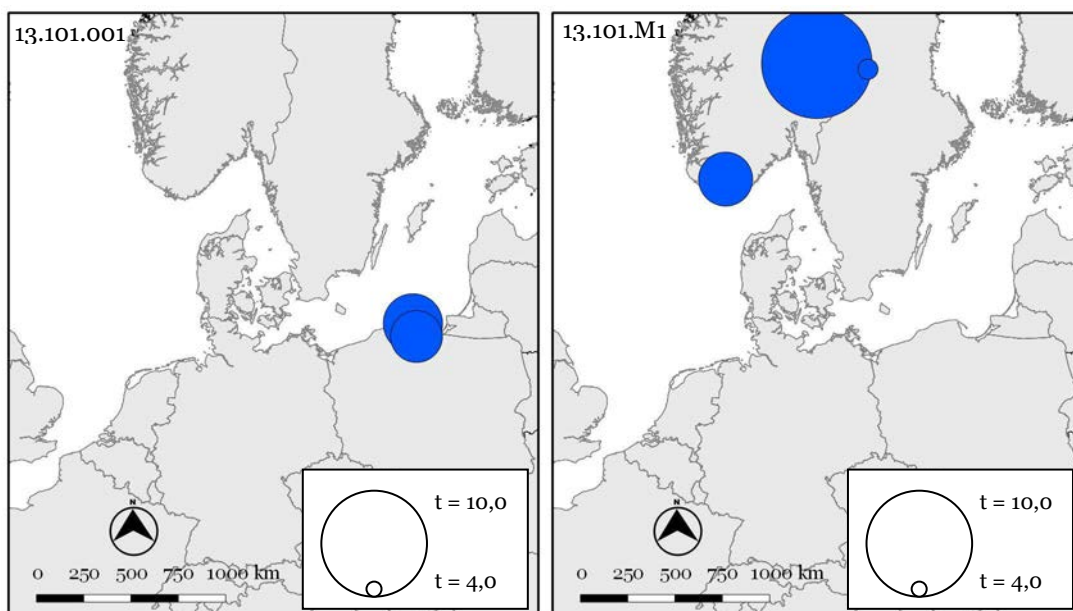
A/A1: kapseizoen vastgesteld buiten/gedurende groeiseizoen van laatste jaar.

B/C: mediaan en 95% betrouwbaarheidsinterval berekend aan de hand van deels aanwezige spinthout (B) of alleen spinthoutgrens (C).

D: geen spinthout aanwezig, ondergrens van het kapinterval geschat door bijtelling van het minimum verwachte aantal spinthoutringen.⁷

meting	eind	kapinterval	type
13.101.001	1539	na 1545	D
13.101.002	1622	najaar/winter 1622/23	A
13.101.003	1536	na 1536	D
13.101.004	1622	najaar/winter 1622/23	A

Uit de synchronisatieresultaten met lokale referentiecurven blijkt dat de eiken tondeksel afkomstig is uit de omgeving van Gdansk (Polen). Het grenenhout lijkt zoals gebruikelijk afkomstig uit Noorwegen (zie afb. 5).

Afbeelding 5. Geografische weergave van de synchronisatieresultaten.

⁷ Baillie 1982, p61.

LITERATUUR

Baillie, M.G.L., 1982: *Tree-ring dating and Archaeology*. ISBN 0-7099-0613-7. Croom Helm Ltd. London.

Hollstein, E., 1980: Trierer Grabungen und Forschungen. Band XI, Rheinisches Landesmuseum Trier. ISBN 3-8053-0096-4. Verlag Philipp von Zabern, Mainz am Rhein.

Pilcher, J.R., Sample preparation, Cross-dating, and Measurement. In: Cook, E.R., Kairiukstis, L.A., (eds) 1990: *Methods of Dendrochronology, Applications in the Enviromental Sciences*. Kluwer Academic Publishers. ISBN 0-7923-0586-8.

Schweingruber, F.H., 1990: Mikroskopische Holzanatomie. Formenspektren mitteleuropäischer Stamm- Und Zweigölzer zur Bestimmung von recentem und subfossilem Material. 226 pp. Zürcher AG. ZugOxf.: 811.1 __ 016 : 810 : 814.7 (4). 3^e druk.

Wazny, T., 1990: *Aufbau und Anwendung der Dendrochronologie für Eichenholz in Polen*. Ph.D. dissertation Universität Hamburg, Hamburg.

BIJLAGE 1

Spinhout

Spinhout is het buitenste deel van de stam en bestaat uit houtweefsel dat nog niet in biologisch inert kernhout is omgezet. Niet iedere boomsoort vormt kernhout en alleen bij eik is de hoeveelheid spinhout dusdanig constant dat aan de hand van het aanwezige spinhout of de spinhoutgrens een redelijke schatting van het ontbrekende aantal spintringen tot de bast gemaakt kan worden.⁸ Uit de dataset van de auteur blijkt dat voor Noord-Europese eiken het aantal spinthoutringen in de meeste gevallen (95%) tussen de 6 en 30 ligt. Het gemiddelde aantal is 16.

Wankant

De wankant is het buitenste deel van het hout en bevindt zich direct onder de bast. Aangezien de meest recente jaarring aan de buitenzijde van de boom zit en een boom stopt met groeien zodra deze geveld is, kan aan de hand van deze jaarring het kapseizoen bepaald worden.

Student t-waarde.

De t-waarde beschrijft de overeenkomst tussen twee getallenreeksen voor een gegeven positie. Hoe hoger deze waarde, hoe sterker de gelijkenis is. Het theoretische maximum is 100 (voor identieke reeksen). In de praktijk worden doorgaans alleen t-waarden hoger dan 5 als een indicatie voor een datering beschouwd. Voor een meting van 100 ringen komt dit neer op een kans van 1 op 10.000 dat de gevonden uitslag op toeval berust voor. Een positie met t-waarden tussen 4 en 5 zijn betrekkelijk zwak. Dergelijke t-waarden worden alleen als onderbouwing gebruikt als deze met meerdere referentiecurven voorkomen. T-waarden hoger dan 10 zijn uitzonderlijk en duiden vaak op metingen uit één boom.

Voorafgaand aan het berekenen van de t-waarde worden de jaarringbreedtes logaritmisch getransformeerd⁹ zodat deze een normale verdeling benaderen.

Gleichläufigkeit

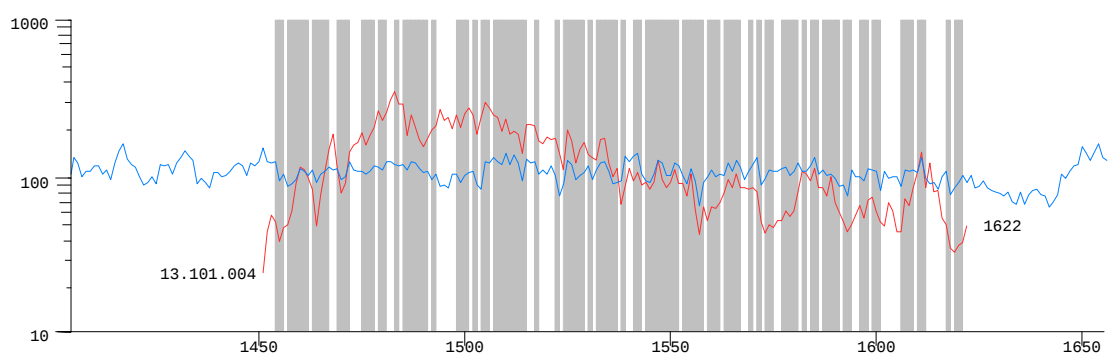
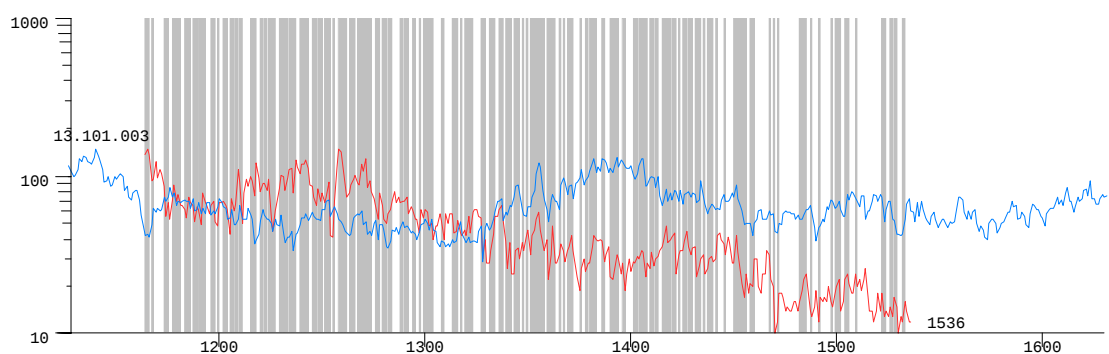
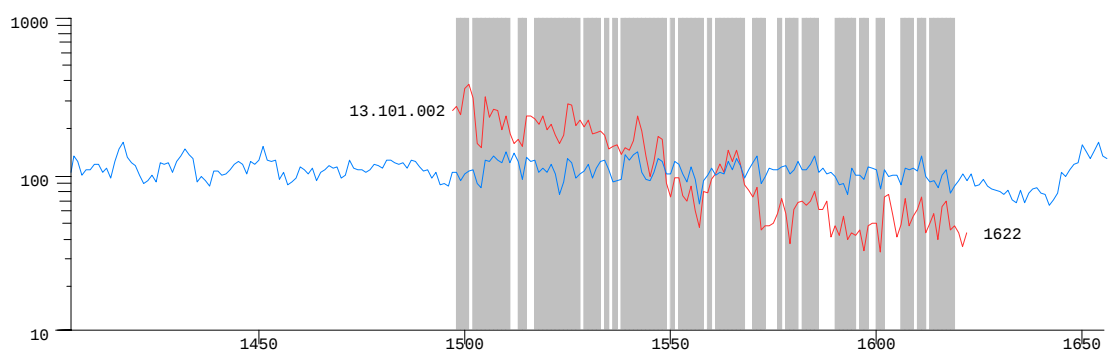
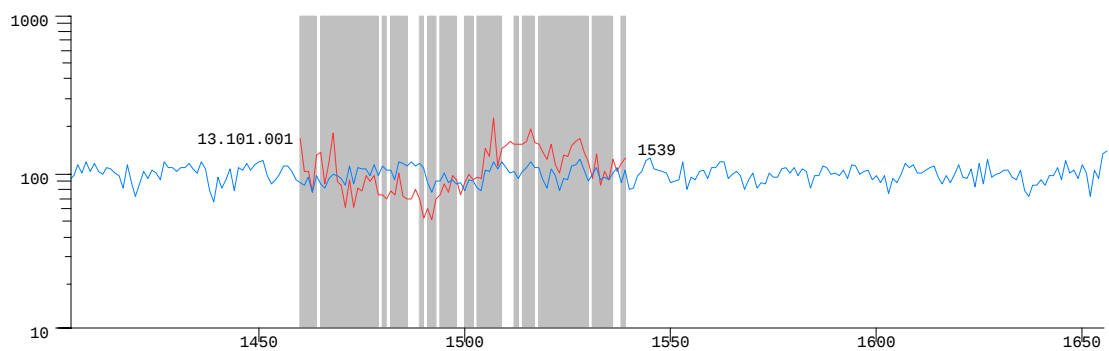
De GLK wordt niet berekend aan de hand van de jaarringbreedtes, maar is het percentage van de intervallen tussen twee jaren waarin de meting en referentiecurve gelijktijdig een stijging of daling in het jaarringpatroon laten zien. De waarde van de GLK ligt tussen 0 en 100, waarbij 50 overeenkomt met ruis. In de praktijk wordt een GLK van minder dan 62 als zwak beschouwd.

⁸ Baillie 1982, p53-55.

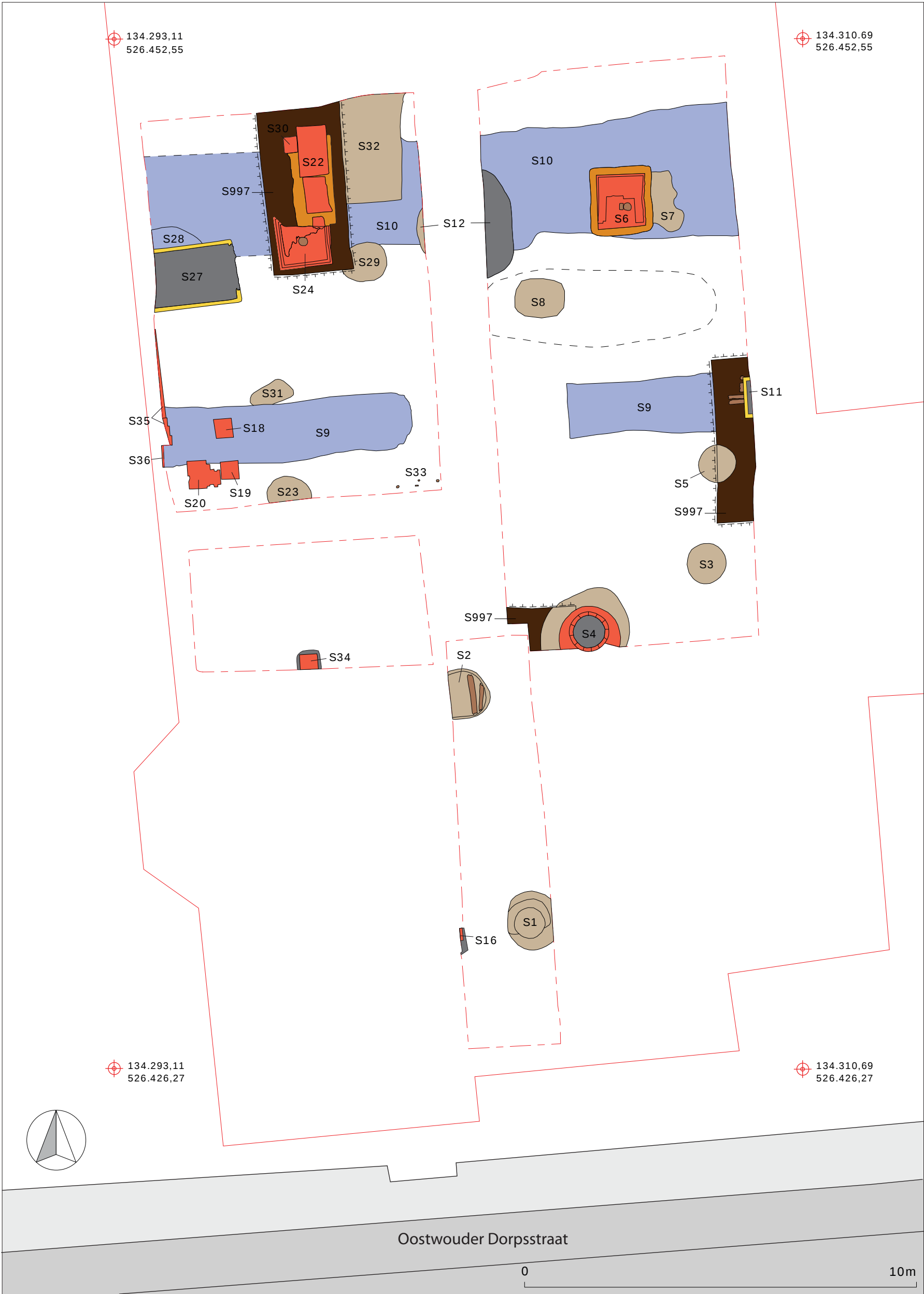
⁹ De zogeheten transformatie van Hollstein (Hollstein 1980).

BIJLAGE 2

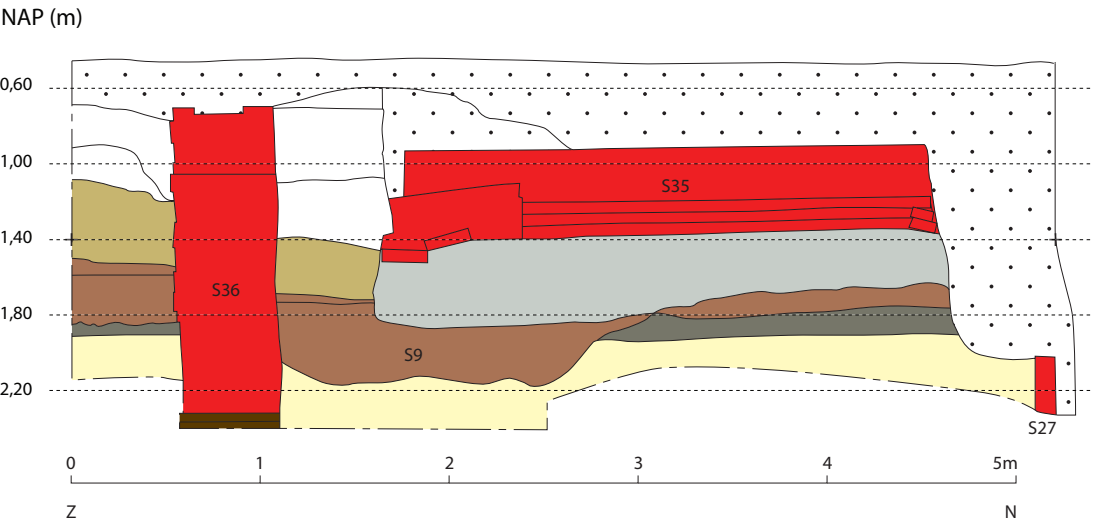
Hier onder staan de metingen afgebeeld met de in tabel 2 aangegeven referentie. Op de x-as staan de jaartallen, op de y-as de ringbreedtes op een logaritmische schaal, uitgedrukt in 1/100 mm. Het spinthout is gestippeld aangegeven. De grijze banen geven intervallen met een positieve GLK aan.

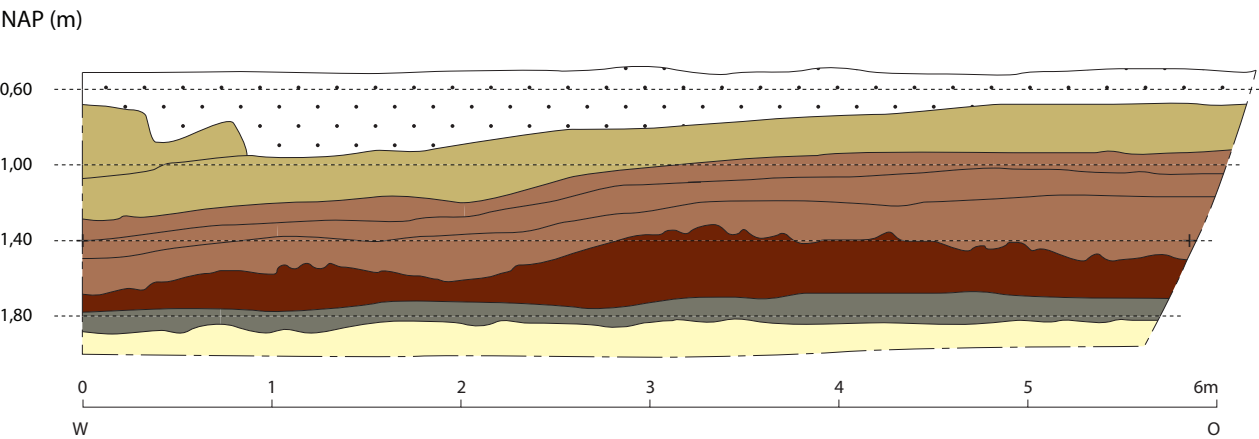
Bijlage 2	Alle sporen		 grondslagpunt	 muurwerk	 grondverbetering
Medemblik, Oostwouder Dorpsstraat 69			S08 spoornummer	 kelder	 gedempte sloot
Project 383	OM-nummer 59434		 contour werkput	 veen (natu)	 moderne stoep
Tekenaar M. Kossen	Schaal 1:100 (A3)		 oorspronkelijke bebouwing	 spoor	 moderne rijweg
© Archeologie West-Friesland 2014				 hout	 recent/verstoring

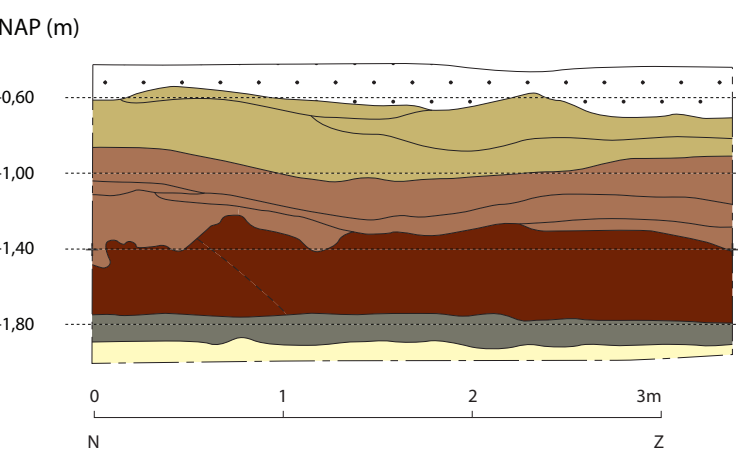
2 Werkput 3b Westprofiel

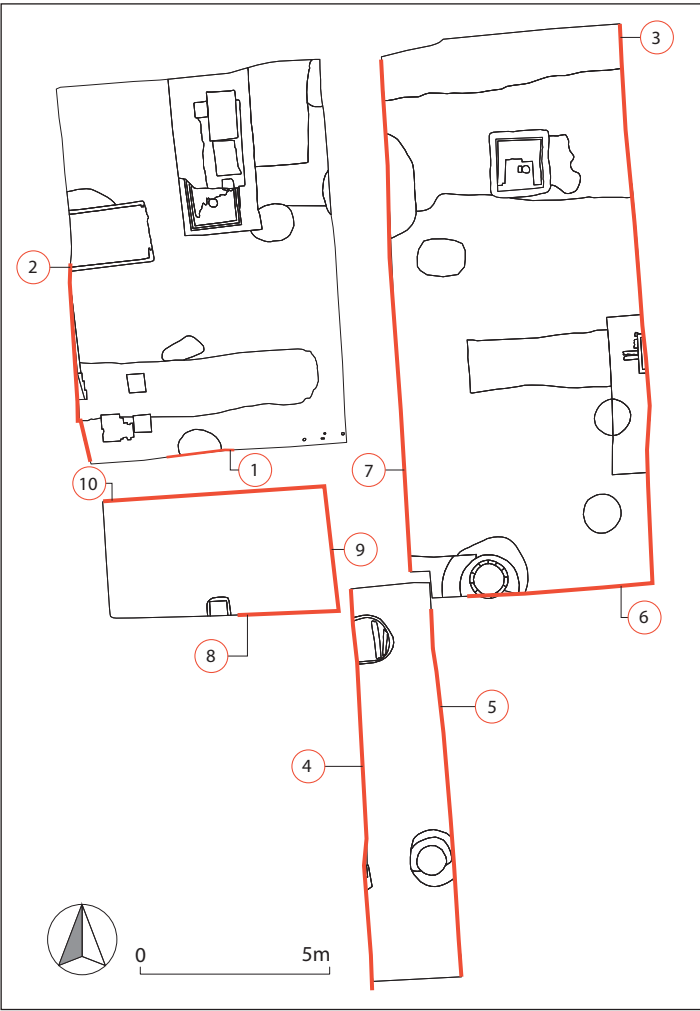
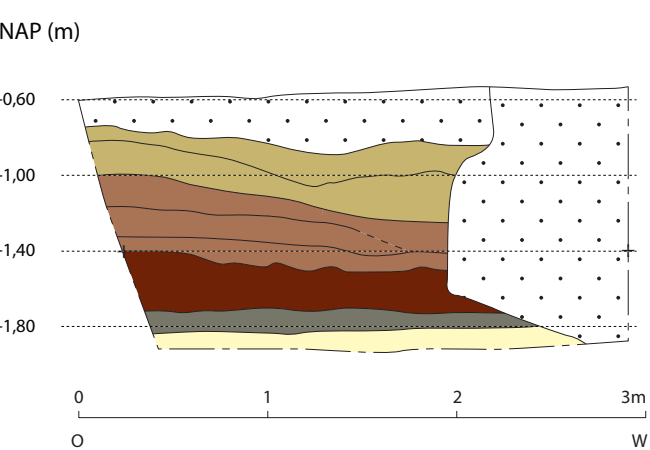
10 Werkput 3a Noordprofiel

9 Werkput 3a Oostprofiel

8 Werkput 3a Zuidprofiel

Bijlage 3

Profiel 2, 10, 9 en 8

Medemblik, Oostwouder Dorpsstraat 69

Project 383

Tekenaar J. Leek/S. Gerritsen

© Archeologie West-Friesland 2014

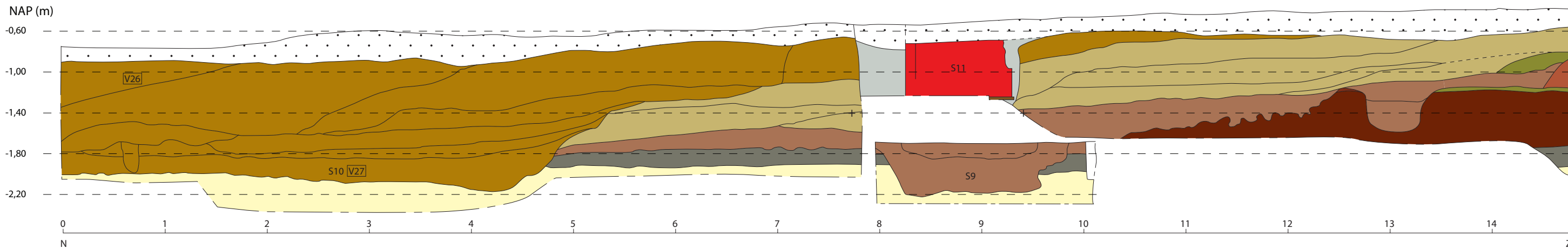
OM-nummer 59434

Schaal 1: 40

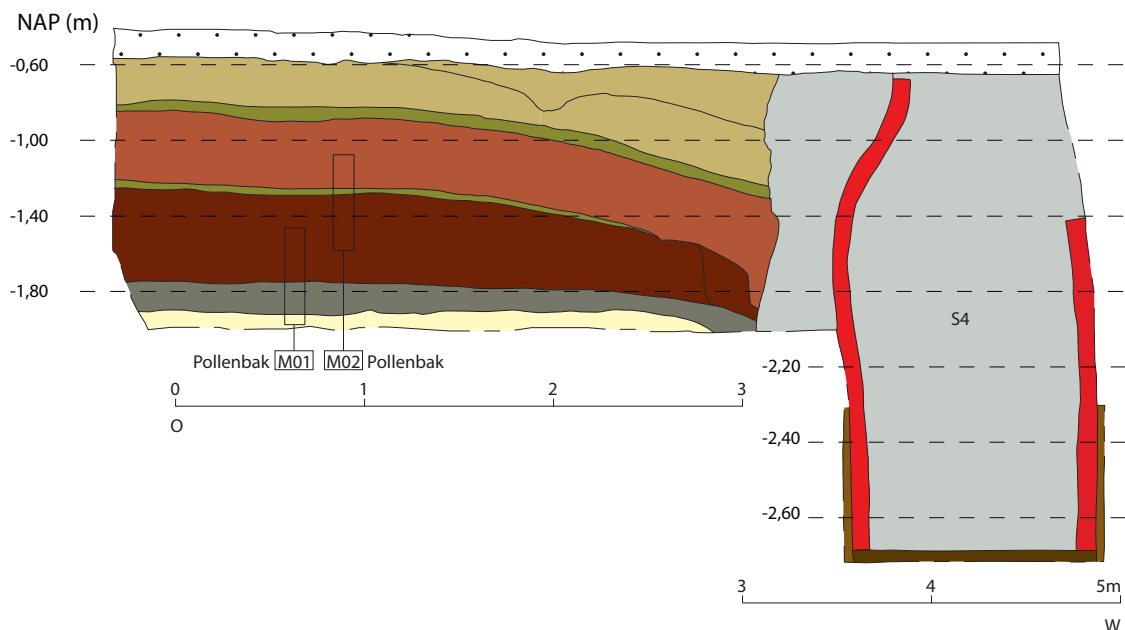

klei + zand mariene afzetting	ingegraven sporen
klei + gyttja beakkerd fase 1 en 2	muurwerk
veen natuurlijk fase 2	liggend hout
klei + zand opgebracht fase 3b	verstoorde
klei + zand opgebracht fase 3c	onbekend
2 profielnummer	grens profiel
-0,60 hoogte t.o.v. NAP	onderzocht profiel

3 Werkput 2 Oostprofiel

6 Werkput 2 Zuidprofiel

Bijlage 4

Profiel 3, 6 en 5

Medemblik, Oostwouder Dorpsstraat 69

Project 383

Tekenaar J. Leek/S. Gerritsen

© Archeologie West-Friesland 2014

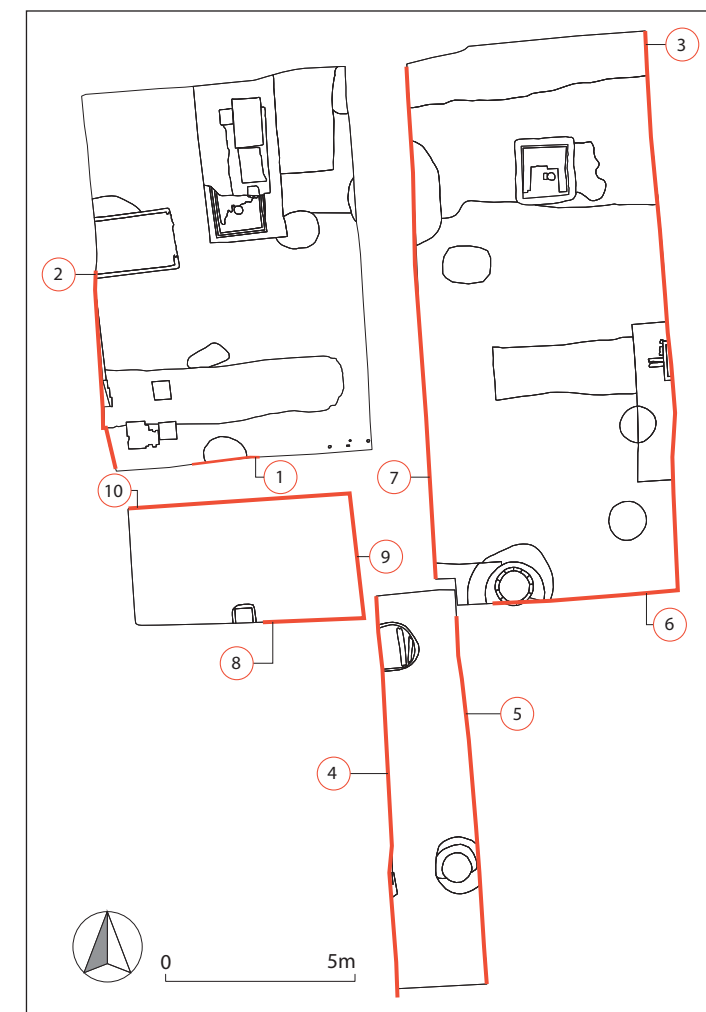
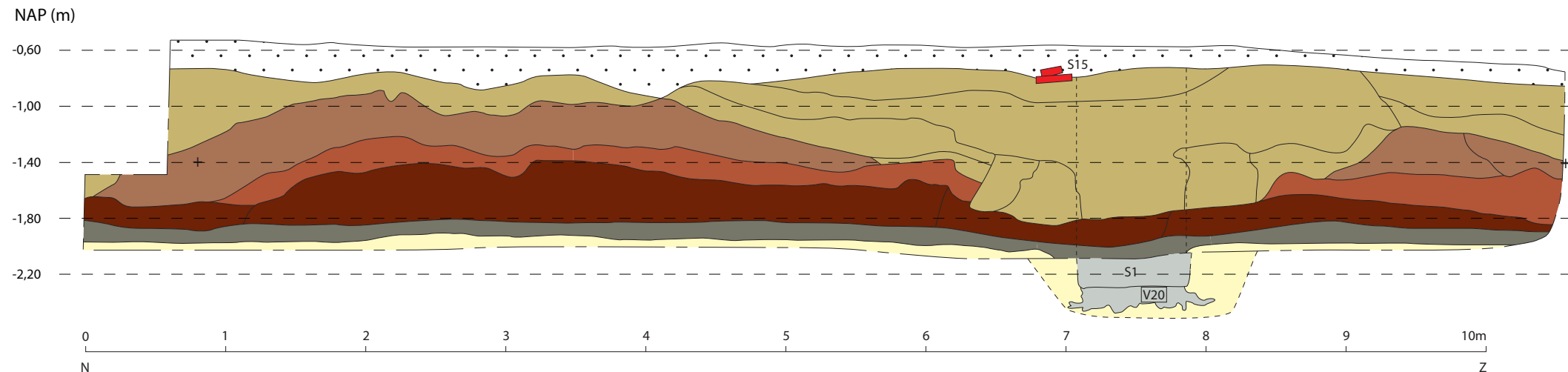
OM-nummer 59434

Schaal 1: 40

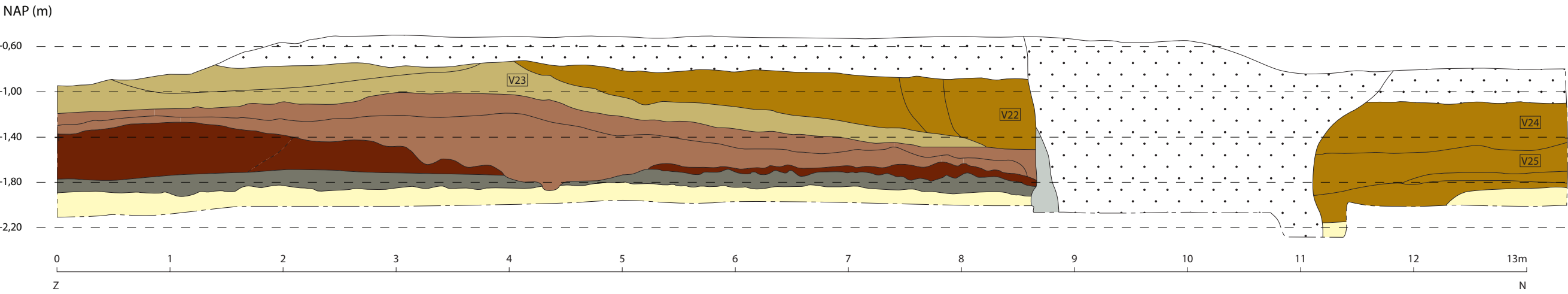

klei + zand mariene afzetting	ingegraven sporen
klei + gyttja beakkerd fase 1 en 2	muurwerk
veen natuurlijk fase 2	liggend hout
klei + zand opgebracht fase 3b	staand hout
klei + zand opgebracht fase 3c	verstoord
klei + veen + zand opgebracht fase 4	onbekend
klei + houtskool, mogelijke vloer	grens profiel
profielnummer	onderzocht profiel
-0.60	
	hoogte t.o.v. NAP

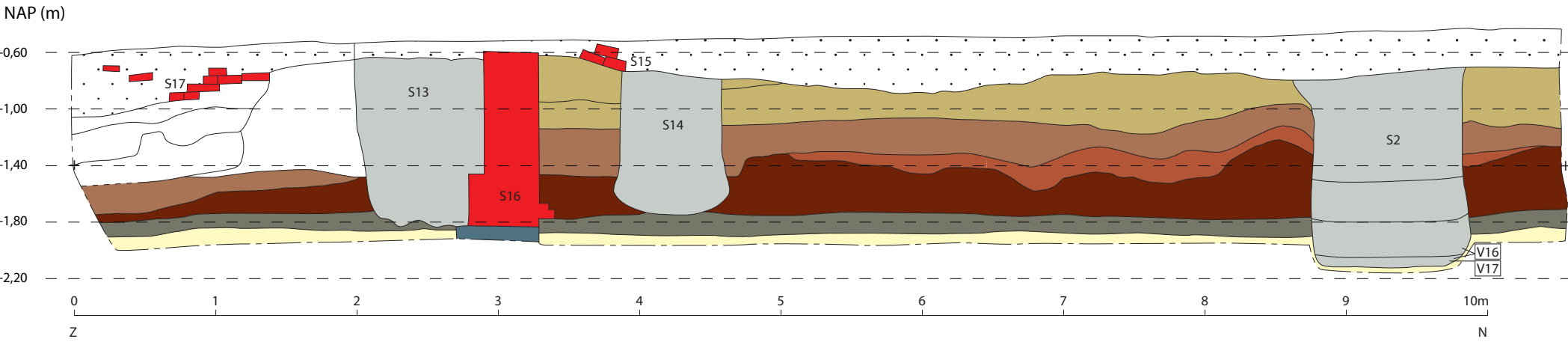
5 Werkput 1 Oostprofiel

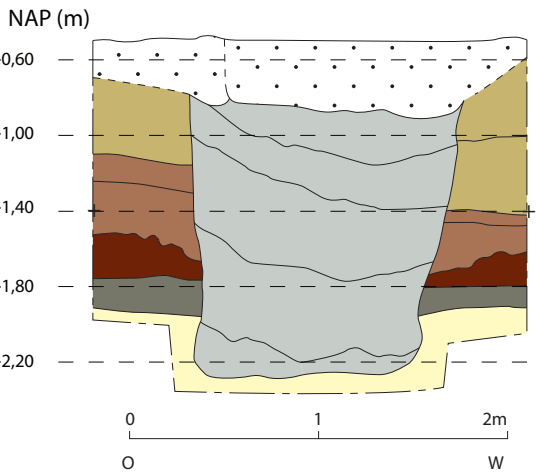
7 Werkput 2 Westprofiel

4 Werkput 1 Westprofiel

1 Werkput 3b Zuidprofiel (S23)

Bijlage 5

Profiel 7, 4 en 1

Medemblik, Oostwouder Dorpsstraat 69

Project 383

Tekenaar J. Leek/S. Gerritsen

© Archeologie West-Friesland 2014

OM-nummer 59434

Schaal 1: 40

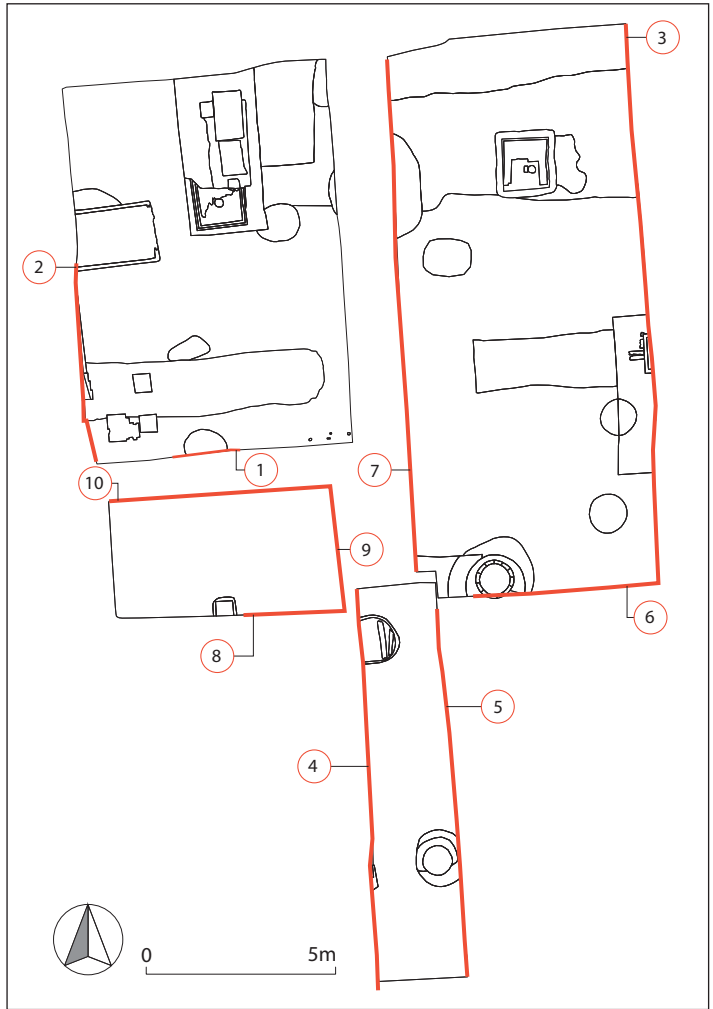

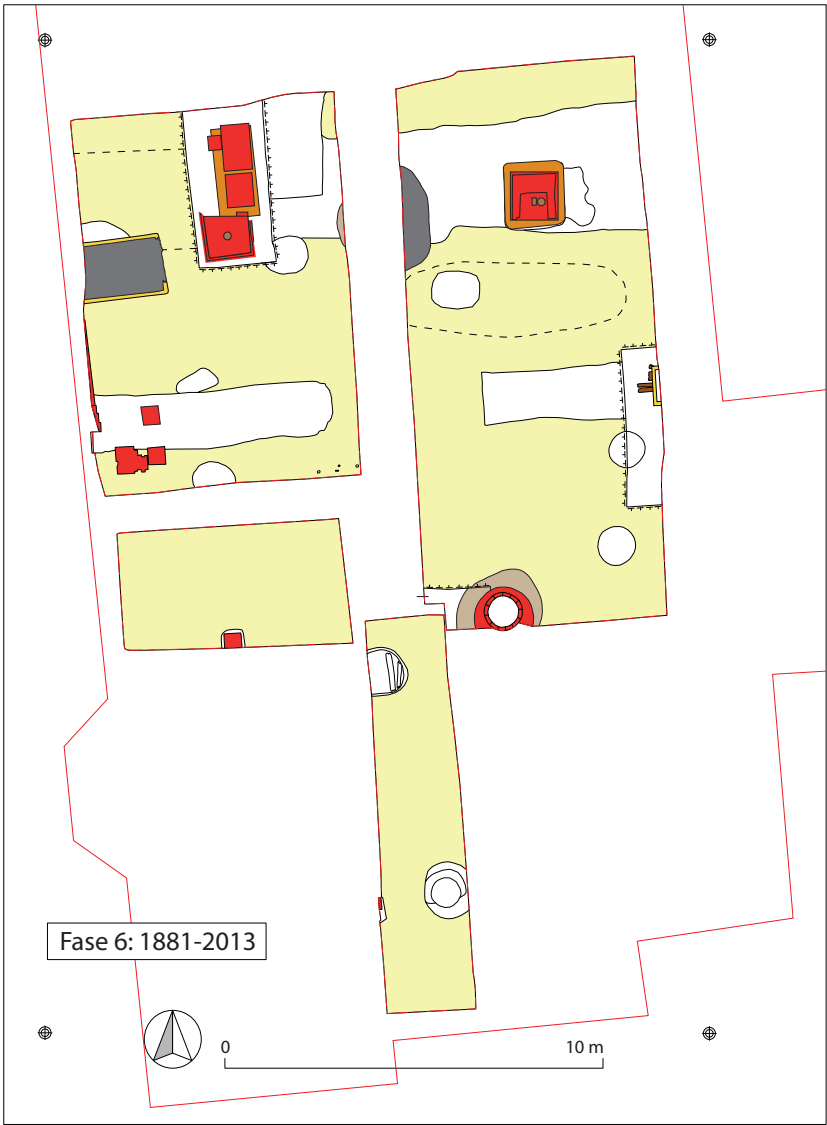
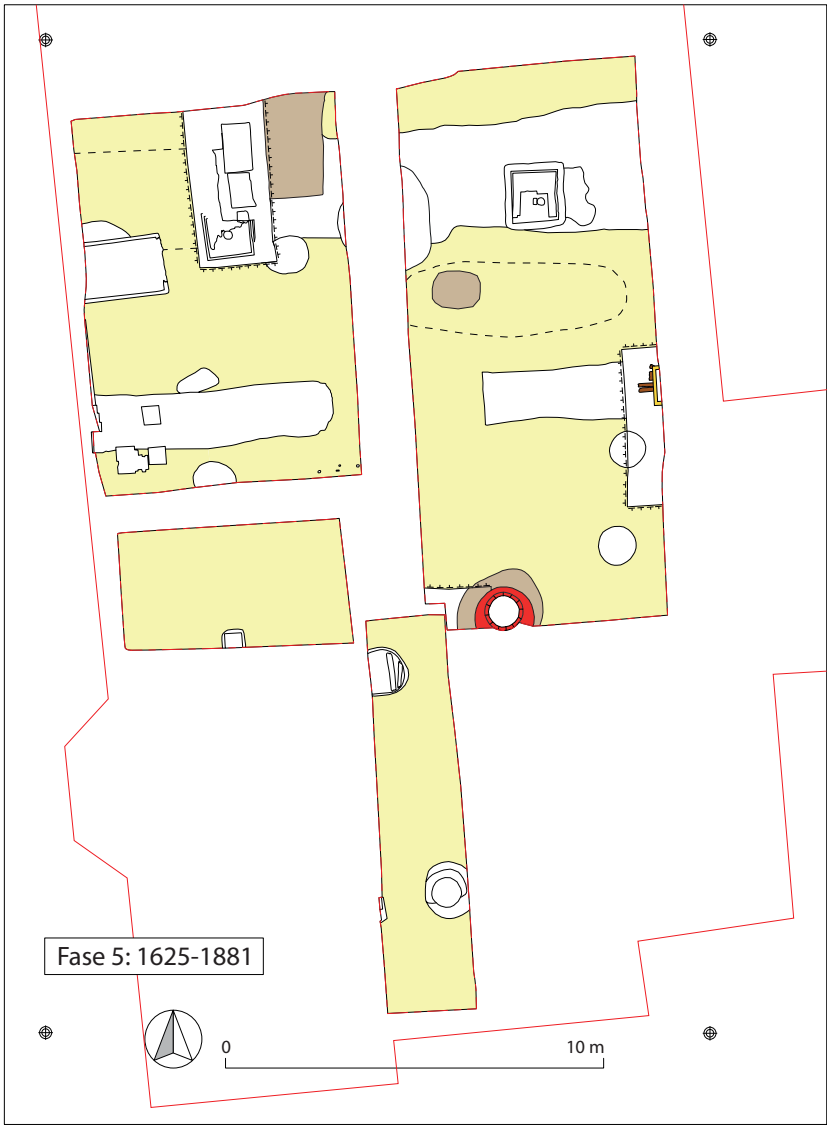
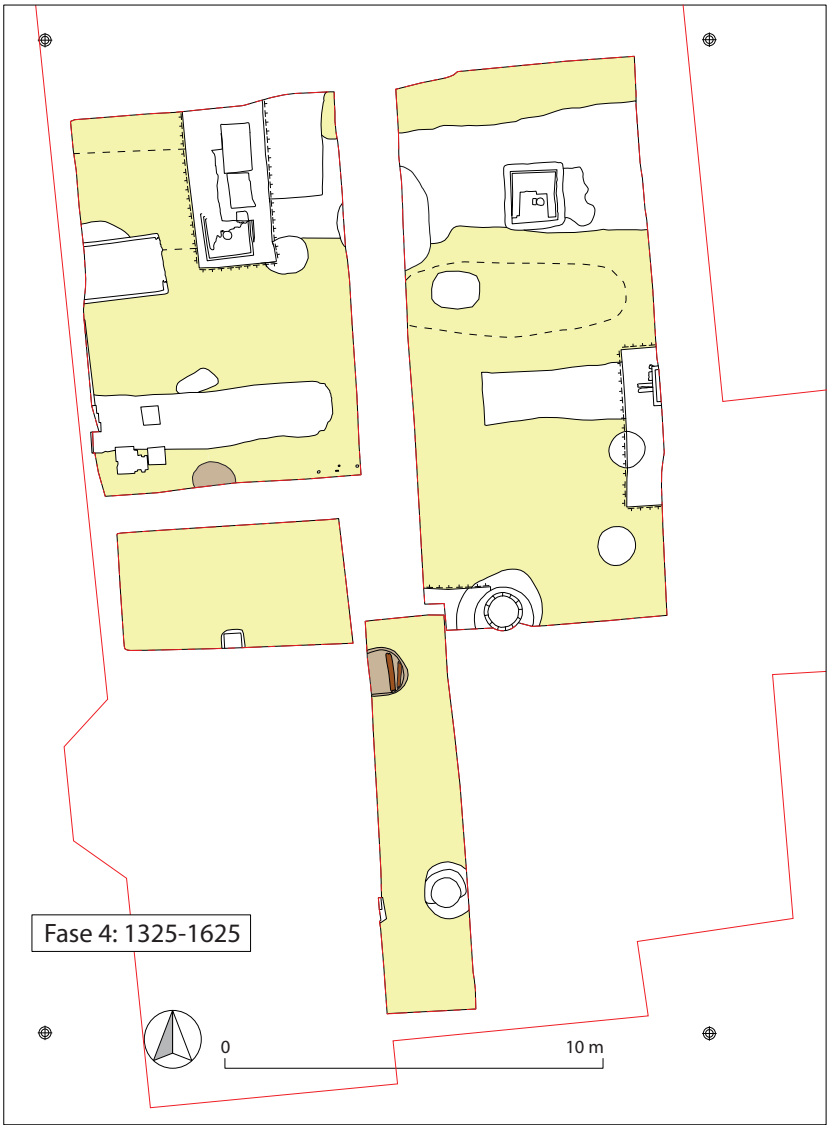
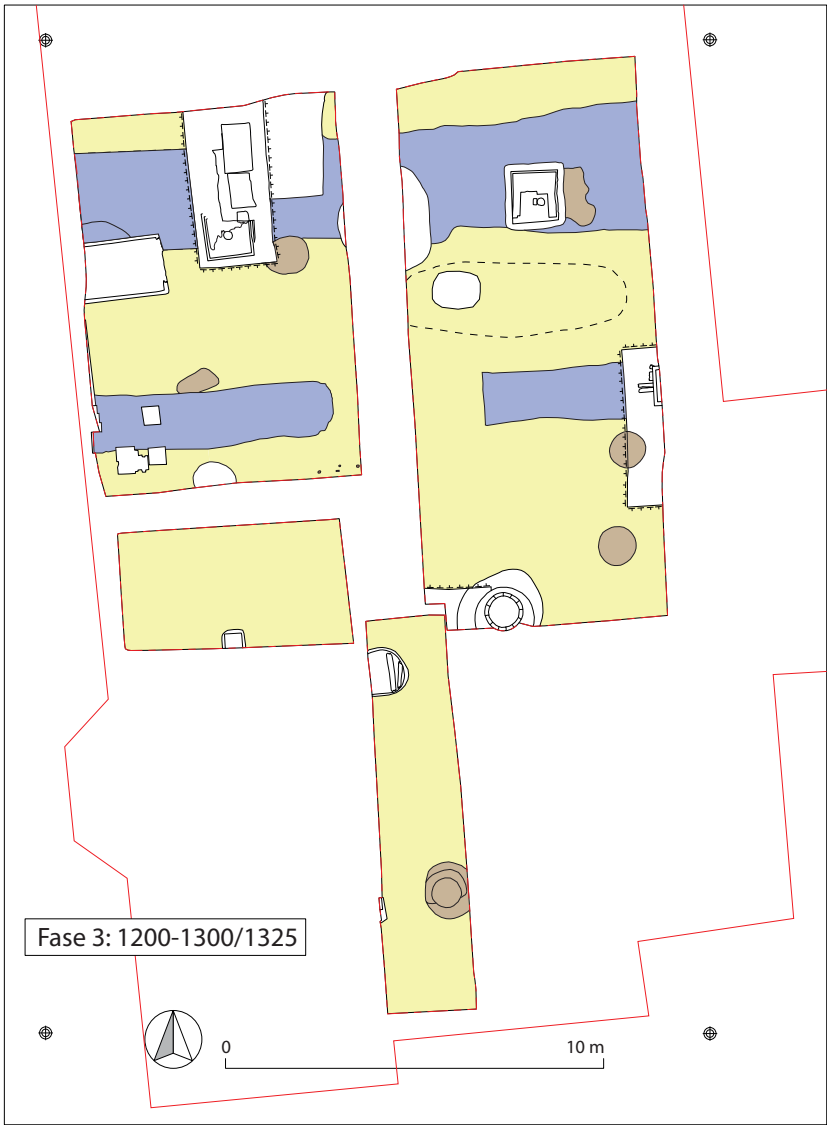
- klei + zand mariene afzetting
- klei + gyttja beakkerd fase 1 en 2
- veen natuurlijk fase 2
- klei + zand opgebracht fase 3b
- klei + zand opgebracht fase 3c
- klei + veen + zand opgebracht fase 4

- ingegraven sporen
- muurwerk
- beton
- verstoord
- onbekend

- 2 profielnummer
- 0,60 hoogte t.o.v. NAP

- grens profiel
- onderzocht profiel

Bijlage 6		Fasekaart	
Medemblik, Oostwouder Dorpsstraat 69		OM-nummer 59434	
Project 383		Schaal 1:200 (A3)	
Tekenaar S. Gerritsen			
© Archeologie West-Friesland 2014			

	grondslagpunt		muurwerk		grondverbetering
	contour werkput		kelder		gedempte sloot
	oorspronkelijke bebouwing		spoor		overig/andere fase
			hout		recent/verstoring

Bijlage 7 Historische gegevens Oostwouder Dorpsstraat 69

Historische Vereniging Oostwoud-Midwoud

Historische Gegevens Oostwouderdorpsstraat 69-Oostwoud

Noordzijde Dorpsstraat (voorheen Westeinde genoemd), nr. 69, huis & erf (perceel 168, erf (167).

16??-1683 Jan de Boer x Aaf Cornelis Groot,

verhuurd aan Maarten Willems Vlaming

1683-1731, Cornelis de Boer, zelf bewoond

?1754 verkoopt Jan Groot aan Luijtje Coster voor fl 175,-?

lijkt over dit perceel te gaan, maar sluit nergens aan

voor 1768 Claas Bakker x 1 Aaltje Adriaans, x 2 Geertje Ooijevaar

1787? Jan Claasz Bakker, landman x Maartje Jacobs Meurs

voor 1830-1863 Klaas Weeder x Geertje Bakker

1863-1919 Dirk Weeder x Geertje Mol

1881 vereniging percelen en verbouw

1919-1958 Dirk Weeder, veehouder x Trijntje Koelemij

1924/5 Verbouwing door architect Saal geeft pand zijn kenmerkende uiterlijk.

1958-2008 dhr. Van den Bergh, boer

2008-2013 P.A.D. Langan x L.C. Bosch-Langan

Architect verbouwing voorst stulp in 1924: Dirk Saal

Geboren: Zwaag 22-09-1884 als zoon van Cornelis Saal x Geertje Molenaar

Gehuwd: 06-08-1916 Wognum met Grietje (Margaretha) Weeder

Overleden: Hoorn 19-06-1945, oud zestig jaar

Grietje Weeder, geboren: Oostwoud als dochter van Dirk Weeder en Geertje Mol, dus een

zuster van Dirk. Overleden: Alkmaar 14-03-1947, 63 jaar oud

Woonden te Alkmaar aan de Wilhelminalaan.

Bouwtekeningen en correspondentie mbt tot verbouw in Westfriesarchief

Andere voorbeelden van zijn werk:

Bejaardentheuis Westerlicht, Alkmaar

Zwembad de Overdekte, Alkmaar, gesloopt

Lodge Vrijmetselaars, Alkmaar, samen met L.Groen.

Bejaardentheuis Avondlicht, Hoorn, gesloopt

Emmalaan 85/87, Alkmaar

Wilhelminalaan 26, Alkmaar (zijn eigen woonhuis) en Wilhelminalaan 27

Eigenaren/bewoners

16??-1683 Jan de Boer x Aaf Cornelis Groot

Verhuurd aan Maarten Vlaming (ca 1638-?) x (1680) Neel Adriaans Snijders (1643-?), RK

MW geboren ca 1638, gehuwd te W'hoof rk op 20-02-1680 met **Neel Adriaans Snijders**, dochter van Adriaan Claasx x Eva Dirks, gedoopt W'hoof 06-03-1643

gedoopt W'hoof rk	24-11-1680	Willem, getuige Maartje Willems
gedoopt W'hoof rk	03-06-1682	Aafje, getuige Geertje Adriaans
gedoopt W'hoof rk	20-09-1683	Aagje, getuige Aagje Pieters
gedoopt W'hoof rk	28-10-1686	Pieter, getuige Lijsbeth Pieters

1683 Vlaming verhuisd naar ZZ Oosteinde

Gegevens ontleend aan Familiecohier OW 1680 en bewerking daarvan door Piet Boon

1683-1731, Cornelis de Boer, zelf bewoond

Verkregen bij boedelscheiding in 1683 uit vaders erfdeel. Waarschijnlijk ongehuwd, wel een van de vier pond(belasting) rijksten en dus burgemeester. Verder ook vroedschap, kerkmeester en armenvoogd.

Geboren ca 1655, overleden 1731. Erfgenaam nog onduidelijk

Gegevens ontleend aan Familiecohier OW 1680 en bewerking daarvan door Piet Boon

Gaarder Medemblik 20: 15 september 1731 doet Maarten Jansz aangifte nalatenschap Cornelis de Boer tot OW overl. divers land en $\frac{3}{4}$ werf langs de weg met Cornelis Dekker ten W fl. 200,- en een huis en erf met Cornelis Dekker ten O en Jacob Trompetter ten W fl. 250,-, totaal ca 3000,-

17??-1754 Jan Arisz Groot x Luitje (Sijtje) Gerrits Dekker

Jan Arisz Groot is op 27 juni 1723 gedoopt als zoon van Aris Jansz Groot en Antje Pieters.

Jan wordt in 1746 lid van de Hervormde Gemeente. Op 13 april 1749 huwt hij met Luitje/Sijtje Gerrits Dekker. Zij is misschien de dochter van Gerrit Dekker en Aaltje Pieters Sluijm.

15 maart 1750 wordt zoon Aris gedoopt. 28 feb. 1751 wordt dochter Dieuwertje gedoopt

Van wie hij het pand ooit heeft verworven is (nog) onbekend, maar op 13 november 1754 verkoopt hij aan Luijtje Koster voor fl. 175:- (Gaarder Medemblik 23). Groot koopt en betreft een drie (nu 2) panden westelijker gelegen en waarschijnlijk grotere boerderij (fl. 300:-).

1754-1757? Luijtje Coster x Trijntje Pieters Bullooper

13 november 1754 'Coopt Luijtje Coster van Jan Groot ... Een Huijs en Erf ... belent ten O C: Vogelaar en ten W de wed. Jacob Trompetter fl 175:-' (Gaarder Medemblik 23). Coster wordt in 1753 bijgeschreven als lidmaat van de Hervormde Gemeente als inkomend uit Twisk. Zijn zus

Trijntje Coster woont vijf (nu3) huizen westelijker.

Waarschijnlijk zijn ze in Twisk gehuwd, want ze komen niet voor in het huwlijks overzicht van de Hervormde Gemeente van Oostwoud.

3 maart 1754 is hun zoon Pieter gedoopt. Deze Pieter overlijdt al vroeg, want 13 juli 1755 wordt weer een Pieter gedoopt.

In 1757 verhuizen ze waarschijnlijk naar het huis van wijlen Trijntje Koster, die december 1756 is overleden. Luijtje is haar erfgenaam.

OW dorpsstraat 69 lijkt toen een soort "starters" woning, voor welgestelden te zijn geweest, want Groot verkoopt voor fl. 175:- en koopt datzelfde jaar een huis en erf toen drie (nu 2) panden westelijker voor fl. 300:-. En Luijtje Coster erft na het overlijden van zijn zuster Trijntje Coster dec. 1756 het huis vijf (nu 3) panden westelijker, ook getaxeerd op fl. 300:- en verhuisd daar naar toe (worden beide als belendend bij andere transporten genoemd).

Mogelijk koopt Claas Bakker in 1757 het pand n.a.v. zijn huwelijk dat jaar met Aaltje Adriaans (Helder) (die samen met haar zus Jantje Helder is opgegroeid en nu eigenaar zijn van een pand toen twee (nu 1) panden westelijker.)

Maar dit alles is dus slechts hypothese.

Allen zijn welgesteld (Bakker) tot zeer welgesteld (Groot en Koster).

voor 1768-1786? Claas Bakker x Aaltje Adriaans; x Geertje Ooijevaar

Claas Bakker wordt genoemd als eigenaar in het kohier van de schot en verpondingsgaarder 1779-1792. Hij wordt aangeslagen voor 1 morgen 297 1/5 roeden en een erf van 54 roede, huis f. 3:- (*Dorpsarchief OW 22, kohier ponschot, verpondingsgaarder 1779-1792*). Er wordt geen jaartal genoemd dus hij zal het huis al in zijn bezit hebben gehad vóór 1779. In 1768 wordt hij genoemd als belend. Hoewel er ook geen einddatum vermeld staat, is het huis waarschijnlijk toch voor 1792 in handen van Jan Bakker gekomen, want Claas Jansz Bakker overlijdt in 1782 (*archief hervormde gemeente*). Hij wordt begraven in graf 26 dat op zijn naam staat. Er wordt fl. 3:- aan impost betaald (ter vergelijking: de impost voor begraven liep op van pro Deo, fl. 3:-, fl. 6:-, fl. 15 (zijn broer Luijtje) tot zelfs 30:- (burgemeester Holgers).

Claas was gehuwd op 27-11-1757 met Aaltje Adriaans. Er wordt "dubbel recht" betaald, dus voor ieder fl. 3:- aan impost. Beide zijn dus niet onbemiddeld. In 1758 wordt dochter Lijsbeth gedoopt. Het huwelijk duurt maar kort. Aaltje wordt in 1759 begraven in graf 26 op naam van haar man. Er wordt fl. 3:- aan impost betaald. Op 24 maart 1765 huwt hij Geertje Herks Ooijevaar uit Hem. Wederom wordt er fl. 6:- betaald. Zij is gedoopt op 30 juni 1737 als dochter van Herke Herkesz Ooijevaar en Stijntje Jans Kaagman uit Hem (*DTB Venhuizen inv. nr. 5, www.ooijevaar.invo/main.htm*). Op 13 juni wordt al zoon Jan gedoopt. Zijn tweede vrouw Geertje Ooijevaar overleefd hem met slechts vier jaar. Zij overlijdt in 1786 en wordt begraven in graf 67 op naam van de erven van Luijtje en Claas Bakker. Ook voor haar wordt fl. 3:- aan impost betaald.

Claas is een zoon van Jan Jaspersz Bakker (overleden 1760, begraven in graf 41 op naam van (de erven) Luitje en Claas Bakker voor fl. 3:- aan impost) en Lijsbeth Jans (huwelijk 22-02-1722). Hij werd gedoopt op 5 februari 1730. Zijn vader was eerder (22-02-1722) gehuwd met Trijn Luitjes. Claas had nog drie broers: Luitje (1712), Pieter (1724), Sijmen (1732).

Jan Claasz Bakker , landman x Maartje Jacobs Meurs

Jan Bakker is geboren te Oostwoud in 1765 als zoon van Claas Bakker en Geertje Ooijevaar. Op 10 december 1787 is hij gehuwd met Maartje Jacobs Meurs . Zij is geboren te Oostwoud als dochter van Jacob Meurs x Maartje Pieters Bullooper (perceel ??). Zij hebben twee kinderen Klaas (1789) en Geertje (1800/1). Maartje overlijdt op 15 juni 1804

In 1819 en 1821 woont hij samen met zijn twee kinderen in huisnr. 41.

Op 6 december 1823 geeft Jan Bakker 58 jaar, samen met Jacob Olyslager, 53 jaar, boer, het overlijden aan van buurvrouw Grietje Moeijes, boerin 62 jaar geb OW 0-11-1763 x Henricus Zijp, schout MW. En op 11 november 1825 geeft hij het overlijden aan van Jacob Olyslager 55 jaar landman, geb W Blokker 27-03-1777 x Aagje Muntjewerf. Jan Bakker is dan 60 jaar en landman, hij geeft aan samen met Aris van der Meer, 32 jaar, landman.

Op 11 mei 1826 overlijdt zijn zoon Klaas, 36 jaar z.b. geb OW 24 juni 1789. Aangegeven door Jan Bennemeer 65 jaar, landman en Dirck Beemster 59 jaar landman.

In de OAT van 1827 wordt hij genoemd als eigenaar van perceel 167 (erf, 6.10 roeden) en 168 (huis en erf 9.70 roeden) waarop huisnummer 39. Het gaat om een stolp, direct aan de weg met een dars aan de voorzijde (ZO), een uitgebouwd voorhuis en een staart aan de achterzijde, achter de dars.

Voor 1830 heeft hij het bedrijf overgedaan aan zijn dochter en haar echtgenoot Klaas Weeder, in het volkstellingsregister wordt deze gezien als hoofd. De 65 jarige Jan Bakker woont dan, zonder beroep bij hen in, samen met dienstknecht Jan Dekker (18) uit Twisk en dienstmaagd Aaltje Ooijevaar (21) uit Schellinkhout.

Als Jan Bakker overlijdt in 1831, wordt het huis op naam van Klaas Weeder getransporteerd.

Klaas Weeder x Geertje Bakker

Klaas Weeder en zijn echtgenote Geertje Bakker erven huisnr. 38 van de vader en/of de broer van Geertje (GA MW 3056, GA MW 3059, suppletoir aanwijzende tafel).

Klaas Weeder is geboren te Twisk op 12 mei 1804 als zoon van Dirk Weeder en Trijntje Kloos. Op 23 april 1826 huwt hij met Geertje Bakker, dochter van Jan Bakker en Maartje Jacobs Meurs. Geertje is op 19 oktober 1800 geboren te Oostwoud. (Zie ook perceel 173)

In het *volkstellingsregister van 1830* zien we dat Klaas en Geertje in huisnummer 38, worden bijgestaan door dienstknecht Jan Dekker (18 jaar, Twisk) en dienstmaagd Aaltje Ooijevaar (21, Schellinkhout. Dan woont Jan Bakker, 65 jaar oud, zonder beroep en weduwnaar nog bij hen in.

In het *bevolkingsregister van 1840* wonen en werken Jacob Haringhuizen (15, Oostwoud) en Geertje van Lazen (?)(18, Wervershoof) als werkbodes bij hen. Klaas Weeder wordt dan landman genoemd.

Mogelijk heeft Klaas in 1847 een tweede stolp, achter de eerste gezet. Het jaartal is uitgesneden in een van de staanders van het vierkant (*jaarboek HVMO 2003, p.50*). Hiervan is echter niets in de kadastrale leggers terug te vinden, wellicht is de tweede stolp pas ca. 1881 gebouwd (er wordt dan een verbouw in de kadaster genoemd) met het vierkant van een oudere

stolp van elders ? Een kleindochter verhaalt dat er een stolp voor een oudere stolp is gezet. Dan zou de oude stolp die ca 1827 aan de weg getekend is, zijn vervangen door een meer naar achter geplaatste stolp die er nu nog staat, waar later (wanneer dan?) weer een stolp is voor gebouwd. Strookt niet met o.m. het vierkant (waarsch. 18de eeuw) van de voorste stolp. Meer info in rapport Boerderijencommissie ?, hebben ze helaas nooit opgestuurd.

In het *bevolkingsregister van 1850-1860* zien we dat op 8 augustus 1840 zoon Dirk is geboren. Ook nu wordt het gezin bijgestaan door een elkaar afwisselende reeks werkbodes, die doorgaans maar een tot twee jaar blijven. Het huisnummer veranderd in deze periode van 43 in 64.

In het *bevolkingsregister van 1860-1880* is dat alweer opgelopen tot 69. Op 26 april 1863 huwt zoon Dirk. Hij en zijn echtgenote blijven nu op de boerderij. Zijn ouders vertrekken op 1 mei naar huisnummer 74 (nu huisnr. 74)

Dirk Weeder x Geertje Mol

Op 26 april 1863 is Dirk Weeder gehuwd met Geertje Mol uit Wognum, waar zij is geboren op 1 maar 1844. Het wordt een zeer kinderrijk gezin ! Er worden maar liefst 13 kinderen geboren: Klaas (2 februari 1864), Jan (4 november 1865), Arien (25 oktober 1867), Dirk (7 augustus 1869), Geertje (11 oktober 1871), Ariaantje (3 oktober 1873), Antje (20 maart 1875), Maartje (1 november 1876), Cornelis (28 juli 1878), Jacob (25 december 1879), Pieter (10 juli 1881), Margaretha (07 april 1883) en Trijntje (1 juni 1887).

Drie van hen vertrekken op jonge leeftijd naar Haarlem: Klaas in september 1873, Jan op 29 augustus 1876 en Arien op 3 april 1880. Ariaantje gaat op zesjarige leeftijd (20 december 1879) al naar Berkhout.

Klaas, veehouder, 22 april 1884 x Geertje Oostwoud Wijdenes (Abbekeerk ca 1865)
Jan, assistent voor sterrenkunde, 20-08-1897 x Odilia Sufrida Wilhelmina Swart (Wognum ca 1866)
Arien, predikant, x 29-11-1900 Clasina Nierop (Berkhout ca 1866)
Dirk, veehouder, x 18 oktober 1905 Trijntje Koelemeij
Geertje, x Berkhout 25 april 1892 Johannes Stapel, landman (Blokker ca 1870)
Ariaantje x Wognum 26 april 1893 Elias Koster, landman
Antje x Wognum 20 april 1899 Jan Maars Nierop (Berkhout ca 1875, landman
Maartje, x Wognum 20 april 1899 Dirk Wit, landman (Schagen ca 1878)
Cornelis, landman, x Wognum 24 april 1910 Grietje Winkel (ca 1884, Wognum)
Jacob, landman, x 27 april 1913 Antje Vos (ca 1890 Midwoud)
Pieter, landman, x Berkhout 30 april 1912 Geertje Spaander (ca 1887 Berkhout)
Margaretha, 06-08-1916 Wognum Dirk Saal, officier landmacht, later architect
Trijntje

In 1881 worden de twee percelen verenigd en verbouwd nieuw perceelnr 665. In 1881 is er ook successie (Klaas overleden en Dirk nu echt eigenaar ?, nazien). In 1908 wordt de boedel weer gescheiden, Dirk is overleden en Geertje wordt eigenaar. In 1919 wordt zoon Dirk eigenaar.

Dirk Weeder, veehouder x Trijntje Koelemij

1924/5 Verbouwing door zwager, architect Dirk Saal geeft pand zijn kenmerkende uiterlijk.

Tekeningen en correspondentie te vinden in het bouwdoossier in het Westfries Archief.

1938 successie en boedelscheiding, Dirk overleden, Trijntje Koelemij en 4 consorten eigenaar

1958 verkoop aan Paulus Johannes Ary Nicolaas van den Bergh, veehouder.

dhr. Van den Bergh, boer

In 1957 koopt Paul van den Bergh de boerderij van de familie Weeder. Van den Bergh komt uit Delft.

1964 Perceelnummer 1129, deel verkocht voor verbreding dorpsstraat.

Na zijn overlijden 2006 in 2007 wordt boerderij en erf te koop gezet voor 625.000,- euro.

Dubbele stolp met stukje land. Op 19 februari 2008 overdracht, verkocht voor 565.000 aan P.A.D. Langan en L.C. Bosch-Langan.

P.A.D. Langan x L.C. Bosch-Langan

en hun twee kinderen Sandro en Enzo. Zij hebben wilde plannen, waar uiteindelijk niets van terecht komt. Het huwelijk loopt stuk en de stolp wordt te koop gezet.

Boomgaard en boetje aan de overzijde hoorden er van oorsprong ook bij, heb ik nog geen info van.

DTB gegevens 19de eeuw vooral afkomstig uit kadastrale leggers, bevolkingsregisters, Genea Pedete en Genlias (wiewatwaar).

Bijlage 8 Determinatie vondstmateriaal

Keramiek

Vnr	Complex	Compl.dat.	Materiaal	C	Vorm	Typenr	Rand	Overig	Tot.	MAE	Objectdat.	Opmerkingen
V001	Ophoging op veenlaag	1100-1325	kogelpot aw		indet	kp-	0	5	5	1	1100-1325	zandmagering, onversierd
V002	Bovenkant S1	1100-1325	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-1	1	0	1	1	1100-1325	zandmagering, lichte bezemstreek, dekselgeul
V003	Bovenkant S2	1300-1700	kogelpot aw		bakpan	kp-bak-2	1	0	1	1		
V003	Bovenkant S2	1300-1700	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-5	1	0	1	1		
V003	Bovenkant S2	1300-1700	roodbakkend aw		indet	r-	0	1	1	1	1550-1700	
V004	Aanleg, uit S3	1100-1325	kogelpot aw		indet	kp-	0	1	1	1		onversierd
V005	Insteek waterput S4	1600-1700	roodbakkend aw		vorm	r-vor-4	0	1	1	1		stuk kaasvorm
V005	Insteek waterput S4	1600-1700	roodbakkend aw		bakpan	r-bak-	0	1	1	1		
V005	Insteek waterput S4	1600-1700	roodbakkend aw		indet	r-	0	1	1	0		
V005	Insteek waterput S4	1600-1700	steengoed 2		knikker	s2-	1	0	1	1		klein
V005	Insteek waterput S4	1600-1700	pijpaarde		kleipijp	pij-klei-	0	1	1	1	1610-1700	steel
V005	Insteek waterput S4	1600-1700	grijsbakkend aw	C01	spijsteen	g-spi-3	1	0	1	1	1250-1450	compleet, ruis
V006	Aanleg wp 2	1575-1650	roodbakkend aw		grape	r-gra-	1	2	3	1		
V006	Aanleg wp 2	1575-1650	roodbakkend aw		kop	r-kop-	0	3	3	1		standing
V006	Aanleg wp 2	1575-1650	roodbakkend aw		indet	r-	2	6	8	1		
V006	Aanleg wp 2	1575-1650	weser aw		bord	we-bor-	1	0	1	1	1580-1640	geknepen rand
V006	Aanleg wp 2	1575-1650	roodbakkend aw		bord	r-bor-	0	1	1	1	1575-1650	NH-slib
V006	Aanleg wp 2	1575-1650	steengoed 4		indet	s4-	0	1	1	1	1280-1310	ruis
V007	Stort	1300-1750	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-2	1	0	1	1		zandmagering, dekselgeul
V007	Stort	1300-1750	majolica		bord	m-bor-	0	1	1	1	1700-1800	Fries, polychroom
V007	Stort	1300-1750	steengoed 2		pot	s2-pot-	1	0	1	1		Westerwald
V007	Stort	1300-1750	pijpaarde		kleipijp	pij-klei-	1	0	1	1	1750-1850	
V008	Ophoging ME op veen	1100-1325	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-	0	2	2	1	1100-1325	grijs, zandmagering, lichte bezemstreek
V010	Insteek poer S6	1500-1650	roodbakkend aw		grape	r-gra-	1	0	1	1	1500-1650	
V011	Vrijleggen dierbegraving S8	1600-1700	roodbakkend aw		deksel	r-dek-	1	0	1	1		
V011	Vrijleggen dierbegraving S8	1600-1700	roodbakkend aw		indet	r-	0	2	2	0		
V011	Vrijleggen dierbegraving S8	1600-1700	witbakkend aw		indet	w-	0	2	2	1		
V011	Vrijleggen dierbegraving S8	1600-1700	majolica		bord	m-bor-	0	1	1	1	1600-1650	
V013	Aanleg N-zijde wp 2	1100-1325	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-6	1	0	1	1		geen dekselgeul
V013	Aanleg N-zijde wp 2	1100-1325	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-6	1	0	1	1		geen dekselgeul
V013	Aanleg N-zijde wp 2	1100-1325	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-6	1	0	1	1		kleine dekselgeul, onversierd
V013	Aanleg N-zijde wp 2	1100-1325	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-2	1	1	1	1		stuk steel
V013	Aanleg N-zijde wp 2	1100-1325	kogelpot aw		bakpan	kp-bak-	0	1	1	1		4x bezemstreek
V013	Aanleg N-zijde wp 2	1100-1325	kogelpot aw		indet	kp-	0	13	13	0		Fries, ringeloor, ruis
V013	Aanleg N-zijde wp 2	1100-1325	roodbakkend aw		kop	r-kop-4	1	0	1	1	1700-1800	ruis
V013	Aanleg N-zijde wp 2	1100-1325	industrieel wit		bord	iw-bor-	0	1	1	1	1800-1900	
V014	Vulling sloot S10	1100-1325	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-	0	1	1	1		complete standing, zandmagering, vrij strak
V016	Onderin kuil S2	1600-1650	roodbakkend aw	C01	bakpan	r-bak-4	1	0	1	1	1575-1650	vrijwel compleet, steel ontbreekt, sterk verbrand
V016	Onderin kuil S2	1600-1650	roodbakkend aw		bakpan	r-bak-4	3	6	9	2	1575-1650	2 redelijk compleet, stelen ontbreken, sterk verbrand
V016	Onderin kuil S2	1600-1650	roodbakkend aw		kop	r-kop-20	1	5	6	1		redelijk compleet, sterk verbrand, 2 horizontale oren

V016	Onderin kuil S2	1600-1650	roodbakkend aw		indet	r-	0	2	2	0	verbrand
V016	Onderin kuil S2	1600-1650	steengoed 2		kan	s2-kan-	0	2	2	1	Frechen, applique
V016	Onderin kuil S2	1600-1650	roodbakkend aw		indet	r-	0	3	3	0	onverbrand
V017	Onderste laag S2	1575-1625	roodbakkend aw		indet	r-	1	3	4	1	1550-1650
V017	Onderste laag S2	1575-1625	majolica		bord	m-bor-	0	1	1	1	vroeg, ornamentaal, gearceerde vlakken, Korf nr 231
V017	Onderste laag S2	1575-1625	roodbakkend aw		bakpan	r-bak-	1	0	1	1	vroeg, glazuurspetters
V017	Onderste laag S2	1575-1625	grijsbakkend aw		bakpan	g-bak-	1	0	1	1	aanzet oor
V017	Onderste laag S2	1575-1625	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-6	1	1	2	1	bezemstreek
V017	Onderste laag S2	1575-1625	witbakkend aw		indet	w-	0	1	1	1	1550-1650
V018	Couperen S3	1100-1325	kogelpot aw		indet	kp-	0	1	1	1	klein fragmentje
V020	Onderkant S1, laag 29	1200-1300	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-	0	3	3	1	zandmagering, onversierd
V020	Onderkant S1, laag 29	1200-1300	maaslands wit aw		kan	wm-kan-2	2	1	3	2	2 formaten, 1 met glazuur
V022	W-profiel, laag 11	1200-1325	kogelpot aw		indet	kp-	0	1	1	1	onversierd, zandmagering
V023	W-profiel, laag 7	1200-1325	kogelpot aw		indet	kp-	0	5	5	1	onversierd, zandmagering
V024	W-profiel, laag 13	1750-1850	steengoed 2		fles	s2-fle-	0	1	1	1	mineraalwaterkuik, gedraaid
V025	W-profiel, laag 14	1100-1325	kogelpot aw		indet	kp-	0	1	1	1	1
V026	O-profiel, laag 38	1100-1325	kogelpot aw		indet	kp-	0	3	3	1	onversierd, zandmagering
V027	O-profiel, laag 34, S10	1100-1325	kogelpot aw		indet	kp-	0	1	1	1	onversierd, zandmagering
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	porselein		bord	p-bor-	1	0	1	1	schotel
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	faience		bord	f-bor-	2	2	4	2	1700-1800
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	pijpaarde		kleipijp	pij-klei-	0	1	1	1	1600-1800
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	steengoed 2	C01	kan	s2-kan-	0	1	1	1	medaillons, band met bloemen, acanthusbladeren,
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	roodbakkend aw		kom	r-kom-58	1	0	1	1	standvoet
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	roodbakkend aw		bord	r-bor-	1	0	1	1	NH-silb
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	roodbakkend aw		bakpan	r-bak-	3	1	4	2	slibbogen
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	roodbakkend aw		vuurstolp	r-vst-	0	1	1	1	ongeglazuurd
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	roodbakkend aw		grape	r-gra-	0	2	2	1	inwendig geel
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	roodbakkend aw		indet	r-	0	5	5	0	
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	witbakkend aw		bord	w-bor-	0	3	3	1	Duits, geel fond, bruine en groene beschildering
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	kogelpot aw		indet	kp-	1	5	6	1	3x bezemstreek
V028	Aanleg wp 3	1300-1800	majolica		bord	m-bor-	1	3	4	1	2 stukjes verbrand
V029	Aanleg, ophoging op veen	1200-1325	kogelpot aw		indet	kp-	0	2	2	1	onversierd, 1x steengruismagering
V030	Uit S23	1500-1600	steengoed 2		kan	s2-kan-	0	1	1	1	zacht baksel
V031	Aanleg wp 3	1300-1850	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-1	2	1	3	2	BOZ
V031	Aanleg wp 3	1300-1850	roodbakkend aw		kom	r-kom-	1	0	1	1	
V031	Aanleg wp 3	1300-1850	roodbakkend aw		grape	r-gra-	0	1	1	1	1550-1650
V031	Aanleg wp 3	1300-1850	steengoed 2		kan	s2-kan-	0	2	2	1	1500-1600
V031	Aanleg wp 3	1300-1850	faience		bord	f-bor-	0	1	1	1	1700-1800
V032	Aanleg, ophoging op veen	1200-1325	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-6	1	2	3	1	paars
V032	Aanleg, ophoging op veen	1200-1325	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-	0	1	1	1	vrij strak, zandmagering, onversierd
V032	Aanleg, ophoging op veen	1200-1325	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-	0	3	3	0	rode kogelpot, geen versiering
V034	Afwerken S29	1300-1350	kogelpot aw		kogelpot	kp-kog-5	1	0	1	1	1 fijn gemagerd en met vingerveeg
V034	Afwerken S29	1300-1350	kogelpot aw		bakpan	kp-bak-2	1	0	1	1	fijne magering, strak, bezemstreek
V034	Afwerken S29	1300-1350	kogelpot aw		indet	kp-	0	3	3	0	
V034	Afwerken S29	1300-1350	steengoed 4		indet	s4-	0	1	1	1	1280-1310

V034	Afwerken S29	1300-1350	steengoed 1	kan	s1-	0	1	1	1	1	1300-1400	uitwendig beroet
V035	Couperen S23	1550-1600	roodbakkend aw	grape	r-gra-29	1	18	19	1	1	1550-1600	
V035	Couperen S23	1550-1600	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-1	1	0	1	1	1	1500-1575	
V035	Couperen S23	1550-1600	roodbakkend aw	indet	r-	3	3	6	2	2		
V035	Couperen S23	1550-1600	witbakkend aw	bakpan	w-bak-5	1	0	1	1	1	1550-1625	inwendig groen
V035	Couperen S23	1550-1600	kogelpot aw	kogelpot	kp-kog-	0	1	1	1	1	1200-1325	ruis, bezemstreek compleet
V036	Onder S23	1500-1600	steengoed 2	spinsteen	s2-spi-1	1	0	1	1	1		
V036	Onder S23	1500-1600	roodbakkend aw	indet	r-	0	1	1	1	1		
V038	Losse vondsten	1300-1600	kogelpot aw	indet	kp-	0	1	1	1	1		
V038	Losse vondsten	1300-1600	roodbakkend aw	kop	r-kop-	0	1	1	1	1		NH-slib
V038	Losse vondsten	1300-1600	roodbakkend aw	indet	r-	1	2	3	1	1		
V039	Uit kuil S32	1825-1850	roodbakkend aw	grape	r-gra-53	1	0	1	1	1	1750-1850	compleet, geen BOZ?, 2 ruitstempeltjes, op poten, 2 horizontale oren, lijkt sterk op kachelpan
V039	Uit kuil S32	1825-1850	witbakkend aw	bord	w-bor-2	1	0	1	1	1	1826	Frechen?, tekst WIE MEIN GOTT WILL SO IST MEIN WILL ANNO 1826
V039	Uit kuil S32	1825-1850	roodbakkend aw	pot	r-pot-2	1	0	1	1	1		grote perenpot, bodem ontbreekt, inwendig glazuur, 2 oren
V039	Uit kuil S32	1825-1850	roodbakkend aw	bakpan	r-bak-6	1	0	1	1	1	1750-1850	BOZ
V039	Uit kuil S32	1825-1850	roodbakkend aw	kan?	r-kan-8?	0	1	1	1	1	1750-1850	Fries, ringeloorversiering
V039	Uit kuil S32	1825-1850	roodbakkend aw	indet	r-	0	8	8	0	0		deel is ruis
V039	Uit kuil S32	1825-1850	faience	kop	f-kom-1	1	0	1	1	1	1750-1850	polychrome beschildering, strepen
V039	Uit kuil S32	1825-1850	kogelpot aw	kogelpot	kp-kog-6	1	0	1	1	0		ruis
V039	Uit kuil S32	1825-1850	pijpaarde	kleipijp	pji-klei-	1	0	1	1	1	1768-1902	Gouda, hielmerk gekroonde GN
V040	Aadvondsten N-profiel	1200-1325	kogelpot aw	kogelpot	kp-kog-6	1	0	1	1	1		fijn gemagerd, bezemstreek, geen dekselgeul
V040	Aadvondsten N-profiel	1200-1325	kogelpot aw	kogelpot	kp-kog-1	1	0	1	1	1		zandmagering, dekselgeul
V040	Aadvondsten N-profiel	1200-1325	kogelpot aw	kogelpot	kp-kog-1	2	0	2	1	1		zandmagering, dekselgeul
V040	Aadvondsten N-profiel	1200-1325	kogelpot aw	kogelpot	kp-kog-	0	10	10	0	0		4x bezemstreek
V040	Aadvondsten N-profiel	1200-1325	witbakkend aw	bakpan	w-bak-5	1	0	1	1	1	1550-1625	inwendig groen
V040	Aadvondsten N-profiel	1200-1325	roodbakkend aw	indet	r-	0	4	4	1	1	1550-1650	
V040	Aadvondsten N-profiel	1200-1325	steengoed 4	indet	s4-	0	3	3	1	1	1280-1310	ijzerengobe

Bouwkeramiek

Vnr	Complex	Complexdat.	BK	Vorm	Datering	n	afmetingen	opmerkingen
V003	Bovenkant S2	1300-1700		plavuis?	22x2x4	1		baksteenbaksel, geen glazuur, wat is dit?
V009	Uit kuil S5	1300-1700		plavuis?		1	1 min. 3 cm dik	brokje met 2 platte zijden, fijn baksel, geen glazuur
V028	Aanleg wp 3	1550-1800		wandtegels	1600-1650	1		Franse lilies, postzegeltegels
V030	Uit S23	1500-1600		plavuis	9,5x9,5x2,5	1		zacht gebakken, geen glazuur
V031	Aanleg wp 3	1300-1850		wandtegels	1650-1800	1		paars vlak
V039	Uit kuil S32	1825-1850		wandtegels	1700-1950	2		onbeschilderd
V039	Uit kuil S32	1825-1850		wandtegels	1700-1800	1		blauwe beschildering

Natuursteen

Vnr	Complex	Complexdat.	N	Materiaal	Vorm	Datering	n	afmetingen	opmerkingen
V007	Stort	1300-1750		tefriet	maalsteen		1	4 cm dik	
V006	Aanleg wp 2	1575-1650		tefriet	maalsteen		1	7 cm dik	
V020	Onderkant S1, laag 29	1200-1250		graniet	natu		1		

Overige

Vnr	Complex	Complexdat.	O	Materiaal	Vorm	Datering	n	afmetingen	opmerkingen
V001	Ophoging op veenlaag	1100-1325		huttenleem			9		
V026	O-profiel, laag 38	1100-1325		huttenleem			2		

Metaal

Vnr	Complex	Complexdat.	M	Materiaal	Vorm	n	Datering	afmetingen	opmerkingen
V003	Bovenkant S2	1300-1700		ijzer	nagel?	1			opgelost bij conservering
V004	Aanleg, uit S3	1100-1325		lood	prop	1		?	propje lood
V005	Insteek waterput S4	1600-1700		ijzer	nagel	2			
V006	Aanleg wp 2	1575-1650		ijzer	nagel	1		?	
V013	Aanleg N-zijde wp 2	1100-1325		lood	plaatje	1			stukje lood, geen versiering
V013	Aanleg N-zijde wp 2	1100-1325	M01	lood	spinlood	1		dia 2,9 cm, 4 mm dik	voorzijde versierd met kruisjes
V015	Uitbraakspoor S12	-		koper	munt	1	1788	dia 2,2	duit Gelrae
V017	Onderste laag S2	1575-1625		lood	kogel	1		dia 1,3	
V019	Tegen planken rond ok S4	-		oxide	munt	2		dia 2,1	oxidelaag van zilveren munt
V021	Losse vondsten	-		ijzer	gesp	1		4,5x4	D-gesp, verroest
V021	Losse vondsten	-		lood	indet	1		6x1,8	
V021	Losse vondsten	-		lood	vislood	1		2x1,5	
V021	Losse vondsten	-		koper	munt	1	1956		5 cent
V021	Losse vondsten	-		lood	prop	1			
V021	Losse vondsten	-		messing	gesp	1		2,5x2,5	
V021	Losse vondsten	-		messing	knoop?	1	1800-1900	dia 2,6	versierd, incompleet, met gekleurd glas?
V021	Losse vondsten	-		lood	kogel	1		dia 1 cm	
V021	Losse vondsten	-		koper	munt	1		dia 2,5	volledig versleten
V021	Losse vondsten	-		koper	munt	1	1780?	dia 2	WEST FRISIA
V021	Losse vondsten	-		zilver	munt	1	1849	dia 1,5	10 cent, dubbelte
V021	Losse vondsten	-		koper	munt	1		dia 1,3	?, wapenschild en tweekoppige adelaar
V028	Aanleg wp 3	1300-1800		ijzer	nagel	1		4,3 cm lang	
V028	Aanleg wp 3	1300-1800		lood	prop	2			omgevouwen stuk lood
V028	Aanleg wp 3	1300-1800		lood	vislood?	1		3,8x1,5	buisje
V028	Aanleg wp 3	1300-1800		lood	vislood	1		3,5x1,3	slechte staat, sleutels Leiden?
V028	Aanleg wp 3	1300-1800		lood	lakenlood	1		dia 3 cm	duut Hollandia
V028	Aanleg wp 3	1300-1800		koper	munt	1	1769	dia 2,1	bakje met pen, van kandelaar?
V028	Aanleg wp 3	1300-1800		koper	kandelaar?	1		dia 4,3	rechthoekig plaatje met gaatjes langs rand, niet oud
V028	Aanleg wp 3	1300-1800		koper	plaatje	1		>12x5,5	plat stukje lood, slechte staat
V028	Aanleg wp 3	1300-1800		lood	indet	1			ovaal met middenbaan
V033	Onder fundering S25	-		ijzer	gesp	1		5x3,3	grote nagel, veel roest
V035	Couperen S23	1550-1600		ijzer	nagel	1		20x2,5	ronde gesp met naald
V037	Onder poer S24	-		koper	gesp?	1		dia 1,6	speelkoot, geen inkrassing
V038	Losse vondsten	-		lood	koot	1		6x3	duut Gelrae
V038	Losse vondsten	-		koper	munt	1	1758	dia 2,2	1 cent
V038	Losse vondsten	-		koper	munt	1	1883	dia 1,9	duut STAD UTRECHT
V038	Losse vondsten	-		koper	munt	1	1722	dia 2,2	bos loodstrips
V039	Uit kuil S32	1825-1850		lood	glas-in-lood	1			stijgbeugelvormig object
V039	Uit kuil S32	1825-1850		ijzer	indet	1			

ISSN 2210-5364